

tv-15 naš TOVARIS

Št. 40
7. oktobra 1982
Leto XX

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Porabo v okviru zasluženega

Na sobotni trojni slovesnosti v Kočevju, kjer so proslavili 40. obletnico ustanovitve Cankarjeve brigade, 30. letnico delovnega kolektiva kmetijsko-gozdarskega podjetja Kočevje ter kočevski občinski praznik, je slavnostni govornik, predsednik skupščine SR Slovenije Vinko Hafner spregovoril tako o bojni poti Cankarjeve kot tudi o razvoju kočevske občine in o vprašanjih kmetijstva v Sloveniji. Ko pa je spregovoril o našem sedanjem gospodarskem položaju, je med drugim dejal:

»V zadnjih nekaj letih pa so se gospodarske razmere pri nas občutno poslabšale. To se zlasti kaže v nizki rasti proizvodnje in realnega dohodka, v visoki inflaciji oziroma rasti cen, v zastajanju ali celo nazadovanju življenjske ravni večine delovnih ljudi, v težavah pri poravnavanju naših finančnih obveznosti do tujine. Vse to ima zelo neugodne posledice tudi za razvoj samoupravljanja, zaostreje socialna nasprotja in slabi družbeno stabilnost. Tako se zdaj pred vse nas postavlja vprašanje, kako smo mogli po treh desetletjih zelo uspešnega gospodarskega in družbenega razvoja zaiti v tako težaven položaj in kako se čimprej izvleči iz njega.«

Vinko Hafner je menil, da je zlasti treba odločno nastopati proti zlonamernim razlagam takšnega stanja, ki skušajo celo dokazovati, da so naše sedanje gospodarske težave izključna posledica naših subjektivnih slabosti in napak, se pravi naše napačne razvojne politike. To bi torej pomenilo, da je za vse krivo socialistično samoupravljanje.

»Vsakemu od nas je namreč jasno, da so naše sedanje gospodarske težave v največji meri posledica nekaterih povsem objektivnih okoliščin, ki se jim nikakor nismo mogli izogniti.«

Predsednik skupščine SR Slovenije je menil, da je treba ob nastalih težavah na prvem mestu imenovati vse večje zaostrovanje nekaterih strukturnih neskladij in tudi protislovij, ki jih je porajal dosedanji zelo dinamičen družbenoekonomski razvoj. Pri tem je opozoril, da bi tudi to zaostrovanje lažje obvladali, če ne bi istočasno z našimi težavami nastopilo tudi poslabšanje gospodarskega in političnega položaja v svetu. Nadaljeval je: »Tisto, kar bi mogli opredeliti kot našo subjektivno slabost, pa je v tem, da smo nekoliko pozno spoznali pravo razsežnost in posledice takšnih neugodnih gospodarskih tokov doma in v svetu. Ko pa smo jih že dodobra spoznali, smo nanje vse prepočasi in premalo odločno ukrepali v smeri korenitejše preosnove našega gospodarstva in njegovega večjega vključevanja v mednarodno delitev dela. Predvsem pa smo pogrešili v tem, da tudi pri občutnem znižanju gospodarske rasti in povečanem odlivu novoustvarjene vrednosti za plačilo naših dolgov v tujini nismo odločneje omejili vseh vrst porabe v tako zožene materialne možnosti. Tako se je vse bolj poglobljalo neskladje med rastočo kupno močjo in razpoložljivimi blagovnimi fondy, kar je nujno krepilo inflacijo in povzročalo vrsto drugih gospodarskih težav in zaostritev.«

Vinko Hafner je s tem v zvezi dejal še, da bomo morali pridno delati, če želimo, da se bomo vsaj do konca tega srednjeročnega obdobja korak za korakom izvlekli iz težav in si spet zagotovili stabilen gospodarski in družbeni napredek. To pa bo mogoče le z doslednim uresničevanjem politike gospodarske stabilizacije na vseh ravneh.

Dogovor sklenjen

Prejšnji četrtek je bil za uredništvo TV-15 Naš tovariš in tudi Založbo Borec pomemben dan, saj je bilo dokončno rešeno vprašanje sofinanciranja tednika, glasila Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije.

Predstavniki Republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, Republiške konference ZRVS, Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije, Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji in Založbe Borec so namreč podpisali Dogovor o sofinanciranju tednika TV-15, s katerim je po daljšem obdobju dokončno rešeno vprašanje pokrivanja razlike med prodajno in proizvodno ceno našega glasila.

Namreč, kot pretežna večina časnikov se tudi TV-15 Naš tovariš že vrsto let nazaj bori s finančnimi težavami, še posebej hudo pa je bilo v zadnjem obdobju zaradi izredno visokih stroškov tiskanja časnika. TV-15 Naš tovariš ustvarja dohodek iz naročnine in ekonomsko-propagandnih sporočil, vendar je razlika med prodajno in proizvodno ceno tako velika, da je majhen kolektiv uredništva in uprave kljub izjemnim varčevalnim ukrepom ni mogel pokrivati.

Prav zato je pomembnost podpisanega dogovora toliko večja, saj bodo člani ZZB NOV in drugi naročniki lahko dobivali časnik po dosežani ceni. V njihovem imenu in imenu uredništva ter uprave hvala za razumevanje.

Naš kolektiv bo še v bodoče vlagal napore, da bomo kar se da najbolje uporabili ta nujna potrebna sredstva, z željo, da bi bil TV-15 Naš tovariš vsebinsko še bogatejši in z novimi naročniki tudi številnejši.

Uredništvo

Domicil Cankarjevi brigadi

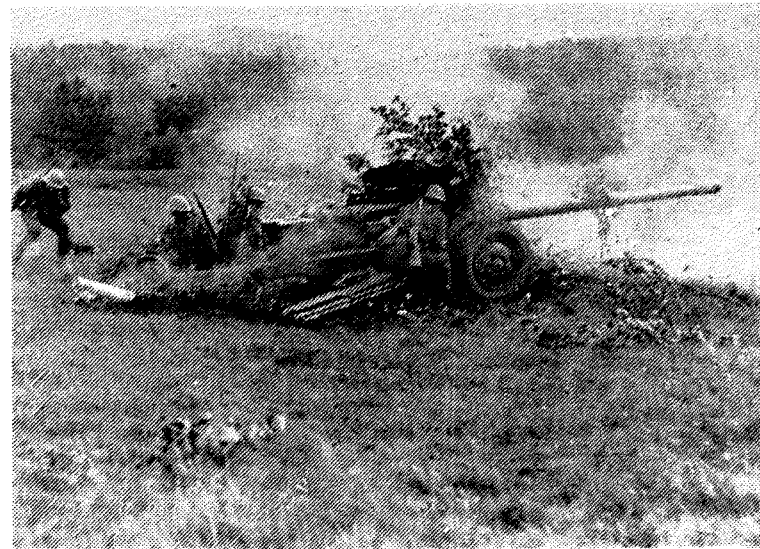
V soboto 2. oktobra letos je bila v prostorih delovne organizacije kmetijskega in gozdarskega podjetja v Kočevju proslava ob trojnem dogodku: ob štiridesetletnici ustanovitve Cankarjeve brigade v vasi Lapinje pri Kočevju, ob trideseti obletnici kmetijsko-gozdarskega podjetja ter ob kočevskem občinskem prazniku. Ob tej priložnosti je skupščina občine Kočevje (slavnostno so zasedali vsi njeni zbori) podelila Cankarjevi brigadi domicil, borci so prejeli spominske plakete, zaslužni občani državna in občinska odlikovanja, podeljeni pa sta bili tudi Šeškovi plaketi ter plaketi »Jelenov žleb«. Vrsta delovnih ljudi iz delovne organizacije-slavljenke je prejelo priznanja za svoje dolgoletne delovne uspehe.

Poleg delovnih ljudi, občanov in cankarjevcev se je slovesnosti udeležila vrsta najvišjih republiških družbenopolitičnih delavcev, med njimi Ivan Maček-Matija, Janez Vipotnik, general Jerkič, narodni heroji in spomeničarji ter nenazadnje vrli pohodniki iz Straže pri Novem mestu, ki negujejo tradicijo 5. slovenske narodnoosvobodilne udarne brigade Ivana Cankarja. Poleg so bili tudi predstavniki 13. hrvaške SNOUB Rade Končarja, predstavniki kočevskega pobratima Doline pri Trstu in predstavniki vojakov z Vrhnike, ki tudi nadaljujejo tradicije te slavne brigade.

Ob prazniku artilercev

Že 1. oktobra leta 1941 so borci čačansko-kragujevskega področja formirali artilerijsko baterijo, ki je v svojem sestavu imela štiri zaplenjene topove kalibra 75 mm. Nekaj dni pozneje so z istimi topovi krenili v akcijo, da bi uničili neko nemško letališče. Akcija je v celoti uspela, tako da sovražnik objekta ni mogel več uporabiti. Bilo je to 7. oktobra 1941 – na dan, ki je zapisan v zgodovino narodnoosvobodilne vojne, pomeni pa tudi praznik artilerijskih enot JLA.

Enoto Milivoja Simića v Kranju, ki nadaljuje tradicije VII. SNOUB Franceta Prešerna, je minuli teden obiskala skupina novinarjev, ki je dobršen del dneva preživela z vojaki in starešinami omenjene enote, se seznanila z njenim delom in življenjem.

njem, svoj obisk pa sklenila z ogledom muzeja, knjižnice in orožja.

Na srečanju novinarjev in predstavnic mladinske organizacije Alpine z vojaki enote Milivoja Simića pa so spregovorili tudi o stabilizacijskih prizadevanjih v enotah JLA, ki so lahko za zgled marsikateri delovni organizaciji. V svojem sestavu imajo svet za racionalizacijo in varčevanje in dosegli so zavidljive uspehe. Tako so pri ogrevanju, denimo, prihranili celo 50 odstotkov energije. Deluje tudi svet za red in disciplino ter svet za samozaščito, precejšnjo pozornost pa posvečajo tudi inovatorjem.

Velja omeniti tudi tesno sodelovanje enote z mladinskimi organizacijami, aktivni ZK, delovnimi in družbenopolitičnimi organizacijami. Aktivne so tudi številne sekcije, od športnih do kulturnih, ki tesno sodelujejo s civilnim prebivalstvom.

»Čudovito je delati v enoti Milivoja Simića,« so nam povedali tudi vojaki. »To zdaleč ni samo stroga komanda. To je trden kolektiv in po odhodu iz JLA bom bogatejši za številna spoznanja in izkušnje,« je še pribil desetar Zdravko Savić iz Beograda.

Obisk novinarjev pri vojaki in starešinah naj bi imel svoj namen: seznaniti širšo javnost z delom in življenjem v vojaški sredini, predvsem mlajšo generacijo, ki se pripravlja za vstop v enote JLA. Biti vojak ni samo obveznost. Od slehernega pripadnika, pa naj bo to vojak ali starešina, je odvisen uspeh enote, so nam ob koncu obiska dejali vojaki enote Milivoja Simića, ki so se že vneta pripravljali na 7. oktober – dan artilercev JLA.

Jože Čurin

Razvili prapor

Ob krajevnem prazniku KS Polzela, ki ga praznujejo vsako leto 2. oktobra v spomin na leto 1942, ko so bili v Mariboru ustreljeni prvi talci, so odprli več novih prostorov in razvili obnovljen prapor KO ZB NOV Polzela.

Med najvažnejše pridobitve sodi nov prizidek k osnovni šoli, v katerem je 13 novih učilnic, nova kuhinja, garderobe, knjižnica in sanitarije ter nova večnamenska telovadnica. Na sliki:

Krajevna organizacija ZB NOV na Polzeli je razvila obnovljen prapor, pred osnovno šolo pa je predsednik občinskega odbora ZZB NOV odkril doprsni kip Vere Šlander-Lojzke, po kateri se imenuje OŠ na Polzeli.

Tekst in foto: Tone Tavčar

Razmišljanje ob vse glasnejšem nastopu ekologistov v zahodni Evropi

Zeleno, ki te ljubim zeleno

Takole je najbrž vzklikal Lorcine verze te dni prenekateri novinar, saj so prav kot nalašč skovani za uvod v razmišljanje o miselnosti in težnjah ljudi, ki se mimo klasičnih levih in desnih strank v zahodni Evropi že nekaj let uveljavljajo kot vse močnejše, pa tudi vse bolj razvejane stranke. V Zvezni republiki Nemčiji se imenujejo Zeleni, pa jih imenujmo tako še mi, čeprav imajo v različnih državah različne nazive, pa tudi njihove razlage in pristopi k ekologiji so različni.

Človek bi v naglici in na prvi pogled pričakoval, da ekologijska gibanja odklanjajo vsakršno razlago sveta, ki ni neposredno povezana z varovanjem človekovega okolja in aktivnostmi v tej smeri. Vendar bi bilo tako preveč preprosto. Kajti če v neki razviti družbi vodi vse, kar deluje, in vse, kar je naravnano v t. i. razvoj, hkrati k takemu uničevanju narave, da ta ne more več sama »predihati« grmad človeku in ostali naravi škodljivih snovi, potem se tudi ekologiisti sprašujejo, ali je to sploh še mogoče imenovati razvoj in tudi, katera je tista družbena usmeritev, ki je ekologiističnim mislim in hotenjem najbolj nasprotna, celo sovražna, ter katera je tista, ki jim je blizu.

Ekologija je nekaj takega kot splošna volilna pravica. Sprva vsi pristaši družbenega reda trdijo, da jim želijo ekologiisti uničenje, zmago anarhije in mračnjastva. Potlej pa, ko teža prehitetvajočih se političnih dogodkov in onesnaževanja (skupaj z razburjenim ljudstvom) postanejo neizbežni, se odobrava tisto, kar je bilo še včeraj imenovano z grdimi besedami. V bistvu pa se ne spremeni kaj dosti.

Upoštevanje in opozarjanje na ekološke zahteve ima veliko število nasprotnikov, v kapitalističnem svetu predvsem med lastniki podjetij. Hkrati pa ima med kapitalisti tudi že lepo število pristašev in ga je torej treba jemati resno tudi s strani nosilcev finančne moči.

Ugibanja, kam bi pripeljalo radikalno izvajanje progresivnih ekologiističnih teženj, so bolj kot ne papirnata. Kajti če bi bili zagotovljeni idealni pogoji, potem bi te težnje brez dvoma vodile v razkroj kapitalistične družbe in nenazadnje, če bi bile ekologiistične težnje do kraja radikalne in ne bi upoštevale nekaterih zgodovinskih dej-

stev ter stvarnosti, bi jim ne bil pogodu nobeden od obstoječih socialističnih družbenih redov. Ni torej naključje, da pri različnih avtorjih, ki skozi očala ekologije govorijo o bodočnosti, naletimo na neke idealne obrise komunistične družbe, ki pa jih ti avtorji ne znajo natančneje opisati in pojasniti predstave njihovega delovanja.

Tisto, kar je brez dvoma privlačno pri vse močnejših nastopih ekologi-

proti človeku že danes na vsakem koraku.

Zeleni torej opozarjajo na takšna vprašanja v svojih okoljih. Lahko bi celo rekli, da so dramilci. Poučujejo ljudi, kaj je to radioaktivnost, skozi razlage strokovnjakov posredujejo ljudem podatke o onesnaženosti okolja, izračunavajo, kaj bo v tem in tem kraju čez deset, dvajset let, če se ne bo nič spremenilo. Skušajo kanalizirati razmišljanja delovnih ljudi od ozkih in-

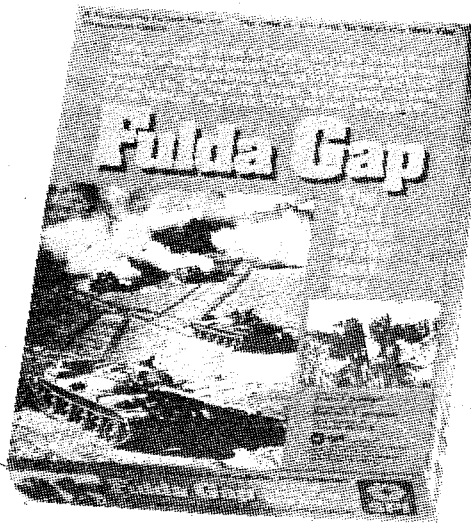
Perverzija – »Fulda Gap«

Pod tem naslovom je izšel članek Zelenih na eni od strani propagandnega lista, s katerim so ostro protestirali proti gradnji natovskega letališča v Zvezni republiki Nemčiji.

Javnosti so predstavili otroško igro, ki se ji pravi »Fulda Gap« oz. špranja pri Fuldu (severonemškem mestu). Gre za otroško »vojaško igrice«, v kateri oba nasprotnika skušata zadevati drug drugega – na zemljepisni karti Zahodne Nemčije v »naslednji vojni!« Sovražnik je seveda sovjetska armada (igralec) in branilec – NATO (igralec). Igrica je nastala v ZDA in je nadvse realistična, tako daleč, da so celo kraji na zemljevidu natančno vrisani...

In to je le droben utrinek od vsega, na kar opozarjajo nenehoma Zeleni. Prenekateri dejstva v svetovnem gospodarskem dogajanju so jim že lahko dokazi o uničevanju človeškega okolja, o tem, kako vse manj in manj so vredna človeška življenja, in o tem, kako malo storimo, da se zavarujemo pred vsem tem. Ekologiisti in njihova gibanja imajo različice v gledanjih na

nadaljnji razvoj zemeljske družbe, vsi pa s prstom kažejo na področje, ki dejansko vsak dan bolj neposredno dreza posameznika.

stov na Zahodu, so konkretne bitke za konkretne stvari s konkretnimi dokazi o tem, kaj vse se utegne zgoditi, če družbena skupnost ne bo mislila nanje. Nekaj tega se je tudi že uresničilo. Nenehno pehanje za rastjo družbenega proizvoda, za večjimi dohodki, za višjim standardom, za proizvodnje velikih količin poceni izdelkov, ki jih znova in znova kupujemo, so s težnjami ekologiistov povsem v nasprotju. Kajti, opozarjajo slednji, pehanje za takšnimi dobrinami in takšnim potrošniškim svetom se obrača sovražno

teresov zaslužka k vprašanju zdravlja, zdravega okolja, zdrave rasti otrok, njihove vzgoje v protimilitarističnem duhu.

Še tako črne misli in še tako črna podoba sveta sedanosti, ki nam jo slikajo Zeleni, pa je vendar manj črna, če upoštevamo, da tudi oni trdno verjamejo v moč človeškega razuma in se borijo proti miselnosti, da je tisto, »kar je dobro za vse – brez vrednosti«, in za to, da bi človek težil k tistemu: »kar je dobro za vse, je dobro tudi zame«.

KOLENDAR POMEMBNEJŠIH DOGODKOV

7. oktober 1941 – Štajerski partizanski bataljon je s svojimi šestimi udarnimi skupinami vdrl v mesto Šoštanj na Štajerskem in ga za eno noč osvobodil. Okupatorjeva posadka je imela tri ranjene. Šoštanj je bil prvo osvobodeno mesto na Slovenskem. Desetega oktobra 1941 je okupator iz maščevanja ustrelil tam 10 talcev.

7. oktober 1943 – Enot Triglavске divizije so z napadom na nemško postojanko Davča v Selški dolini začele ofenzivno operacijo za osvoboditev Selške in Poljanske doline.

8. oktober 1944 – Nemška policija in vojska sta začeli večjo ofenzivo na Primorskem. Sovražniki so prodirali iz Gorice in so se po večdnevni hudih bojih, v katerih sta sodelovali 30. divizija in Vojkova brigada, naposled prebili čez Lokve in Otlico pri Colu. Ofenziva se je končala 12. oktobra. Sovražnik je požgal več vasi v Trnovskem gozdu, da bi onemogočil zimsko bivanje partizanov.

9. oktober 1943 – V Kočevju je bila pred izrednim vojaškim sodiščem sodna obravnava proti 21 voditeljem bele in plave garde, ki jih je narodnoosvobodilna vojska ujela v Grčaricah in na Turjaku.

10. oktober 1944 – Štab 7. korpusa je po ukinitvi svojega letališča v Loški dolini odprl novo letališče v Krasincu v Beli krajini.

11. oktobra 1943 se je začela večja ofenzivna operacija 7. korpusa NOV in POJ z osvobojenega ozemlja Dolenjske in Notranjske proti nemškim postojankam ob bivši nemško-italijanski meji. V nekaj dneh hudih bojov je padlo okrog 12 nemških postojank in so enote 15. divizije pri Boštanju prišle do Save. Nemški okupator je zbral vse mogoče sile in z njimi okrepil obrambo ter porinil enote 7. korpusa, ki je moral poslati del svojih sil h Kolpi, na izhodiščne položaje.

13. oktober 1942 – Član VOS je v Ljubljani justificiral narodnega izdajalca dr. Marka Natlačena, bivšega bana Dravske banovine. Iz maščevanja je italijanski okupator še istega dne pred njegovo hišo ustrelil 24 talcev, med njimi narodnega heroja Valentina Rožanca.

14. oktober 1942 – Italijanski okupator je v Gramozni jami v Ljubljani ustrelil osem talcev iz maščevanja za partizansko justifikacijo policijskega komisarja Kazimirja Kukoviča.

Naročam tednik »TV 15« za najmanj eno leto

Ime in priimek
Ulica, hišna št.
Kraj
Pošta
podpis

Proti kriminalu in malomarnosti

naš komentar

Politično-varnostni položaj v državi je stabilen. To je nedavno potrdil tudi zvezni sekretar za notranje zadeve Stane Dolanc. Rekel je, da je na jugoslovanskih mejah mirno in da ni večjih problemov. To pa ne pomeni, da na mejah ni prometa. Značilno je, da je v preteklih mesecih k nam pribežalo več tisoč ljudi. Nekateri so nad tem preseženi, vendar pa ne gre prezreti, da je mednarodni položaj izredno nemiren in da se marsikje srečujejo ta čas z velikimi nevšečnostmi. S potnimi listi je v devetih mesecih pripotovalo v Jugoslavijo 24 milijonov ljudi. Ta številka je izredno visoka; od organov, ki delajo na mejnih prehodih, pa zahteva veliko truda. Zato se čakanju na nekaterih prehodih niti ni čuditi.

Še vedno pa moramo biti pozorni do delovanja protijugoslovanskih skupin. Značilno za te skupine je, da se vse bolj povezujejo, zlasti v nekaterih zahodnih državah. Skupno pot ubirajo ustaši, četniki, balisti. Pri tem jih različni politični nazori sploh ne burijo. S temi skupinami se je povezala celo sedanja politična emigracija s Kosova.

Bilo pa bi močno narobe, če bi menili, da so protijugoslovanske skupine samo v Zvezni republiki Nemčiji, Belgiji in drugih zahodnih državah. Take skupine so tudi na Vzhodu. Gre za ostanke informbirojske emigracije, ki še vedno rovari proti samoupravi in neuvrščeni Jugoslaviji.

Tako enim kot drugim izdatno pomaga mednarodni kapital, ki mu je naša država – taka, kakršna je – v napoto. To pomeni, da denarja tem skupinam ne manjka. Njihova organizacija je dobra, vendar pa je le treba reči, da protijugoslovanske skupine v tujini niso številčne in da so jim mnogi v preteklosti obrnili hrbet.

V tujini delujejo tudi naša predstavništva: konzularna, bančna, gospodarskih organizacij in združenj itd. Takih predstavništev je ta čas 1335. Poznavalci razmer menijo, da veliko preveč in da se v prenekaterem predstavništvu dogajajo nepravilnosti. Nekateri se po izteku mandata sploh ne vrnejo v domovino, marveč ostanejo kar zunaj, odprejo svoje podjetje in lepo zaslužijo.

To ne bi bilo tako zelo narobe, če ne bi bilo na dlani, da so si denar prislužili na nepošten način, ko so tako ali drugače ogoljufali jugoslovansko družbo. S tem pa smo pravzaprav že pri gospodarskem kriminalu, ki je v zadnjem obdobju dobil neverjetne razsežnosti. Napadi na družbeno lastnino se vrstijo takorekoč dan za dnem. Po podatku, ki je bil posredovan jugoslovanski skupščini, znaša škoda samo v letošnjih mesecih zaradi tega že okrog 4 milijarde dinarjev.

Na dlani je, da smo bili proti gospodarskemu kriminalu doslej vse preveč popustljivi, saj si drugače ni mogoče zamisliti, kako je mogoče, da so številni poslovodni in drugi organi sklepali s tujci posle, v katerih so oškodovali našo državo za dva in več milijonov dolarjev. V prihodnje bo zato gospodarski kriminal treba odločneje preganjati. Vsiljuje se občutek, da so nekateri to počenjali nalašč, da bi okrnili ugled naše samoupravne družbe in dokazali, da Jugoslavija težav sama ni sposobna rešiti.

Nič manj zaskrbljivi niso podatki o vsakoletnih požarih, prometnih nesrečah in drugih nezgodah. Škoda, ki zaradi tega nastaja, gre v milijarde. Največkrat je vzrok malomarnost. Malomarnosti pripisujejo danes denimo kar 70 odstotkov vseh požarov v državi. Zato se je resnično treba vprašati, kaj je z družbeno samozaščito, samoupravno

kontrolno in drugimi samozaščitnimi organi, katerih skrb bi morala biti učinkovito preprečevanje kriminala, nemarnosti ljudi itd. Ponekod so ti organi kar dobro zaživel, žal pa so v številnih organizacijah danes potisnjeni ob rob. Poslovodni in drugi organi jih kratkoročno spregledajo. Če pride do družbene škode, jih ne pokličejo na pomoč.

Marsikje še zdaj prevladuje prepričanje, naj bi družbena samozaščita delovala le v tako imenovanih kriznih obdobjih. Taka mnenja so seveda docela zgrešena. Državna in javna varnost brez teh organov ne bi mogli delovati, zato je oživitve njihovega dela v vseh okoljih izjemnega pomena. O tem nikjer ne bi smeli več izgubljati besed. Reči je treba, da so v zadnjem času do tega spoznanja prišli tudi na Kosovu, kjer je politično-varnostni položaj najbolj zapleten. Ko smo v teh dneh vnovič bivali v tej pokrajini, je bilo videti le malo avtomobilov brze registracije. Še pred meseci je bilo to povsem običajno. Ljudje niso plačevali elektrike, davkov in drugih prispevkov. Bilo je nekažno brezvladje. Zdaj tega sicer ni več toliko, še vedno pa posamezniki pišejo sovražne letake, kot so tisti: Živel Enver Hoxa in podobni. Od marca letos do danes so zaradi tega pozaprlj nekaj več kot 700 oseb, 1300 pa so jih poklicali pred sodnika za prekrške.

Dejstvo je, da bodo razmere na Kosovu še nekaj časa obremenjevale naš politično-varnostni položaj. Obremenjevale ga bodo težavne gospodarske razmere ne samo v tej pokrajini, ampak v vsej državi. Zato bo treba odgovornost za neizpolnjevanje nalog še zaostri. To pričakujejo vsi delovni ljudje, posebno tisti, ki si z vsemi močmi prizadevajo naloge, ki so pred nami, čim bolj učinkovito reševati.

Darko Marin

Srečen, kdor te ima – kurivo!

Jesensko sonce pošilja svoje zadnje tople žarke na zemljo. Kljub bogati letini na poljih in v vinogradih pa se večina Jugoslovancev, pa ne samo mi, ampak skoraj ves svet sprašuje – KAKO SE BOM GREL ČEZ ZIMO? Kot kažejo trenutne razmere, bolj slabo. Vse družbene strukture, ki so odgovorne za ta vprašanja, nenehno zasedajo in iščejo najprimernejšo rešitev, ki bi bila pravična do vseh. Pristojni organi so na ravni republike sprejeli sklep, da bo vsako gospodinjstvo za začetek kurilne sezone prejelo največ 2 tona rjavega premoga, 3 tone lignita ali 2 tona briketov. Gospodinjstvo, ki uporablja za gretje kurilno olje, ga bo dobilo 1500 litrov. V Ljubljani smo sprejeli tudi prednostno listo za prodajo kurjave. Prednost pri nakupu premoga imajo tista gospodinjstva, ki ga letos še niso dobila, ter tista, ki so letos dobila le manjše količine. Prednost pred vsemi pa imajo invalidi. Na republiškem komiteju za borce in invalide pravijo, da imajo prednost pri nakupu vojaški vojni invalidi prve in druge skupine, ki so stoo odstotni invalidi, ter tisti, ki so gibalno moteni in vsaj 80-odstotno invalidni. Kako pa je z drugimi invalidi? Vprašali smo na koordinacijskem odboru za družbeni položaj in aktivnost invalidov pri RK SZDL, pa nam niso vedeli povedati nič posebnega. Pravijo, da so še vedno v fazi dogovarjanja. Prav tako so rekli tudi na koordinacijskem odboru pri mestni konferenci SZDL Ljubljana.

Poskušali pa smo poizvedeti, kako teče akcija za ogrevanje pri pristojnih delovnih organizacijah. Prevrteli smo precej telefonskih števil. Na vsaki so nam odgovorili, da niso pooblašteni za dajanje takšnih izjav. Tistih, to je individualnih poslovnih organov, ki izjave lahko dajejo, pa ni bilo.

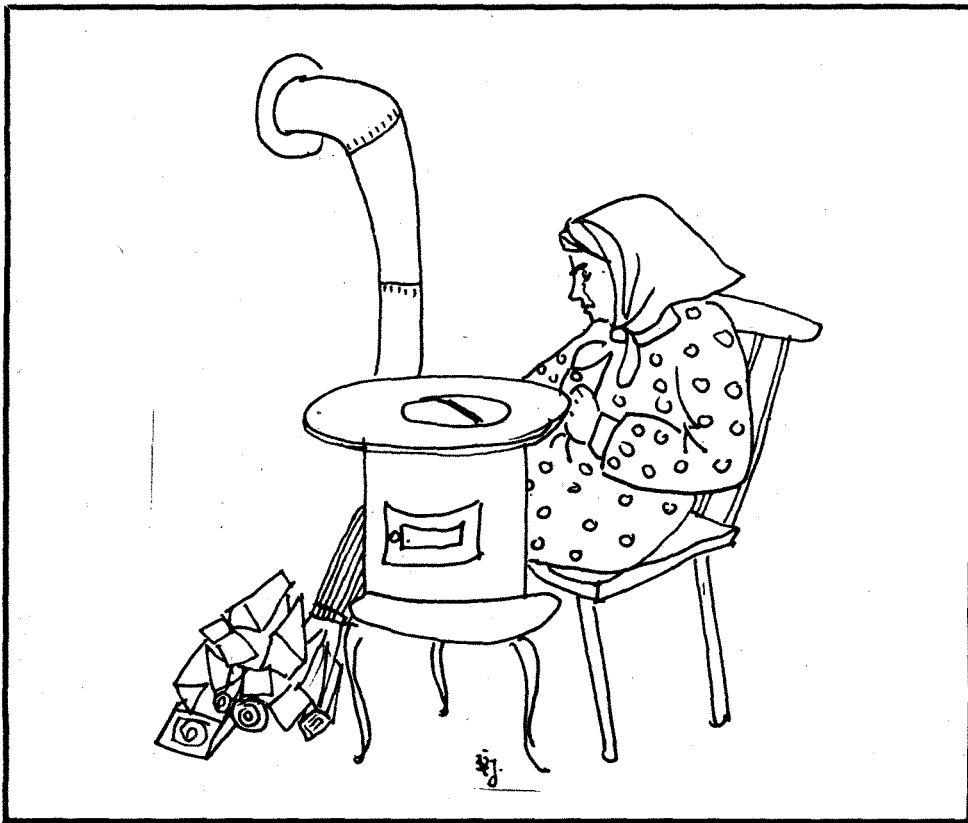
Ob vseh teh problemih, s katerimi se srečujemo pri zagotavljanju kurjave, se človeku nenehno poraja vprašanje, ali smo res za zagotovitev ogrevanja naredili vse, kar je v naših močeh. Mirno lahko rečemo, da ne! Če samo stopimo v gozd, takoj vidimo, koliko uporabnega lesa za kurjavo leži in počasi trohni in gnije. Ali res ni nikogar, ki bi bil pripravljen, da vse to pobere, očisti, sežaga in si odpelje domov? Očitno smo se že toliko pogospodili, da raje sedimo doma zaviti v odeje in neusmiljeno kritiziramo tiste, ki naj bi bili krivi za to, da nas zebe! Človek nehoti primerjati tiste čase takoj po vojni s sedanjostjo. Čeprav je bilo takrat še manj premoga kot zdaj, kurilnega olja pa sploh še niso poznali, ni nihče zmrzoval. Kurivo je bilo, ne v izobilju, am-

pak bilo je. Tudi zdaj bi lahko organizirali brigade za nabavo lesa za kurjenje. Uporabili bi les, ki sicer propada. To so razne veje in vejice in drugi odpadki, ki nastanejo med seko lesa in niso uporabni za predelavo. V peči ali pa štedilniku pa bi prasketalo ravno ako, kot da kurimo najboljše bukev ali kostanj.

Vse preveč čudežev pa pričakujemo tudi od rudarjev. Zdaj so verjetno na zgornji meji možnosti odkopa premoga. Čeprav smo v raznih dokumentih zapisali, da je rudarstvo predhodna veja gospodarstva, se tega nismo držali

iskati nova nahajališča in jih tudi odkrili. Začeli so pripravljati dela, vendar pa niso imeli zadosti denarja. Zato rudniki ne bodo mogli začeti obratovati pravočasno in tako zamenjati tistih, ki jih bodo zaprli. Zanimivo pa je pri rudnikih, ki so že zaprti. Rudarji, ki so včasih delali v njih, se še vedno spuščajo v okna in kopljejo premog ter ga prodajajo. Kot pravijo »poznavalci«, te količine niso tako majhne.

Letošnje zimo pa se bodo verjetno precej ušтели tisti, ki mislijo ogrevati stanovanja z elektriko. Lahko se jim zgodi, da bodo bolj na mrzlem. Slovenske hidrocentrale imajo zaradi sušnega obdobja bolj prazna akumulacijska jezera, termoelektrarne so pogosto v okvarah, jedrska centrala pa dela z zmanjšano močjo ali sploh ne dela. Zato lahko pričakujemo, da bodo tudi redukcije, »grele« pa nas bodo ledene sveče na oknih.

in nismo vlagali zadosti sredstev v rudnike. Namesto da smo vlagali denar v gradnjo rafinerij, ki nam zdaj delajo samo izgubo in stojijo, bi ga morali v rudnike ampak to ni bilo »moderno«. Tako ne bi bili v zagati s premogom. Počasi bo treba razmišljati tudi o možnosti, da bi odprli spet tiste rudnike, ki smo jih zaprli. Več sredstev pa moramo začeti vlagati v iskanje novih nahajališč premoga in njihovo komercialno izkoriščanje. Paziti moramo, da se ne bo ponovil položaj iz Bosne in Hercegovine, kjer bodo morali zaradi izčrpanosti zapreti do leta 1985 kar osem rudnikov. Tega so se zavedali in začeli

Posebno poglavje v naši energetski bilanci pa je prav gotovo preluba nafte. Sami vemo, da jo moramo veliko uvoziti in zanjo odšteti že tako skromna devizna sredstva. Lahko pa bi jo imeli veliko, če bi vlagali dinarje na drugem koncu gospodarstva – to je v kmetijstvo. Z večjo proizvodnjo hrane bi lahko pokrili ves uvoz nafte. Seveda pa se je treba prej dogovoriti, kdo in kje bo zagotovil sredstva za večjo kmetijsko proizvodnjo. Vse drugo imamo: ugodno podnebje, dobro zemljo in pridne ljudi – le denar potrebujemo!

Bojan Kuntarić

Vse najboljše

Po splošni plohi lepih in modrih besed o malo pozmem spoznanju, kako pomembno je pridelovati in prirejati kar največ živeža – to je postala dandanes kar prva naloga človeštva, ne le naših kmetovalcev, bi morali pričakovati vse najboljše. Posejali smo menda kar vse lepe besede o setvi, o nalogah kmetijstva in kaj je sploh treba storiti. Končno smo letos tudi dobili tako imenovani zeleni načrt, ki lepo po vrsti določa, kaj vse in koliko bomo pridelali in priredili – v odstotkih, kar pomeni, da bomo napravili spet velik korak, kajpak, naprej. Zeleni načrt seveda niti z besedico ne omenja, kaj in kje bi se kaj zataknilo, saj za človeško neobogljeno, nesposobnost, nerodnost, nezavednost in vse druge grehe doslej človeštvo ni potrebovalo nobenega načrta. S tem ni rečeno, da načrtov, kakršen je »zeleni«, sploh ni treba. Tudi vse tiste modre in lepe besede o kmetijstvu, o tem, kako dragocena je obdelovalna, kmetijska zemlja, ker vsaj doslej na nji tako rekoč in zares rase kruh, menda niso najbolj škodljive. Prav je, da poslej vsaj nekaj let ponavljamo, da je tudi kmetijstvo gospodarska panoga, ne glede na to, katera panoga ima prvenstvo, da je treba torej z njo računati, jo nekako upoštevati, jo obravnavati ne le v zelenem načrtu in ne le na sejah o setvenem načrtu. Kar priznajmo, da je zdaj kmetijstvo v modi, kakor se temu pravi. S tem ni treba namigovati, da je prišel spet v modo tudi kmet. Kar je, je. Če smo pozabili kmeta ali če smo celo želeli, da bi ga sploh več ne bilo, smo zdaj pač preveč sramežljivi, da bi ga spet začeli opevati in da bi kmečko mladino razglašali za junake, če bi se žrtvovala in ostala na opuščeni zemlji.

Tisto o ljubezni do zemlje je res zelo stara pesem in seveda ni pisana po kakšnih deviznih notah o dandanašnjih deviznih setvah: da, devizne setve, ker kaže, da tudi setev spodleti, če ni deviz. Trdijo in rotijo vse višje sile, da ni mogoče uspešno opraviti jesenske setve, če ne bo deviz za kmetijske stroje, za strojne nadomestne dele, za nafto, za gnojila... Še sreča, da deviz zdaj vendar ne potrebujemo za uvoz kmetijskih delavcev in kmetov. Upajmo tudi, da kmetje ne bodo zahtevali deviz za uvoz konj (če ne bodo dobili nafte za traktorje). Tisto o ljubezni do zemlje bo morda kdo vsaj malo razumel, če se bo bolje pozanimal, zakaj so n.p.r. kmetje v Poljanski dolini zabarikadirali rodovitno zemljo, da bi je vsemogočni občinski urbanisti ne pozidali. Ali so ostali edino še uradno razlašeni kmetje dejanski branilci naše krušne matere – zemlje? Kljub vsem predpisom o varstvu zemljišč, navzlic povodnji modrih in lepih besed o pomenu pridelovanja živeža? Ali bomo tudi doživeli, da bo kdo izumil še uvoz obdelovalne zemlje? Če že vse uvažamo!

Sicer pa, kot rečeno – vse najboljše se mora izcimiti iz vsega tega: ostanimo hrabri! Setev se je že začela, ne glede na to, kako se bo spet vse to končalo.

efes

Cuellarjevo svarilo

naš komentar

»Mednarodni odnosi se pogubonosno približujejo anarhiji.« Teh besed ni spregovoril kdorkoli, pač pa sam generalni sekretar svetovne organizacije Perez Cuellar, in to ne kjersibodi, pač pa v Združenih narodih, ko je odpiral letošnje, 37. zasedanje generalne skupščine.

Dejansko ni potrebno posebno dosti truda in časa, da bi iz sodobnega stanja na svetu poiskali potrdila in dokaze o upravičenosti takih besed najbolj odgovorne osebnosti v mednarodnem življenju, najvišjega predstavnika svetovne organizacije. Vendar bi le kazalo naštetiti nekaj takih dokazov, ki zgovorno pričajo, kako se ta naš svet »pogubonosno približuje anarhiji«. Predvsem zvide v oči dejstvo, da se je politika sile tako močno zakoreninila v mednarodne odnose, da se zdi, kot da ta metoda postaja edina in poglavitna oblika urejanja mednarodnih zadev. Agresije in agresivna dejanja proti neodvisnim deželam in narodom postajajo nekaj vsakdanjega. Pri tem ne gre le za neke določene sile, narobe, najrazličnejše dežele se lotevajo sile in agresije, samo spomnimo se na Kampučijo pa Afganistan, na vse tisto, kar počenjajo Združene države v njihovem zaprtem lovišču Srednje Amerike. Vrhunec vsega tega pa je kajpada vseskozi agresivna, zastrašujoča nečloveška politika izraelske vlade, ki spominja na grozodejstva nacizma.

Nekdo bi morda pripomnil, da pravzaprav nikoli, v vsem povojnem času, ni bilo dosti drugače, da svet takorekoč že nekaj desetletij sicer uživa – vendar ne svet v celoti – vsaj krhek mir, četudi pod senco atomskega orožja.

Letos, prav v teh dneh je na primer minilo dvajset let od tistega trenutka v sporu med velesilama, ki je skoraj vrgel

svet v novo tragedijo, od znane kubanske krize. Lani smo se spominjali obletnice prve konference neuvrščeni držav, ki je zasedala v tako negotovih in skrbi vzbujajočih mednarodnih razmerah, da so neuvrščeni bili prisiljeni odposlati svoje odposlance k takratnim voditeljem blokovskih sil z zahtevo, naj se vsaj sestanejo, če že ne moreta odpraviti grozeče nevarnosti. Zgodovina je zapisala, da so pogajanja med Washingtonom in Moskvo o rešitvi kubanske krize takrat oddaljila nevarnost atomske vojne. Danes je očitno, da so nasprotja med velesilama tako občutna in globoka, da so to jesen splahnela vsa pričakovanja iz letošnje pomladi na srečanje voditeljev obeh velesil. Obstajajo sicer stiki med velesilama, po eni strani v obliki pogovorov zunanjih ministrov Združenih držav in Sovjetske zveze v New Yorku, po drugi strani pa v obliki sestankov predstavnikov obeh držav v Ženevi, kjer naj bi iskali možnosti za razorožitev. Vendar nič ne kaže, da bi spričo obstoječe napetosti v odnosih med velesilama lahko pričakovali kaj prida uspeha od sedanjih ameriško-sovjetskih stikov. Predvsem zato, ker je padla možnost skorajšnjega sestanka najvišjih voditeljev obeh držav.

Dvajsetletnica kubanske krize je danes prav tako poučna, kot je bila takrat, ko je bila ta kriza vsa vroča in vrela in ko je skoraj prekipela. Po eni strani je tedanja kriza še vedno opomin in svarilo, kam lahko pripelje oboje velesil, oba bloka in ves svet politika konfrontacije, spora, oboroževalne tekme med obema atomskima orjakoma. Po drugi strani pa je prav kubanska kriza dokaz in poučen primer, kako se edinole s pogovori, ne pa s prizadevanji nadvladati drug drugega, lahko reši še tako zapleten pro-

blem, ohrani mir ter utrdi popuščanje. Danes se zdi, kot da sta velesili pozabili na nauke kubanske krize.

Zal se kljub temu današnjega časa ne da povsem primerjati s tistim pred dvajsetimi leti. Danes svet preživlja vse drugačne krize: gospodarsko krizo, ki je segla prek vseh družbenih sistemov in postala resnično svetovna. Kriza je tudi politične narave zavoljo tega, ker se zdi, da svet ni več sposoben izvajati drugačne politike kot edine politike sile. Menda ni bilo obdobja po vojni, ko bi se tako očitno kazala nemoč miroljubnih sil: zločini, kakršne počenja Izrael nad palestinskim ljudstvom, ostajajo brez kazni, moralna obsodba je vse, česar je svet ta hip sposoben.

Prav v tem dejstvu pa se skriva še drugačna, posebna zvrst krize, ki se kako drži mednarodne odnose v svojem ostrem primežu. Gre za globoko moralno krizo, za krizo zavesti. Ta se kaže v tem, da skorajda ni več primera v mednarodnih odnosih, ko bi se vrsta mogočnih, vplivnih, odgovornih držav pri svojem početju ravnala po naprednih, miroljubnih demokratičnih načelih, od katerih se je dokopalo človeštvo po težkih mukah in trdih preizkušnjah. Gre za načela, kot so spoštovanje neodvisnosti in enakopravnosti vseh narodov, nevmesavanje v notranje zadeve drugih dežel, urejanje odnosov v duhu mira, sožitja in vzajemnega upoštevanja in podobno. Odeve bi bilo naštevati primere, ko je taka kriza zavesti nagrizla celo gibanje neuvrščeniosti, ki je po svoji zgodovinski nalogi in vlogi edini sodobni nosilec naprednih, demokratičnih in miroljubnih načel v mednarodnih odnosih.

Drago Košmrlj

Še iz zakladnice misli, ki so jih izrekli borci na svojem zadnjem kongresu v Beogradu

Poti in stranpoti publicistike o NOB

O tej temi je na kongresu ZZB NOV Jugoslavije spregovorilo več tovarišev, tokrat pa smo izbrali tisto, kar je izrekel Mihajlo Todorović.

Medtem ko je za umetniško literaturo nujno potrebna časovna distanca, po mnenju številnih pa tudi za zgodovino, je s publicistiko prav narobe, ker so avtentičnost, bližina dogodkov in sveži spomini nanje pogoj za njen nastanek in tudi kakovost.

Spomine, dnevnike, feljtonistiko in druge podobne zvrsti ustvarjajo namreč predvsem nekdanji udeleženci na podlagi lastnega spomina in s pomočjo svojih sodobnikov in udeležencev. To daje tem ustvarjalcem veliko prednost, hkrati pa skriva tudi nevarnosti, ki se jih morajo zavedati.

Največje število teh del je prispevek k ohranjanju resnice in duha naše revolucije in pomeni ohranjanje pred pozabo predvsem njenih izpostavljenih vrednot. Ta dela so nezamenljiv prispevek k izobraževanju in vzgoji mladih in tudi tistih, ki bodo šele prišli, ki bodo čas našega boja bodisi privzeli ali pa ga zavrgli le na podlagi knjig in pisanih dokumentov. Zato je pisanje o NOB in revoluciji neprecenljivega pomena.

Omenjene stvaritve morajo izražati avtentičnost, neposrednost in objektivnost glede osebnosti in dogodkov, vse pa v sklopu jugoslovanske revolucije, ker so se le tako lahko zgodili in izstopili. Vendar na tem področju poleg pomanjkljivosti in napak, ki so razumljive, obstajajo tudi takšne, ki kažejo na subjektivizem, ponarejanje zgodovine ter skrunjenje moralnih vrednot revolucije. S kasnejšim spominjanjem se izgublja moč za razlikovanje pomembnega od nepomembnega in je kaj hitro mogoče zapasti v sub-

jektivizem in posvajanje; zato je obveznost vsakega posameznika, da zaupa drugim svoje spomine in jih pokaže, preden jih objavi.

Nečastni so pojavi, da se na račun mrtvih revolucionarjev in borcev povečujejo živi, in to najpogosteje domači ali drugi, da bi s tem dosegli osebne, praktične in dnevne interese. Pozabljanje mrtvih ni le nečastno, ampak je tudi globoko nemoralno in nehumano. Moramo se zavedati, da je njihova edina obramba naša resnica o njih.

Tudi se dogaja, da se dandanes pretirano tehta, koliko je katera brigada dala narodnih herojev, pomembnih voditeljev gibanja, prav tako pa se pogosto preveč poudarja njihova narodnost; kar je

jev, skozi katere je šla in kjer se je borila, kakor tudi vse tisto, kar spada k vojnemu dnevniku naših brigad in naše revolucije, na primer, s koliko žrtvami je bilo vse to plačano.

To, da je nekdo heroj ali pa visoki voditelj, je njegova človeška, bojovniška in politična ter intelektualna vrednost. Predvsem pa je dokaz, da so takšni tovariši zrastle in mogli zrasti v naših brigadah ter da imajo v njihovem vzponu svoj delež tudi borci, ki so bili skupaj z njimi povsod in v enem od skupnih jurišev dali tudi svoja življenja.

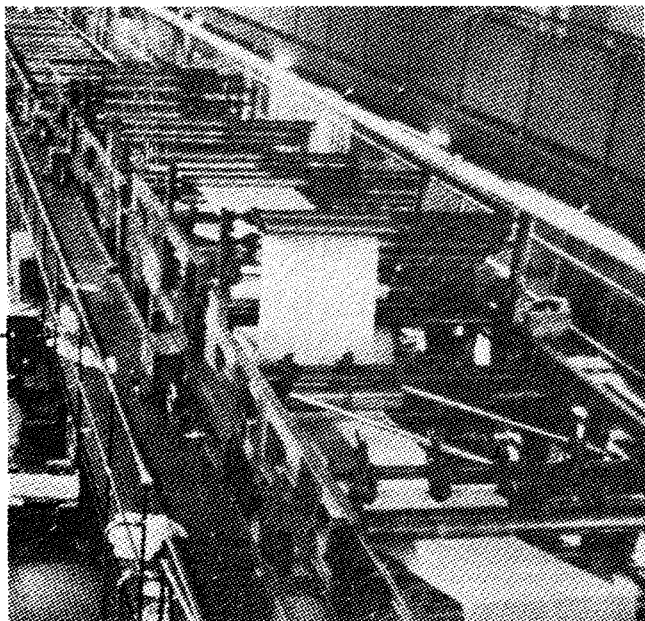
Treba je opozoriti tudi na pojave, ko z mistifikacijo dogodkov in osebnosti feljtonisti in publicisti včasih izgubljajo kriterije in poslušaj za resnico. Pogosto namreč spodbujajo senzacionalizem na škodo zgodovinskih, psiholo-

In še naprej, moderno je demistificiranje nekaterih velikih osebnosti naše revolucije in njenih proslavljenih komandantov in komisarjev. Eno je odkrivanje prave znanstvene zgodovinske resnice in gradiva o NOB in revoluciji, povsem nekaj drugega pa je zlonamerno in senzacionalistično odkrivanje namišljenih slabosti in napak naših pomembnih borcev in vodij. Če smo kdaj delali napake v podrobnostih in posamično, ne smemo zato pozabljati, v kako surovih okoliščinah se je vse skupaj dogajalo.

Takšnemu stanju na področju publicistike na temo vojne je v prid tudi obstoj zvez in klanov, pomanjkanje odprtega in argumentiranega dialoga, nerazvitost znanstvenih in tudi izdajateljskih institucij, kakor tudi nizka raven sprotne kritike in neodgovarjajoča izbira recenzentov. K vsemu temu pa doprinaša svoje še v premajhni meri razvit in nekonkreten ideološki boj zveze komunistov proti takšnim pojavom.

Mihajlo Todorović je opozoril še na vprašanje, kako se v tej zadevi obnašamo na ravni republik in pokrajin. Meni namreč, da tudi na tej ravni še vse preveč radi izpostavljam prispevek lastne republike, pokrajine, kar je brez dvoma lokalistično, neke vrste strast, ki lahko kaj hitro preraste v nevarnejše trditve.

Zavoljo vsega povedanega, je menil Mihajlo Todorović, je treba poudariti kriterije in odgovornost za pisano besedo, doseči, da se dvigne raven recenzentov, da se s sposobnimi in odgovornimi strokovnjaki kadrovske okrepke izdajateljske hiše, njihovi sveti, redakcije časnikov in drugih sredstev javnega obveščanja. Zlasti pa je potrebna naša družbi bolj jasna, argumentirana in konstruktivna kritika.

zlasti narobe, kadar gre za proletarske enote. Ne smemo uspeha našega boja zmanjšati le na prgišče takih podatkov, zane-marjati pa tiste prave, vsebinske: kaj je ta in ta brigada pomenila v določenem časovnem in zgodovinskem trenutku, kakšna je bila njena bojna pot, kaj je storila za narode in narodnosti kra-

skih in socioloških strani vojne in bojevanja; pri tem se obrnejo na stran interesov komercialne narave in posamezniki tako nezasluzeno dobivajo ime ustvarjalca-zgodovinarja.

Sedaj je postalo za nekatere pisatelje moderno tudi pisanje o naši partizanski etiki in naši morali v času vojne.

Zanimivo predavanje treh sovjetskih borcev o drugi svetovni vojni na beloruski fronti

Kako so se borili v Belorusiji

Beloruski prebivalci so bili nad nemškim napadom najbrž bolj presenečeni, kot pa bi bilo mogoče reči, da so bili nanj dobro pripravljeni. Zato pa niso pustili presenečenju, da bi se razrastlo v pasivno ždenje, ampak so se že takoj poleti 1941. leta začeli zbirati v gozdovih, tako da jih je bilo na prelomu med 1943. in 1944. letom že za mogočno vojsko. V tem času so imeli osvobojenega že kar dve tretjini beloruskega ozemlja, ki se je vse bolj širilo.

Prvi partizanski odredi so prerastli v 1250 partizanskih odredov s 370.000 borci in 70.000 ilegalci na terenu. Te in še številne druge podatke o bojevanju proti nemški vojski v drugi svetovni vojni so povedali na sredinem predavanju v Domu borcev in vojaških invalidov trije nekdanji pripadniki beloruske partizanske vojske.

Zbranim poslušalcem so v uri in pol prijazne pripovedi predstavili tudi sodobni utrip beloruske sovjetske republike in tudi odgovarjali na vprašanja iz občinstva.

Tako je zdravnik in nekdanji borec Leonid Vasiljevič Samosevič s tovarišema v kratki, a pristrčni pripovedi približal zbranemu slovenskemu občinstvu osvobodilni boj beloruskih partizanov, deloma pa tudi današnje življenje v Belorusiji.

Predavanje je bilo organizirano s posredovanjem Zamtesa - Zavoda za mednarodno znanstveno, tehnično, prosvetno in kulturno sodelovanje - in v sklopu z gostovanjem beloruskih folkloristov iz Minska - mesta, ki je pobrateno z Ljubljano.

B. Ž. J.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Slovenska Bistrica - O razvitju prapora

S skupnimi močmi in delom v OK SZDL Slovenska Bistrica kot pokroviteljico in KS »Pohorski odred« v Slovenski Bistrici je v aprilu 1982 razvilo svoj prapor 63 članov in članic KO ZB »Pohorskega odreda« in pridružilo svoj simbol znamenjem svojih vrstnikov po domovini.

V takih trenutkih se morata prav gotovo v vsakem borcu in borki zbuditi ponos in zavest, da naš boj še traja, čeprav v drugi obliki. Obenem pa se jasno odraža dolžnost, da moramo našim potomcem povedati, kaj pomenijo ti naši prapori. Če jim bomo to pravilno pokazali s prikazovanjem takih dogodkov, ki govorijo o revoluciji in obeležujejo zgodovino naše NOB in pa nadaljevanje naše borbe za lepši jutri, bo naše delo rodilo brez dvoma vedno in povsod vidne uspehe.

Sodelovanje, razumevanje, solidarnost in tesna povezava na vseh področjih med borci in DPO, kakor tudi z ostalimi občani je tudi tokrat novo potrdilo, da je le taka pot pravilna in potrebna in je tudi dokaz, kaj vse je mogoče doseči na ta način.

Ravno zaradi dobrih in prijateljskih stikov med borčevsko in ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami ter občani je bil KO ZB »Pohorskega odreda« sposoben pripraviti tako lepa in uspeša praznovanja dnevo OF in drugih praznikov in se je ob številni udeležbi občanov z razvijem svojega prapora letos tudi priključil počastitev ostalih pomembnih dogodkov: počastitvi 90-letnice rojstva tovariša Tita, dela in sklepe končane 9. kongresa ZKS, priprav na 12. kongres ZKJ, praznovanju praznika dela...

Borci krajevne organizacije ZB »Pohorskega odreda«

Mislinja - Borci aktivni

Tudi mislinjski borci so imeli svoj letni zbor že zdavnaj, spregovorili pa so o stvareh, ki zadevajo njihovo organizacijo in kraj.

Gre za povečanje ceste Šentilj-Dovže, asfaltiranje vseh krajevnih cest, ureditev ceste Dolič-Zavrže, usposobitev za avtobusni promet, zgraditev mrliške veže, v tem letu vsaj do tretje faze, razširitev telefonskega omrežja in pošte, razširitev gostinskih in prenočitvenih kapacitet in za izgradnjo novega otroškega vrtca.

Sredstva za ta dela se zbirajo v komunalnih skupnostih in samoupravnih interesnih skupnostih, kar pa žal ne zadostuje in so zato potrebna tudi sredstva iz samoprispevka.

Skrb za zdravstveno varstvo udeležencev NOB in vojni invalidov je bila ena izmed osnovnih nalog predststva iz OOOZZB NOV in tako je bila temu vprašanju posvečena vsa pozornost. Komisija za zdravstveno in socialna vprašanja pri OOOZZB NOV je spomladi in pozno jeseni obiskala nepokretne in težje bolne člane. Ob obiskih jih je tudi skromno obdarila.

Adolf Ankon

Maribor Pobrežje - Kako je z borci

V občini Pobrežje so borci organizirani v 12 KO ZB NOV, skupaj je včlanjenih 755 članov, povprečna starost članstva je 63 let. Število članstva upada, lani se je zmanjšalo za 13. Stanovanjsko vprašanje je rešeno, saj ima 507 članov svoje hiše, drugi bivajo v družbenih in privatnih stanovanjih, 36 članov pa živi v domu Danice Vogrincev.

Delovanje OO ZZB NOV Maribor Pobrežje je zelo obsežno in pestro. Uspešno delujejo mnoge komisije, ki so v celoti izpolnile program dela. Komisija za zdravstveno varstvo in socialno skrbstvo borcev NOV daje priporočila za občasne in stalne mesečne priznavalnine, obravnava zdravljenje borcev v Strunjanu, ureja stanovanjska posojila, skrbi za obiske na domu in partonažno službo. Na zdravniški pregled, ki ga opravlja dispanzer za borce, je bilo lani poslanih 446 članov, 36 pa se jih pregleda ni udeležilo. Posebna skrb pa velja še živečim materam padlih borcev.

Komisija za razvijanje in negovanje tradicij NOB je ob jubilejnem letu vstaje in ustanovitve OF že na prvi seji izdelala program ter ga posredovala vsem KO ZB NOV. Organizirane so bile razstave, mnogi pohodi, borci so obiskali šole, sodelovali pri kurirčkovni pošti, zaključna proslava pa je bila pri spomeniku v Zogornjem Dupleku.

Zavzeto in dobro je bilo sodelovanje borčevskih organizacij pri izvajanju programa NNNP. Ugotovili so, da je udeležba borcev NOV v organizacijskih in obrambnih strukturah in samozagotovi v krajevnih skupnostih zelo pomembna in dragocena!

V občini, oziroma v krajevnih organizacijah, je skupno 143 vojaških invalidov. Skrb in pomoč organizacije nudijo materam padlih borcev in vdovam NOV. Komisija za interniranje, izseljenje in politične zapornike ima obsežen načrt dela, ki ga sproti uresničuje.

Priznanja in odlikovanja je prejelo več članov, podprli pa smo tudi predlog republiškega odbora ZZB NOV, da se ob življenjskih jubilejih odlikujejo vsi tisti člani ZB NOV, ki so še vedno aktivni družbenopolitični delavci.

Berta Javornik

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Kako se sekretariat za LO v Mariboru vključuje v podružbljanje SLO in DS?

Pogovarjali smo se s sekretarjem Tonetom Šebartom

Sekretariat za ljudsko obrambo v Mariboru je opravil v zadnjih letih odgovorno delo na področju priprav za SLO in DS ter je pomembne uspehe dosegel tudi na področju podružbljanja te dejavnosti. Zato smo Tonetu Šebartu, sekretarju sekretariata, postavili nekaj vprašanj, na katera je odgovoril.

Kaj pomeni preoblikovanje mariborske občine na področju SLO?

Glede na vse začetne težave pomeni prav gotovo velik korak naprej pri podružbljanju SLO in DS, saj se tudi na področju te dejavnosti želimo približati občanom in delovnim ljudem, krajevni skupnosti in tozđ. V šestih novih občinah in na ravni mesta so skupščine doslej že imenovalle svete za ljudsko obrambo in DS, občinske štabe za civilno zaščito in občinske štabe za Teritorialno obrambo. Število udeležencev pri usmerjanju SLO in DS se je znatno razširilo. Pri tem je treba upoštevati tudi dejstvo, da v novih občinah že delujejo komiteji za SLO in DS in da bo po sprejemu novega zakona o ljudski obrambi in DS dobila ta organiziranost v vseh družbe-

nopolitičnih skupnostih tudi svojo pravno podlago. V te aktivnosti so se v celoti vključili tudi novi izvršni sveti. Letos načrtovane dejavnosti potekajo v skladu s programom in usklajeno s komiteji za SLO in DS občinskih in mestne konference SZDL Maribor.

Kaj predvidevate na področju obrambnega usposabljanja?

»V Mariboru se pripravljamo za izvedbo programa usposabljanja občanov in delovnih ljudi, ki ga je v skladu s svojimi pristojnostmi skozi štiri obvezne teme predpisal republiški sekretar za ljudsko obrambo.

Prav gotovo je, da je to na področju občin in mest zelo odgovorna naloga. Samo lani smo v dveh ciklih na 1782 predavanjih zajeli v takšnem usposabljanju več kot 106.00 delovnih ljudi in občanov. Sedaj pripravljamo usposabljanje predavateljev za štiri teme, medtem ko bodo predavanja v novembru in decembru. Pri usposabljanju delovnih ljudi in občanov zlasti sodelujemo z ZRVS, ki daje na razpolago predavatelje. Tudi maribor-

ska Univerza se je v letošnji program usposabljanja aktivno vključila. JLA in TO sta letos sodelovali pri izvedbi pouka SLO in DS mladine, ki ne obiskuje šol usmerjenega izobraževanja.

Kako ocenjujete akcijo NNNP 82?

»Sekretariat tvorno sodeluje v organizirani aktivnosti akcije NNNP 82 v skladu s smernicami, ki jih je sprejela republiška konferenca SZDL. Ta akcija bo dosegla višek v organiziranju obrambno-zaščitnih dni v krajevnih skupnostih. Tako smo hoteli v obrambnih pripravah afirmirati krajevno skupnost kot temeljnega nosilca usklajevanja obrambnih aktivnosti za celotno krajevno skupnost (tudi za združeno delo). Med temeljnimi nalogami je v ospredju tudi množičnost, saj smo si postavili cilj, da v obrambno-zaščitnih aktivnostih skozi programe krajevnih skupnosti v akcijo NNNP 82 vključimo slehernega občana. Po naših podatkih so krajevne skupnosti in OZD oz. njihovi odgovorni organi pokazali pri tem delu precejšnjo mero samoiniciativnosti, zavzetosti in

odgovornosti. Obrambno-zaščitne dneve v krajevni skupnosti nismo rokovno opredelili na določen dan. Dogovorili pa smo se, da se te aktivnosti izvajajo praviloma v oktobru. Bistveno pa je, da ne sme biti krajevne skupnosti, ki ne bi organizirala obrambno-zaščitnega dne. Sodelavci sekretariata pomagajo pri teh aktivnostih komitejem za SLO in DS in drugim odgovornim nosilecem obrambnih priprav ter jim na zahtevo nudijo strokovno pomoč.

Kaj je pridobivanje kandidatov za vojaške poklice?

»Na sekretariatu si prizadevamo, da bi se čim več mladih odločilo za vojaške poklice in ustrezno šolanje. Na tem področju sodelujemo z mestno in občinskimi konferencami ZSMS Maribor, z Zavodom za šolstvo – organizacijsko enoto Maribor in drugimi dejavniki. To sodelovanje je na ustrezni višini, vendar pa z rezultati skupnih prizadevanj še vedno ne moremo biti zadovoljni. Zato nas na tem področju čaka še dosti skupnega dela.

M. Kos

Kakovostni skok

Delegati vseh treh zborov skupščine Slovenije so v torek 28. septembra 1982 na skupnem zasedanju sprejeli nov zakon o splošni ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. Zakon je delegatom predstavil republiški sekretar za ljudsko obrambo Martin Košir, ki je poudaril, da ta prinaša nekaj pomembnih novosti. Poleg enotnega urejanja obrambnega in zaščitnega sistema bo zakon uredil tudi enakomernejši razvoj, saj se bodo zdaj sredstva v ta namen vzajemno združevala v republiki.

Martin Košir je tudi poudaril, da ni veliko zakonskih aktov, ki bi jih pripravljali toliko časa, in malo jih je, kjer bi vsaj nekatere rešitve lahko preizkusili v praksi že pred sprejemom zakona. Uveljavljanje komitejev za SLO in DS, dopolnjena zasnova narodne zaščite in nekatere druge rešitve, ki so določene v zakonu, so se v zadnjih dveh letih preizkusile, potrdile in uveljavile v praksi. Obsežne razprave zakonskega osnutka pa so omogočile, da v predlogu kar v največji meri določimo rešitve, ki temeljijo na sprejetih idejnih političnih izhodiščih in usmeritvah, prav tako pa tudi na novih doktrinarjih dokumentih ter potrebah, pogojih ter možnostih za še hitrejšo nadaljevanje procesa podružbljanja splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. V razpravah o težah za zakon se je izkristaliziralo več sto predlogov, mnenj in pripomb, ki so jih oblikovalci zakona upoštevali v največji možni meri. Novi zakon ureja SLO in DS in združuje dosedanj zakon o ljudski obrambi in del zakona o družbeni samozaščiti in notranjih zadevah. Slovenija je tako enotno uredila obrambno in samozaščitno funkcijo ter s tem potrdila vsebinsko povezanost splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite. V zakonu so urejena vprašanja, ki doslej še niso bila urejena ali pa so bila določena le v doktrinarjih dokumentih ter političnih izhodiščih in smernicah.

Med drugim je Martin Košir tudi dejal, da smo teritorialno obrambo kljub težavam razvili v učinkovito oboroženo silo, ki skupaj z narodno zaščito pomeni praktično uresničevanje zamisli klasikov marksizma o oboroženem ljudstvu.

Bojan Kuntarič

Družbena samozaščita tudi na področju požarne varnosti

Na področju družbene samozaščite namenjajo v mariborskih občinah posebno skrb preventivnim akcijam na področju požarne varnosti. V primerjavi s podatki iz leta 1978 so ugotovili izredno povečanje požarov. Še posebej zaskrbljujoč je podatek, da je bilo letos do 1. septembra več požarov kot v celem lanskem letu, medtem ko se je škoda v primerjavi z letom 1978 povečala za 340 odstotkov. Po statističnih podatkih nastane okoli 80 odstotkov vseh požarov zaradi človekovega nepravilnega ravnanja, preizkušnje stopnje delovne discipline, nesposobnosti predpisov, neustrezne usposobljenosti in končno tudi zaradi preizkušnje stopnje osveščenosti in požarne kulture.

Požarni inšpektor ocenjuje, da so vzroki sedanjega neugodnega stanja varstva pred požarom zlasti v delovnih organizacijah različni. Varnostne ocene o delu požarnega varstva, ki bi morale v bistvu predstavljati oceno ogroženosti glede na nevarnost tehnoloških postopkov in izračunano požarno obremenitev, so po večini preveč idealizirane in neobjektivne. Takšne ocene ne morejo služiti kot izhodišča za določanje ukrepov, ki jih je treba izvajati v posameznih sredinah. Tudi

pravilniki o varstvu pred požarom niso usklajeni z dejanskimi potrebami. V združenem delu je vse preveč poudarka na organiziranosti gasilcev, ki so na področju požarne preventive največkrat ne močni, medtem ko se pre pogosto zanemarija zakonske obveznosti, ki jih ima sleherni član kolektiva v zvezi z varstvom pred požarom, zlasti pa vodilni delavci in organi upravljanja. Varstvo pred požarom je navadno organizirano v okviru službe varstva pri delu, kjer so delavci (varnostni inženirji) usposobljeni le za izvajanje nalog varstva pri delu, premalo pa za izvajanje nalog varstva pred požarom. Nedorečena in pomanjkljiva zakonodaja na področju varstva pred požarom, zlasti pa izredno pomanjkanje tehničnih predpisov, predstavlja veliko oviro pri nadaljnjem razvoju požarnega varstva, vendar ne samo pri projektiranju in uporabljanju objektov, temveč tudi pri inšpekcijskem nadzoru. Kljub pogostim kršitvam požarnovarnostnih predpisov, ki so opredeljene kot hujše kršitve, so izrečeni ukrepi v disciplinskih postopkih le simbolični. V večini primerov pa postopkov sploh ne uvažajo. Vse preveč je takih, ki čakajo, da jim inšpektor določi potrebne ukrepe z ureditveno od-

ločbo, sami pa običajno ne izvajajo niti tistih minimalnih ukrepov, ki so odločilnega pomena za varnost pred požarom.

Za delavce organizirajo pogosto predavanja o izvajanju ukrepov za varnost pred požarom. Pri tem pa ugotavljajo, da delavci ne poznajo ali pa premalo poznajo delovne in uporabo gasilnih aparatov. Varstvo pred požarom kot sestavina družbene samozaščite ponekod bistveno zaostaja za gospodarskim razvojem in se kot »neproduktivna« dejavnost še vedno v preveliki meri podcenjuje. Za veliko število požarov je mogoče iskati vzroke prav v opuščenju nekaterih zakonskih predpisov. Ni mogoče trditi, da bi bila organiziranost na področju varstva pred požarom slaba v vseh OZD. Res pa je, da organiziranost ni nikjer tako popolna, kot jo je zahteval zakon. Požarni inšpektorat v okviru svojega programa dela pregleda vse objekte združenega dela najmanj enkrat letno, družbeno pomembnejše objekte in objekte s povečano nevarnostjo pa tudi večkrat letno.

Razen Zavoda za gasilsko in reševalno službo Maribor aktivno deluje še 55 gasilskih društev, ki so združena v občinsko gasilsko zvezo. V društvih je včlanjenih 3443 obča-

nov-gasilcev, med katerimi je 1894 operativnih gasilcev, šolanih in primer- no strokovno usposobljenih. Tudi tehnična opremljenost je trenutno zadovoljiva, saj društva in zavod razpolagajo s 125 gasilskimi vozili.

Požarni inšpektorat pri nadzoru posveča posebno pozornost preverjanju usposobljenosti zaposlenih delavcev na področju požarne preventive. Usposobljenosti inšpektorji ne ugotavljajo samo po evidenci prisotnih na tečajih oz. predavanjih, temveč neposredno pri delavcih, po njihovem dejanskem znanju. Zaradi pomanjkanja kadra inšpektorat ne more opravljati pregledov v visokih stanovanjskih objektih, obrtnih delavnicah in kmečkih gospodarstvih. To problematiko so posredovali pristojnim občinskim organom, ki so sklenili, naj bi to nalogo prevzela gasilska društva ob sodelovanju občinskega štaba za civilno zaščito in štabov za civilno zaščito v krajevnih skupnostih. Občinska gasilska zveza Maribor, ki je bila nosilec te akcije, je v ta namen ustanovila 92 komisij. Lani so opravili 2724 pregledov, in sicer v 820 stanovanjskih blokih, 196 delavnicah, 852 kmečkih gospodarstvih in v 856 drugih objektih.

K. M.

V počastitev jubileja

V počastitev 30. obletnice ustanovitve ZRVS in občinskega praznika so rezervni vojaški starešine iz Nove Gorice pripravili 19. tradicionalno tekmovanje svojih članov in mladine. Sodelovalo je 17 ekip ZRVS in 13 ekip ZSMS. Udeležba bi bila lahko večja, saj so pogrešali ekipe krajevnih organizacij ZRVS Bilja, Darka Marušiča, Jožeta Lemuta, Kanala, Kojškega, Prvačine, Renč, Šempasa in Vrtojbe ter 52 osnovnih organizacij ZSM.

Ekipa OO ZSMS iz krajevnih skupnosti Rastislav Delpin med streljanjem z zračno puško na Panovcu

Rezervni vojaški starešine so se pomerili v orientaciji in pohodu, streljanju z vojaško puško, poznavanju topografskih in taktičnih znakov, znanju iz vojaške teorije in metanju bomb. Mladinci pa v orientaciji in pohodu, streljanju z zračno puško, poznavanju topografskih znakov, metanju bombe in poznavanju NOB ter Titovega povojnega dela.

Prvo mesto med ekipami ZRVS je zasedla ekipa Ivana Turšiča-Iztoka, pred ekipo Maksa Valentinčiča in ekipo Josipa Tomažiča-Pinka. Med ekipami ZSMS je bila prva ekipa Ajševce, druga Vojšiča, tretja pa ekipa Borisa Kidriča. Prvo mesto v ekipni uvrstitvi je tretjič zapored zasedla enotna ekipa iz krajevnih skupnosti Rožna dolina in si s tem priborila pokal v trajno last, drugi so bili člani ekipe Ivana Cankarja iz tretji člani ekipe Borisa Kidriča.

Pri posameznikih je bil med člani ZRVS najboljši Srečko Majcen, pred Brankom Pejovičem in Viktorjem Zadravcem. Med člani ZSMS pa je bil prvi Bojan Fabijan, drugi Robert Brelih in tretji Iztok Lahajner.

Mile Gojković

Partizanski pevski zbor v novi sezoni

Novo sezono je PPZ začel z uspehim nastopom v Novi Gorici. V polni dvorani kulturnega doma so pevci pod vodstvom dirigenta Milivoja Šurbeka zapeli partizanske, narodne in umetne pesmi narodov Jugoslavije. Program je bil z navdušenjem sprejet, posebno pa je uspela Simonitijska »Bolen mi leži« s solistom Jožetom Korešom.

Sezona se je tako začela. Člani PPZ so se že zbrali in začeli z rednimi vajami. Umetniško vodstvo je še vedno zaupano profesorju Šurbeku ob pomoči Marka Gašperšiča. Ker ima zbor v letošnji program vključene zahtevnejše pesmi raznih avtorjev, smo zastavili umetniškemu vodji nekatera vprašanja o njegovi izvedbi. Kljub zavzetosti in časovni stiski ob odhodu na turnejo z ljubljansko Opero po Čehoslovaški, kjer bo dirigiral na nastopih v Bratislavi, Brnu in Pragi, se je Milivoj Šurbek odzval naši prošnji. Povedal nam je, da se zbor trudi in veliko dela, da bi dosegel visok kvalitativni nivo pesmi,

ki jih je že prepeval, kar terja posebne napore od vseh sodelujočih. Po drugi strani si je zbor zadal nalogo, da bo v najkrajšem času osvojil umetniško zahteven program, s katerim bi se, ne glede na osnovno vsebinsko naravnost, lahko brez pomislekov predstavil kot kvalitetno umetniško telo v slovenskem kulturnem prostoru.

Ali številčno stanje posameznih glasovnih skupin omogoča izvedbo zastavljenega programa?

»Kot prvo naj povem, da smo pridobili nekaj perspektivnih mlajših pevcev. Zbor

so obogatili tudi nekateri že izkušeni pevci. Seveda bo potrebno urediti razmerje sil med glasovi, ki v tem trenutku še ni najidealnejše. Uvedli smo že sistematične vaje v razločevanju intervalov in s tem indirektno glasbeno opismenjevanje.«

Kako je sestavljen in umetniško oblikovan novi program?

»Načrtovani koncertni programi vsebujejo dela J. Gallusa. Z njimi želimo sam program vsebinsko poglobiti, po drugi strani pa študij teh del izboljšuje pevsko tehniko in oblikovanje glasbenega okusa. Posegamo pa tu-

di po drugih delih slovenske zborovske zakladnice znanih avtorjev Pahorja, Sivica, Gobca, Simonitija, Vremšaka, Srebotnjaka, Merkuja in drugih. V študij so vključeni tudi znani glasbeniki iz vseh naših republik.

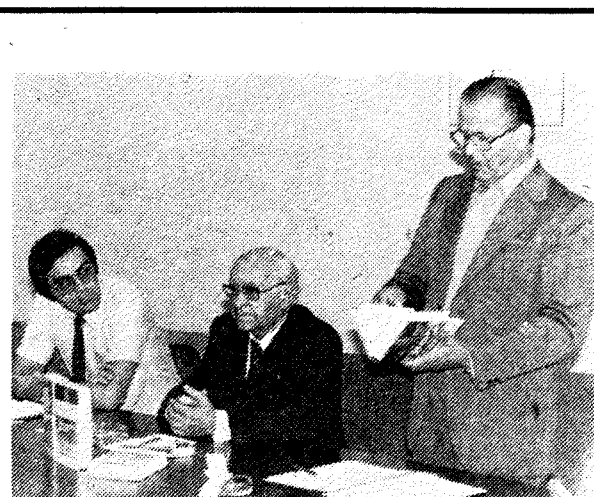
Taka vsebinska obogatitev programa in vsestransko premagovanje težav pomeni napredek in veliko storjenih korakov na poti k cilju in uspehu.«

Vztrajno delo pogojuje uspeh; kako osebno ocenjujete delo zbora?

»Dosedanje delo PPZ že oblikuje optimistične rezultate. Poglobljen in natančen pogled na delovni utrip zbora nam pokaže, da lahko upravičeno dosežene rezultate štejem kot izredne delovne uspehe. Zbor kot aktivna skupina sodeluje skoraj na vseh večjih javnih družbenopolitičnih in kulturnih manifestacijah, kar zahteva od celega ansambla in posameznikov ne le fizične, temveč tudi duševne napore in osebna odrekovanja.«

Odgovori dirigenta PPZ ne potrebujejo nobenih dodatnih razlag. Od zbora in vodstva tako pričakujemo uresničitev zastavljenih ciljev, saj jih obvezuje tudi prihajajoča 40-letnica ustanovitve in delovanja.

—

Prejšnji petek, 1. oktobra, je založba Lipa v Kopru v prisotnosti avtorja predstavila na tiskovni konferenci novo knjigo Branka Babiča-Vlada »Primorska ni klonila«. Knjigo je Lipa izdala v sozaložbi z Založništvom tržaškega tiska in je dragocen prispevek v zakladnico zgodovine narodnoosvobodilnega boja na Primorskem in v Trstu, posebej še k opisovanju nastanka in razvoja borbenih stikov in razreševanja medsebojnih odnosov med KPS in KPI v skupnem boju proti fašizmu in nacistični okupaciji. Kot neposreden očevidec in udeleženec v tem dogajanju s svojim pričevanjem Branko Babič osvetljuje številne doslej neznane plati protifašističnega boja na Primorskem. Predstavitve so se razen novinarjev z obeh strani državne meje udeležili številni javni in družbeno-politični delavci ter Babičevi sorodniki in sodelavci, ki so avtorju hkrati čestitali ob njegovi bližnji 70-letnici. Na sliki Branko Babič-Vlado med zgodovinarjem Salvatorjem Žitkom in urednikom založbe Lipa Slavkom Sušnikom. (Foto: Zdravko Primožič)

Videli smo na malem ekranu

Delovni dan sestre Marje

Vsak prvi ponedeljek v mesecu je rezerviran za slovensko televizijsko premiero. Načelno, seveda, kajti vselej se ne posreči. Ljubljanska televizijska hiša zmore po osem, devet takšnih uprizoritev na leto. Razlogi za omejeno število vsakoletnih televizijskih iger so seveda predvsem finančni, saj tekstov, kot je slišati, na zalogi ni premalo. Toda naštevati naslove projektov, ki čakajo na realizacijo, še zdaleč ni vse. Po tej poti kaj zlahka zaidemo v formalizem. Kar nas vznemirja, je dejanska vrednost besedil-predlog, ki naj bi »skoval« pozornosti vreden repertoar slovenskih televizijskih iger. Te so – ob romanih, ki prihajajo na dan, ob izvirnih gledaliških uprizoritvah, ki nam jih zadnja leta ne pri- manjkuj, ob filmih, ki so precej bolj redki gostje, pa še ob radijskih igrah, katerih »slišnost« je kljub vsemu dokaj pičila – domala najbolj odprta in razširjena priložnost za umetniško razkrivanje dejstev in resnic o našem sedanjem življenju. A moramo spet zapisati: načelna priložnost, ki v sami realizaciji tega repertoarja, teh prvih ponedeljkov v mesecu ni polno izrabljena. TV igre slovenskega porekla se sicer med seboj razlikujejo, odvisno od avtorjev in režiserjev, od tematike in pristopa k uprizoritvi, kar je seveda tudi edino logično in potrebam gledalskega avditorija ustrezno. Žal pa je zares pomembnih del in izvedb na tem tekočem traku manj, kot se jih nadejamo – in tudi

celoletni spored teh iger učinkuje veliko manj obvezujoče, kot bi lahko. Očitno je, da se pisci besedil snovanju za potrebe televizije ne posvečajo z optimalno zbranostjo, ki bi rojevala vrhunske stvaritve duha. Kot da je v zraku podzavestno podcenjevanje televizijskih možnosti. V naši obci (tudi avtorski) zavesti je literatura še zmerom prva, scenaristika sodi v nekakšen drugi plan, pa je zato tudi pisanje za televizijski medij v umetniško-izraznem smislu tretirano kot manjvredno, četudi ima avtor z eno samo TV uprizoritvijo na mah nekajkrat več gledalcev kot s še tako popularnim filmom ali knjigo, da o gledaliških predstavah niti ne govorimo.

Ne more biti dvoma, da se je tako zgodilo tudi Antonu Ingoliču, ki ga staro in mlado sicer veliko bere, zanesljivo pa se število njegovih bralcev ne povzpne do »seštevka«, kakršnega je doživela njegova »Sestra Marja« ob svoji ponedeljkovi televizijski predstavitvi.

Predlogo za uprizoritev je pripravil pisatelj sam – na osnovi svoje istoimenske novele. Zastavil jo je kot realistično reportažo o objektivnih in hkrati tudi intimnih doživljajih patronažne sestre, ki z obiskovanjem bolnikov na domu že po logiki svojih opravil opravlja humano poslanstvo tolažnice ljudi v stiski, pri čemer pa tudi sama v sebi nosi nerazrešeno eksistencialno stisko, iščoč izhoda. Ves splet njenih bolj ali manj linearno nanizanih doživljajev je pisatelj se-

veda tudi zdramatiziral, in sicer tako, da je zadržnil vozle ob erotično-bivanjskih skušnjah oziroma preizkušnjah svoje junakinje. Z moškim, ki ga ima doma, doživlja le še brezna človeške praznine in odtujenosti, nenaдеяni čutni, čustveni in erotični stik najde pri enem izmed »svojih« bolnikov, ki pa nato nenadoma umre – in sestra Marja ostane spet praznih rok. Njena drama je križev pot človeške osamljenosti, iskanja srečnega sklada s seboj in drugimi ter predvsem srečanj s človeško bedo, izraženo v tej ali oni izmed oblik svojega manifestiranja.

V teh povsem razvidnih intencijah je Ingoličevo pisanje vredno gledalske pozornosti, saj skuša razkrivati resnico našega vsakdana in s tem tudi naše občje stvarnosti ter podajati podobo njegovih značilnih socialnih jeder (so kritiki, ki bi temu rekli: izrazna sredstva sentimentalnega humanizma); kar je nedvomna odprta potreba sedanjega kriznega časa. Znotraj tega konteksta pa se nam seveda zastavi več vprašanj. Ingoličevo opredeljevanje likov ne seže do globin. Označeni so bolj ali manj površinsko, samo s svojimi običnimi karakteristikami, kot tipi, ki jih je mogoče srečati na življenjski poti naših razmer in našega časa. Nobenega dvoma o tem, da so posamič in kot celota verna podoba stvarnosti, nekoliko skopa je le njihova dimenzioniranost. Ingolič povzema ključne točke njihovega ravnanja, ne posega pa globlje v

splet vzrokov in posledic njihovega dogajanja. Vzroka sta dva, vsaj poglavitna: eden je v njegovi naturalistični pripovedni metodi, ki se osredotoča predvsem k tistem, kar je neposredno videti, posegov v stran, k motivaciji bodisi ne pripozna bodisi ne obvladuje; in drugi v tokratnem pisateljevem postopku, ki »pošilja« protagonistko dogajanja (sestro Marjo) od vrat do vrat – ter nam ta-

ko razkriva celo serijo človeških zgodb, nič manj »težkih« kot je Marjina, osrednja.

Igro je zrežirala Marija Šeme-Baričević, glavno vlogo je zaupala (nisimo prepričani v najboljši možni izbor) Marjeti Gregorčič. Vse v vsem: ko- rektno, čeprav so nas – vsaj mestoma – zbudili neavtentični (bodisi dramaturško bodisi igralsko neobvladani) prizori, ka-

terih gledanje nas je navdajalo z mučnino: to še zlasti velja za erotične momente v doživljanju sestre Marje, odigrane in zrežirane naivno (krepka, kot je, se pusti obvladati rokam šibkejših moških partnerjev) ter z domala neprijetnim naturalističnim vzdihovanjem, ki sicer za igro ni ključnega pomena, a bo v spomin na to igro vendarle zarezal kalne brazde.

V. K.

DOGODKI

Kot bi trenil, se je prijazno poletje prevesilo v sivino jeseni. Vse je seveda relativno, tudi pojma prijaznosti po eni in sivine po drugi plati. Kulturnemu dogajanju in doživljanju poletje namreč ni pretirano prijazno, saj nas obilica siceršnjih doživljajev odvrca od tega, da bi hodili na predstave, da bi nas mikalo na razstave, da bi z veseljem in verno jemali v roke knjigo. Ko pride jesen, zatrepetajo v nas tudi te uspane potrebe. V septembru priletijo ptice-znanilke kulturniških mesecev, v oktobru se sproži plaz premier, gostovanj, srečanj, novih knjižnih izdaj, z eno besedo – kulturnih dogodkov. Njim namenjamo pričujočo rubriko, ki jo po poletnem presledku obnavljamo, prepričani, da bo novic, kot vselej, na pretek.

Otvoritev velike dvorane v Cankarjevem domu. Slavnostni koncert simfoničnega orkestra Slovenske filharmonije, katere koncertni »dom« bo poslej velika dvorana, ostaja zapisan kot velik in lep datum na poti slovenske kulturne emancipacije. Velika dvorana je sicer doživela svojo prvo premiero ob slovenskem partijskem kongresu v aprilu, svojo dokončno otvoritev pa bo slavila čez leto, ko bodo dvignili za zdaj še spuščeno železno zaveso in pride v uporabo tudi veliki oder, vendar je 23. september kljub vsemu dan, ko so se odprla vsa vrata Cankarjevega doma, ki naj bi postal središče domačega in mednarodnega kulturnega dogajanja na naših tleh. To pa je bil stoletni sen slovenskih kulturnikov, ki so si vselej z vsemi močmi prizadevali, da bi se izmotali iz občutja majhnosti in postali enakopraven člen širšega srednjeevropskega prostora. Takšne priložnosti dograjeni Cankarjev dom odpira. Že oktobrske in novembrske napovedi gostovanj kažejo, da bodo ansambli iz drugih jugoslovanskih republik in iz tujine poslej radi prihajali v Ljubljano, kjer doslej za gostovanja kljub obilici – ne najbolj primernih – dvoran ni bilo prave priložnosti. S Cankarjevim domom postajamo precej bolj kulturno »frekventni«.

Abonmaji. Septembrski tedni so nas z vseh strani vabili k vpisu abonmajev, gledaliških, koncertnih, komornih, mešanih. Poročila povedo, da je bilo zanimanje med občinstvom veliko – in se je vpisalo tudi nemalo »novincev«. Abonmajski sistem obiskovanja prireditve se torej nadaljuje z nezmanjšano močjo, kljub argumentiranim ugovorom vseh tistih poznavalcev, ki se zavedajo, da abonmaji živosti gledaliških in koncertnih dogajanj niso vselej v spodbudo. Dinamika prenekatere predstave ali koncerta bi bila veliko bolj na preizkušnji, ko bi šlo za odprti sistem obiska in ponovitev. Šele tedaj bi se izkazalo, kaj je ljudem zares blizu in kaj jih pušča hladne. V tem primeru bi bila tudi programska vodstva veliko bolj na preži, da bi razbirala potrebe in poslušala odzive. A zdi se, da se prava debata o abonmajskem sistemu in zoper njega še ni začela. Čas zanjo očitno še ni dozorel.

Kmalu »Rdeči«. Če napovedi ne varajo, bomo zmagovalca letošnje ameriške bitke za oskarja, film Warrenja Beattyja »Rdeči« (»The Reds«) s taistim Beattyjem ter Deano Keaton v naslovnih vlogah videli v Ljubljani že sredi oktobra, kar je vsekakor razveseljujo – in vsaj majcenno znamenje o tem, da z našim kinematografskim uvozom le ne kaže tako črno, kot smo vajeni pisati in poslušati. »Rdeči« so z izjemno močjo zrežirana in odigrana (epska) pripoved o usodi slovi-tega ameriškega publicista Johna Reeda, enega organizatorjev komunistične partije v Združenih državah ter kasnejšega vojne-ga dopisnika v Rusiji, kjer je aktivno doživel oktobrsko revolucijo in kasneje o njej napisal slovito knjigo »Deset dni, ki so pretresli svet«. (Mimogrede povedano: John Reed je tudi eden izmed junakov Bondarčukovega filma v štirih delih »Plameni nad Mehiko«. Bil je namreč, nekaj let pred Oktobrom, tudi vojni dopisnik v Mehiki, kjer je doživel tamkajšnjo revolucionarno vstajo, o njej je objavil knjigo »Uporna Mehika« – in postal »junak« kar dveh velikih spektaklov: že dokončanega ameriškega in sovjetskega, ki ga še snemajo.)

Partizanske domačije 37

Marijina izpoved

Marijo Pirc, Usenikovo z Velikega vrha pri Novi vasi na Notranjskem, težko pripraviš, da bi spregovorila o letih nazaj, o časih, ko človek ni vedel, ali bo jutri še tlačil travo, bo še lahko ugriznil v košček kruha, četudi črn in trd, s solzami prepojen. Molče sedi in strmi v mizo, polmrak sredi sončnega dne jo resni še bolj, vprašanje jo vznemirja. So ljudje, ki ne marajo govoriti o vojni. In spet takšni, ki jim spomin priključuje solze. In takšni, ki se zgroze do fizične bolečine, globoko pogreznjeni v neponovljivost pošastnosti človekove zlobe in sovraštva.

Teško je odvijati povoje pozabe, hotene pozabe, z ljudi. Vrtati in grebsti kot kragulj vanje.

Spregovori.

mestu. Naprednjaki, ki so se le malokomu uklanjali. Brez ozkosrčnosti. Moj brat Ivan je bil partizan.

Bili smo premožni, res

Se v peč sem enega skri-la. Iz Črnomlja je bil. Drugače ni šlo. Hiša je bila ob pomembni prometnici, med Ribniško in Cerkniško dolino, in sleherna nepazljivost se je lahko grobo maščevala. Seveda so prihajali tudi Italijani.

In če je ponoči kdo potrkal, pač nisi vedel, ali je naš ali »njihov«. Kljub temu: kar se je dogajalo, je ostalo med zidovi kot zazidano.

Ivana odpeljejo

(To bi najraje preskočil. Marija ne ve ne kod ne kam. Ostaja na robu, molči, mrakobnost stiska. Davna smrt se plazi po spominu.)

»26. julija 1942 je bilo, mama,« povede tiho in obzirno Janez mater v nesrečno poletje.

»Skupaj z Italijani je prišel tudi neki Čaruga, vsaj tako so rekli ljudje. Odpeljali so ga, Ivana, na Veliki vrh. Tam je bilo še enajst ljudi s tega konca. Zajeli so jih sicer še več, ustrelili pa le te.

Sami so si kopali jamo

Ko so odjeknile salve, so jih zagrebli s peskom.

Nisem vedela, kaj se je zgodilo z možem Ivanom.

Ljudje so mi hoteli prihraniti bolečino. Rekli so, Marija, ne skrbi, v internacijo so jih odpeljali. Če je tako, je dobro, sem pomislila in zavila nekaj stvari v paket, da mu pošljem, ko zvem za naslov.

Ni minilo veliko časa. Tretji dan sem izvedela...

Domačija nekdanj in...

...danes

Razen bolečine se ni spremenilo nič. Fantje so prihajali, ponoči, previdno, tiho potrkali na okno in sem vedela: iz Loške doline so, z Blok, iz Zavrha... Oglasil se je Daki.

Italijani so nekako zvedeli za vse to. Čarugi ni bilo nič neznano. Še manj župniku Hrenu. Nikoli ni

bil pri nas, vedel je vse. Čarugi je bilo še lažje. Včasih je bil »naš« človek. Marsikaj je vedel, za prodance pa ni nič pretežno.

Prišel je k nam, se hnavsko zasmeljal in scedil iz sebe: Sestanke imate, ne?

Bila sem tiho. Čaruga je menda vedel, da smo partizanom dajali hrano, tudi denar, le dokazati ni mogel. Vrtel se je okoli hiše kot stekla lisica.

Takrat smo imeli tudi natakario, ki je sodelovala s partizani, Mika ji je bilo ime, poročena je v Lescah. Štiriinštiridesetega so v hišo pridrveli Nemci. Iztrgala mi je Janezka in se postavila prednje, kar žarelo ji je iz oči. Bila je korajžna ženska, znala se je znajti, misel se ji je hitro motala po glavi.

Včasih je po tri dni ni bilo domov, niti nismo vpraševali, kje je. Vedeli smo, zakaj je ni. Tri dni je vozila ranjence in – nikoli le za hip zastokala. Takšni so bili naši ljudje.

Nemci so bili iz drugačnega testa kot Italijani, ki so se oglašali kadarkoli. Prišli so, brez prevelikega govorjenja, grobo in naravnost so mi porinili pištolo pod nos in zahtevali svoje. Sicer pa se kaj dosti ni spremenilo. Aktivisti so prihajali še naprej, pomagali smo, kakor smo pač vedeli in znali, dali, kar smo imeli... Zgodilo

se je, da me je stresel mraz, zgrabila vročina, vse obenem. Tudi takrat, ko je Mika zgrabila Janezka.

»Dekle, daj mi otroka!« sem zakričala, vsa nesrečna, a Mika je vedela, da ji z otrokom ne bodo storili ničesar. In vendar so jo vrgli na tla.

Bili so časi, ko nisi vedel, ne kaj bi, ne kako. Ljudi je bilo pri nas vedno dovolj, podnevi in ponoči. Prihajali so, oblečeni, da bi jih živ krst ne prepoznal. In tako nisi vedel, kdo je naš in kdo njihov, trepetal si v sleherni uri dneva...

Ni stara domačija, 1847. leta so jo postavili, prastari oče jo je kupil 1904 in popravil. Od takrat do danes se tudi ni kaj dosti spremenilo v tej domačiji. Gostilne sicer res ni več, je pa zato še trgovinca Nanos, ki, kot nekoč, privablja ljudi od blizu in daleč. Tudi cesta skozi dolino, za korak, dva od praga, zadržuje staro izročilo, davne spomine, ko so se pred poslopjem ustavljali notranjski furmani, se zakadili v gostilno, spili frakelj, dva, pomodrovali po notranjsko pristno duhovito in pristrčno, počili z bičem in oddirjali naprej.

Ni rada govorila, povedala pa je vendarle, Marija Usenikova. Izpoved je pač podobna premnogim po Sloveniji, drugačna so le imena, ista je bolečina, ki je narod ne pozablja.

Milenko Strašek

Marijin mož Ivan, ustreljen kot talec nad vasjo

Pred hišo buči. Avtomobili švigajo nenehoma ob »deželni« cesti, ljudje prihajajo, odhajajo, življenje polzi mimo domačije, vsa ta leta, desetletja, enakomerno, neopazno celo.

Če bi vrvež utihnil, bi se Marija začudila, navajena na direndaj.

»Ni kaj dosti povedati o družini, v katero sem se 1928. leta prisojila. Oče in mati mojega moža sta se skupaj z otroki preselila v Ljubljano, ne pa tudi prodala domačije. Bila je premožna družina. Imeli so gostilno, kmetijo in trgovino. Vse to je podedoval moj mož Ivan. Čez dve leti se je rodilo dekletce, ki je, staro osem let, umrlo. Enainštiridesetega se je rodila Erna, čez tri leta je prišla za njo Milena, sredi vojne, dvainštiridesetega, Janez, ki je bil star šest mesecev, ko so očeta, moža, ustrelili kot talca nad vasjo.«

Mrak v kuhinji se zgoščuje.

»Moževi starši so bili – pa tudi moji – ljudje na

je, ni nam bilo treba skrbeti za kruh, ne živeti od danes na jutri, kar je bilo v tistih časih sicer vsesplošen pojav. A sva z možem morala trdo garati na kmetiji, skrbeti za trgovino, nenehno stati v gostilni... delal si od jutra do večera, za nič ni bilo časa, tudi za politiko ne.

Tajni sestanki, ki so se jih pri nas udeleževali Daki, Janez Hribar, Jože Žnidaršič, Lojze Zakrajšek, Veselov Miro in drugi, so bili leta 1941 prvo znamenje, da se nekaj spreminja. Italijani so nam šli na živce.

Daki je večkrat prihajal. Kaj sta z možem, ki je imel vse te zveze v rokah, govorila, ne vem. Bržkone o Dakijevih izkušnjah iz španske državljanske vojne... Skrbeti mi je bilo za hrano, vpraševala nisem. Človek je moral biti tiho, tudi stene so imele ušesa: pri nas je bilo veliko ljudi, ki sta jih pripekljali trgovina in gostilna.

Ko se je stvar nekoliko bolj razplamtela, smo skrivali v kleti aktiviste.

Marija Pirc-Usenikova

Proces zoper belogardista, domobranca, črnorokca in vojnega zločinca Vinka Teliča

»Zdaj napišite, da je Telič spet krivo prisegel...!«

Potem ko je namestnik javnega tožilca v zaključnem govoru na 15. obravnavi zoper Vinka Teliča – Kosmačevega iz Kozarišč v Loški dolini dve uri in pol ponovno utemeljeval sicer za štiri umore krazjšano obtožnico, je zagovornik v poldrugi uri obtožnico v celoti ovrgel in porotnemu sodišču predlagal sodbo po 3. točki 350. člena KZ SFRJ, s čimer naj bi obtoženega Vinka Teliča oprostilo obtožbe, če ni dokazano, da je storil dejanja, za katera ga bremeni obtožnica.

Pred nabito polno sodno dvorano, ki se je kopala v neznosni soparici (29. septembra) je zatem, ko mu je predsednik senata dal besedo, vstal obdolženi Vinko Telič:

»Z ozirom na Babno polje sem prepričan, da se bo izkazala resnica pred bogom in ljudmi. Človek, ki ga je (Feliksa Špeha) ubil, še živi! Na Otoku in v Lazah nisem bil (uboj Janeza Haceta-Urbana). V Cerknici, kakor sem že izjavil, nisem več kot dvakrat prijel za kljuko (posojilnice – domobranske mučilnice), ko sem bil pri Vuku Rupniku s prošnjo za pomoč materi in sestrām, ki so bile brez denarja.«

Kar zadeva grozovit uboj Ane Mulec-Rajdekove (13. marca 1945) je Vinko Telič tako v preiskavi kot med procesom ves čas zadrževal, prvič, da ni bil »zraven«, in drugič, da je sploh ni poznal, medtem ko je žrtev Feliksa Špeha poznal zelo dobro.

»Pred koroškimi Slovenci prisegam...«

»Tovariš tožilec,« je nadaljeval obdolženi Vinko Telič, »kateri človek na (avstrijskem) Koroškem ima prednost, če je Slovenec? Same težave! Doživel sem veliko, ker sem bil zaveden Slovenec. Enkrat je prišlo celo do tožbe, ko me je nekdo ozmerjal z vindišarskim psom...« Potem se je obdolženec obrnil proti poslušalcem v dvorani in demonstrativno nadaljeval:

»Pred koroškimi Slovenci prisegam...«, pri čemer ga je predsednik senata ostro prekinil in mu ukazal, naj se obrne proti porotnemu sodišču, »...da nisem zločinec! Če bi zagrešil kakšen zločin,« je nadaljeval z jokajočim glasom, »ne bi nikdar prišel nazaj v Jugoslavijo!«

»Razglasitev sodbe bo 6. oktobra ob 9. uri v veliki porotni dvorani (na ljubljanskem temeljnem sodišču), soba 30,« je ob koncu razglasil predsednik petčlanskega senata in 14. obravnave zoper Vinka Teliča – Kosmačevega iz Kozarišč je bilo konec.

»No, zdaj napišite, da je (Telič) spet krivo prisegel!« je rekla ena stalnih poslušalk na tem procesu, ko smo odhajali iz sodne dvorane.

Med preiskovalnim postopkom in obravnavo, ki sta trajala skoraj leto dni – Vinka Teliča so naši varnostni organi prišli na Ljubelju lani 16. oktobra, so zaslišali blizu 180 prič – posrednih in neposrednih očividcev, kar pomeni, kakor je v zaključnem govoru posebej poudaril namestnik javnega tožilca, da je bil postopek natančno in kakovostno opravljen. Ob

koncu svojega dve in polurnega govora je tožilec posebej poudaril, da stališče, češ naj ne bi več obujali stvari (vojnih zločinov) po tolikem času, nikakor ni sprejemljivo, ker takšna dejanja nikdar ne zastarajo in jih nikakor ni mogoče pozabiti, še posebej zato ne, ker nas na taka dejanja, žal, opozarjajo najnovejša grozodejstva, kot je pokol Palestincev v Libanonu.

Vinko Telič – fanatičen belogardist in domobranec

Hkrati je tožilec dejal, da ni mogoče iti mimo dejstva, da je od (obravnavanih) zločinov minilo toliko in toliko časa (37 in 39 let), da je obdolženec po vojni živel neoporečno življenje, zato predlaga zanj sodišču primerno visoko zaporno kazen.

Iz prvotne obtožnice je tožilec izpustil umor Marije Gregorič, Janeza Žnidaršiča ter Antona Mlakarja in Ivanke Kocjančič, ker za te uboje in mučenja ter maltretiranja ni bilo dovolj trdnih dokazov, kakor je povedal.

V zaključnem govoru zoper obdolženega Vinka Teliča je namestnik javnega tožilca pri utemeljevanju uboja Feliksa Špeha v Babnem polju (13. marca 1945) povedal naslednje:

»Končno je glede na zagovor obdolženca, češ da ni imel razloga, zakaj bi ubil svojega sovaščana, kar pomeni, da naj ne bi imel motiva za takšno dejanje, potrebno ugotoviti, kakor je bilo že uvodoma poudarjeno, da je bil obdolženec Vinko Telič vseskozi znan kot fanatičen belogardist in domobranec, tako da pri njem niti ni bil potreben kakšen poseben motiv za takšno dejanje. Če pa upoštevamo še izpovedi prič, zlahka ugotovimo, da je lahko imel še poseben motiv za takšno dejanje. Tako je na primer pričal Anton Špeh izpovedal, da je med vojno pri Kosmačevih v Kozariščah odkril (pri sosedu) domobranskega obveščevalca, zoper katerega je potem Feliks Špeh vodil preiskavo. Resničnost te izpovedi je potrdila tudi priča Stanko Truden. Razen tega je iz izpovedi prič Franciške Lipovec razvidno, da so domobranci Feliksu Špehu, potem ko so ga ujeli, očitali napad partizanov na belogardistično postojanko v Pudobu ter mu dejali, naj se sedaj ne sklicuje na to, da so sosedje. Očitno je šlo pri tem za sosedo Vinka Teliča-Kosmača.

Vojno hudodelstvo manjše stopnje

Glede na vse povedano, kakor so povsem skladno

izpovedale priče, je odpele pokopnega Feliksa Špeha na pokopališče in ga tam ustrelil en sam domobranec, ki so ga priče prepoznale, in sicer da je bil to prav obdolženec, ter ob upoštevanju obdolženčevega zagovora, da je bil tik pred ustrelitvijo pri žrtvi na pokopališču, menim, da je obdolženec mogoče dokazati, da je (prav on) ubil Feliksa Špeha.

Pravno je mogoče vsa dejanja, ki so opisana v obtožbi, opredeliti kot kazniva dejanja vojnega hudodelstva zoper civilno prebivalstvo po členu 142 KZ SFRJ (ki predvideva tudi smrtno kazen), saj je obdolženec (v obtožbi) navedene civilne osebe pobijal in jih mučil, dejanja pa je storil med vojno, ko je kot pripadnik okupatorske vojske oziroma enot, ki so bile vključene v to vojsko, opravljal ta dejanja proti pravilom mednarodnega prava. V primerih, ko je šlo za partizane, ki jih je mučil in pobijal, je možno dejanja kvalificirati kot kazniva dejanja vojnega hudodelstva zoper vojne ujetnike po členu 144 KZ SFRJ, ker je tudi ta dejanja storil med vojno kot pripadnik okupatorjeve vojske in v nasprotju s pravili mednarodnega prava.

Na podlagi člena 100 KZ (Kazenskega zakona) SFRJ ta kazniva dejanja ne morejo zastarati. Razen tega za obdolženca ne more priti v poštev Zakon o amnestiji (Uradni list SFRJ št. 12/62), saj so v tem zakonu od amnestije izrecno izzeti vsi tisti, ki so neposredno storili kaznivo dejanje uboja.«

Zagovornik: Vinko Telič je nedolžen...

Tako torej tožilec. Za njim je dobil besedo obdolženčev zagovornik, ki je med drugim dejal, da bo čez tri tedne minilo leto dni, ko so nič hudega slutečega Teliča na Ljubelju prijeli naši varnostni organi in ga po nalogu preiskovalnega sodnika odpeljali v zapor. Telič je torej nič hudega sluteč kdo ve kolikokrat prišel v matično domovino kot avstrijski državljani – v nakupe ali kot član pevskih zborov Korotan in Edinost.

Potem ko je ob koncu vojne z domobranci odšel (pobegnil) na Koroško (avstrijsko), se je 1953. leta poročil s koroško Slovenko. Hkrati se je vključil med zavedne Slovence in z njimi deloval v kulturno-prosvetnih društvih. Da bi svoje otroke lahko vpisal v slovenske šole, je zaprosil za izpis iz jugoslovanskega državljanstva, ki ga je tudi dobil.

Obdolženčeva pot med

vojno je bila zelo pestra: prvič izhaja iz številne družine, od katere so žive še mati in tri sestre. V letih 1941/42 je bil v italijanski konfinaciji, potem je pobegnil v gmajno. Nazaj domov ga je pripeljal oče, da jim ne bi požgali hiše. In potem v beli gardi, mobiliziran k domobrancem ter vmes v Šerčerjevi brigadi pri partizanih. To, da je bil pripadnik črne roke, z izjavami prič in v postopku zoper Kukca ni bilo potrjeno. Cela vrsta prič ga je samo videla, vendar niti ena ni vedela povedati, da bi kakoli storil. Zagovornik meni, da iz izpovedi prič ni mogoče zaključiti, da je bil obdolženec tak krvolok in tako agresiven, kot ga bremeni obtožnica. Vseskozi je bil navaden vojak, nikdar pohvaljen in odlikovan, pač pa je bil pripadnik Rupnikovega udarnega bataljona, ker si ga pač sam ni izbiral. Priče, ki naj bi bile zares videle kaj obtežilnega, bi lahko prešteli na prste ene roke. Pač pa je pokazal kanček dobrega srca, ko je ujetemu in bese mu partizan dal čevlje... (smeh v sodni dvorani).

V nadaljevanju je zagovornik obdolženega Vinka Teliča od primera do pri-

trabantje, ki so »švercali« konje (kar je bila predvojna posebnost Loške doline in njenih prebivalcev).

In uboj na Pocinovem laz

Za Vinka Kosmača najbolj obtežilna priča je bil nedvomno Ciril Remžgar, ki je, kakor je izjavil, videl, kako sta Telič in Kuček do smrti pobila Janeza Haceta na Pocinovem laz in ob Cerkniškem jezeru. Po mnenju zagovornika je ta priča prevečkrat spreminjala svoje izjave, na ogledu kraja dogodka prišla v nasprotje z drugimi pričami glede časa in kraja, zato da ji ni mogoče pripisati verodostojnosti. Zagovornik je še posebej poudaril, da je povsem nerazumljivo, kako da tako grozovit umor ni bil registriran.

Zatem je povedal, da je obdolženec 1965. leta dobil izpis iz jugoslovanskega državljanstva, kar so mu brez težav omogočili tako lokalni organi oblasti v Cerknici kot v republiki, ker ga niso mogli spoznati za vojnega zločinca itd.

Za konec je zagovornik še dodal, da sta oba predsednika slovenskih organizacij na avstrijskem Koro-

Pokopališče v Babnem polju, kjer zemlja zakriva številne zločine, storjene med zadnjo svetovno morijo

mera skušal dokazovati različnost pričevanj posameznih prič, v podtonu podčrtoval čas, ki je minil med posameznimi dejanji in pričevanji, kar mu je – resnici na ljubo – bolj uspevalo kot ne.

Kar zadeva strahovit umor Ane Mulec v Babnem polju, je zagovornik menil, da posebej za to dejanje ni posebnega in neposrednega očividca (še le potem, ko je bila mrtva), zato naj bi ne bilo mogoče trdno dokazati, kdo je bil krivec oziroma krivci za to strahovito dejanje. Po njegovem mnenju gre za pričevanja in pripovedi iz druge in tretje roke, ki pač ne morejo imeti moči dokaza. In: vsi Kosmačevi so imeli krive noge in vsi so bili kon-

škem – Zwitter (bivši) in Grilc (maja 1982) v pismu Temeljnemu sodišču v Ljubljani napisala, kako da je bil Vinko Telič vseskozi zaveden Slovenec in kako se je skupaj s koroškimi Slovenci vseskozi ogreval za tesno sodelovanje z matično domovino – Jugoslavijo. In: obtožbe zoper takšnega človeka, kot je Vinko Telič, naj bi med koroškimi rojaki povzročile vznemirjenje, posebej med tistimi, ki so cenili njegovo narodno zavest itd. Zagovornik je ob koncu protivno sodišču predlagal, naj obdolženca oprostijo.

Obdolženi Vinko Telič-Kosmačev se je med obširnima postopkom zagovarjal, da je pred vojno živel kot kmečki sin na posestvu.

Niko Lapajne 5
in Tone Urbas

svojega očeta v Kozariščah skupaj s svojima polbratoma Andrejem in Janezom, bratom Stankom, materjo in tremi sestrami. Po domače se je reklo pri njihovi hiši pri Kosmačevih (števila 6). Med italijansko okupacijo je bil njegov polbrat Andrej pri partizanih, vendar pa sta spomnila 1942, ko je doma ležal bolan, prišla ponj dva partizana in dejala, da mora na zagovor, nakar sta ga odpeljala. Po vsej verjetnosti je bil tedaj ubit. Za svojega drugega polbrata Janeza ve obdolženec le to, da je bil kasneje domobranec v postojanki na Rakeku in v Borovnici ter nato na Primorskem.

Iz internacije k belogardistom

Poleti 1942. leta – med italijansko ofenzivo na Loško dolino – so Italijani njega in brata Stanka odpeljali v internacijo v Padovo. Po približno pol leta so ju skupaj z večjo skupino drugih internirancev izpustili in poslali domov, medtem ko so drugi še naprej ostali v internaciji. Zakaj so prav njega in brata izpustili, medtem ko so drugi še ostali v internaciji, ne ve. Ko sta z bratom prišla domov, je bil njun oče v belogardistični postojanki v Pudobu, kamor sta potem odšla tudi Vinko in Stanko.

Vinko Telič je vseskozi poudarjal, da ga tedaj, ko je prišel iz internacije, ni dosti zanimalo to, kaj se doma dogaja, niti ga ni posebej zanimalo, kaj delajo partizani, oziroma kaj sploh so belogardisti. Res je sicer, da je vedel, da se belogardisti bore proti partizanom in da sodelujejo z Italijani. Tedaj, ko je bil V. Telič v beli gardi, to je od spomladi 1943 dalje (po dokumentaciji italijanskih okupatorjev od 29. januarja 1943) vse do jeseni leta 1943, ko je padla postojanka Pudob, ni sodeloval pri nobeni posebni akciji, kakor sam zatrjuje, ampak je v glavnem stražil postojanko. Tudi za druge domobrance se v tem obdobju ne spomni, da bi hodili na kakršnekoli akcije proti partizanom in aktivistom ali da bi on sam kakorkoli sodeloval v borbi s partizani.

Pobeg iz Šerčerjeve brigade

Spomni se le dogodke, ko so partizani na Knežji njivi napadli njihovo patrolo ter ubili njegovega očeta in še dva belogardista, medtem ko so drugi pobegnili nazaj v postojanko Pudob. Tedaj, ko so partizani napadli Pudob, so jih (belogardiste) pozvali, naj se jim pridružijo, vendar sta z bratom raje odšla domov. Naslednjega dne so ju partizani mobilizirali v Šerčerjevo brigado, v kateri je Telič sodeloval tudi v akcijah. Od tam je potem pobegnil, ker se je ustrašil za svojo glavo, je med drugim pripovedoval tožilec v svojem zaključnem govoru.

Se nadaljuje

Krivci pokola v Bejrutu

Uradne preiskave bodo odkrile podrobnosti, toda resnica o odgovornosti za tragedijo je že zdaj jasna

V Izraelu se začenja uradna preiskava o pokolu palestinskih beguncev v bejrutskih taboriščih Sabra in Šatila. Izsledki uradne komisije, ki jo je izraelski premier Menahem Begin dovolil ustanoviti šele pod močnim pritiskom svetovnega javnega mnenja, bodo menda objavljeni šele čez kako leto dni. Prav tako bo dolgotrajno tudi delo komisije, ki jo je v isti namen ustanovila libanonska vlada. Vzrok za počasnost prav gotovo ni v pomanjkanju priči in očividcev, saj jih je dovolj med Palestinci in Libanonci, pa tudi med tujimi novinarji, ki so prvi odkrili, kakšne grozote so se dogajale v zahodnem Bejrutu 16., 17. in 18. septembra. Gre prej za strah tistih najbolj odgovornih, da bi preiskava utegnila potrditi splošno prepričanje, da pokol nad Palestinci ni bil »slučajni izliv besa« desničarske libanonske falange, ki je obkokovala smrt svojega voditelja Bešira Gemaila, temveč podvig, ki sta ga skupaj načrtovala prav ubiti Bešir Gemail in izraelski obrambni minister Ariel Šaron.

Plaz dogodkov, ki so privedli do pokola in smrti na stotine nedolžnih palestinskih beguncev – otrok, žensk in starcev, je sprožila eksplozija na sedežu libanonske desničarske falange, v kateri je izgubil življenje njen voditelj in novoizvoljeni predsednik Libanona Bešir Gemail. Oziroma, točneje, kot piše New

York Times, »eksplozija je samo pospešila načrtovani vdor v obe palestinski taborišči, ki naj bi ga falangistična milica po dogovoru z Izraelci izvedla šele 24. septembra«.

Le štiri ure po eksploziji na sedežu falange so se izraelski tanki začeli valiti v muslimanski zahodni Bejrut. Izraelska vojska je namreč dobila ukaz, »da naj zavzame položaje v zahodnem Bejrutu in tako prepreči nevarnost nasilja, prelivanja krvi in anarhije«.

Uničiti še zadnja oporišča!

Toda to je bil le izgovor, kajti pravi namen Izraelcev je bil uničiti še zadnja oporišča sil muslimanske levice ter »dati lekcijo Palestincem«, oziroma svojcem palestinskih borcev, ki so se pred tem na podlagi sporazuma in ameriških jamstev ter pod nadzorom mednarodnih čet umaknili iz zahodnega Bejruta. Izraelske čete so po dveh dneh bombardiranja in obstreljevanja – naletele so le na šibak odpor – zasedle zahodni Bejrut in obkobile palestinski taborišči Sabro in Šatilo, v katerih je bilo okrog 80.000 Palestincev. Nekako hkrati, ko so Izraelci sklenili obroč okrog obeh taborišč, to je v četrtek, 16. septembra, se je začel tudi množičen pokol, ki je trajal celih šestintrideset ur.

Da se dogaja nekaj nenavadnega, so, vsaj tako kaže, prvi odkrili nekateri zahodni novinarji. Dopisnik londonskega »Timesa« Robert Fisk je videl, da so v petek, 17. septembra, skozi južni vhod

no,« piše Robert Fisk, »tako zaradi požarov kot zaradi svetlečih raket, ki so jih izstreljevali Izraelci, slišati pa je bilo streljanje pušk in avtomatov ter bombne eksplozije... Izraelske čete in

Trupla so ležala vsepovsod...

v taborišče Sabra zapeljali tovornjaki, polni do zob oroženih vojakov v uniformah in oznakah desničarskih krščanskih milic falange in majorja Hadada. »Znotraj taborišča je bilo vse razsvetlje-

Medtem ko so svetleče rakete in bakle razsvetljevale nebo nad taboriščem, je novinar Pringle vprašal enega Hadadovih mož, kaj se dogaja.

»Koljemo jih!« mu je zadovoljno odvrnil hadadovec.

Poleg se je dolgočasil neki izraelski polkovnik, ki se je predstavil le z imenom »Eli«. Novinarju je dejal, »češ da njegove čete ne mislijo posredovati, da bi očistile ob-

deloval tudi umorjeni voditelj falange Bešir Gemail. Ta se je domnevno večkrat v nekem bejrutskem lokalu sestel z izraelskim obrambnim ministrom Šaronom in se z njim dogovarjal o podrobnostih načrta. V vsakem primeru je bil načrt pripravljen pred 14. septembrom: ta trditev je v očitnem nasprotju z izjavami Šarona, ki pravi, da »je bil vdor v taborišči dogovorjen šele po smrti Bešira Gemaila«.

Med novinarji, ki so prišli na prizorišče pokola v soboto, 18. septembra, je bil tudi Tanjugov dopisnik Miodrag Radović. Na vprašanje, kdo je zagrešil zločin, je skupina novinarjev dobivala vedno podoben odgovor: »To so bili hadadovci,« je izjavila neka Palestinka, »slišala sem jih, kako so vpili: Libanonce bomo pustili pri miru, Palestince pa bomo vse pobili.«

Toda kot se je pozneje pokazalo, je bilo med žrtvami tudi najmanj 200 Libanoncev, ki so živeli med Palestinci.

Izraelski oficir, ki je spremljal novinarje, je razlagal:

»Nismo se vmešali, kajti to so libanonske notranje zadeve. Lahko pa zapišete, da so bili to falangisti.«

Sicer pa je predstavnik izraelske vlade v Jeruzalemu priznal, da je izraelska armada, potem ko je obkobil taborišči, dovolila, da sta vanjo vstopila dva bataljona vojakov krščanskih milic, da bi, kot je poudaril, »prečesali prizorišče, odkrili morebitne teroriste ter pobrali skrito orožje.« »Potem ko naj bi se izraelski vojaki le zavedli, da gre v taboriščih za morijo, so« kot je dejal izraelski predstavnik, »posredovali in preprečili nadaljnje pobijanje...«

»Nismo hoteli tvegati...«

Resnica je, kot so poudarili vsi očividci, da je pokol nad palestinskimi begunci omogočila izraelska armada in da je bila izraelska vlada ves čas na tekočem z razvojem dogodkov. New York Times celo piše, da je »najbrž tudi libanonska vlada slutila, kaj se dogaja v Sabri in Šatilu«.

Odgovornost izraelske vlade za pokol pa dovolj jasno izhaja tudi iz besed obrambnega ministra Šarona, ki je na seji kneseta ravnanje svojih vojakov opravičeval takole:

»Nismo hoteli tvegati življenj židovskih vojakov. Zato smo dopustili falangistom, da vstopijo v taborišči, poiščejo orožje in očistijo zadnja gnezda odpora...«

Šaron, kot najbolj izpostavljeni človek izraelske agresije na Libanon, je svojo odgovornost za zločin že sam dokazal in vse kaže, da bo, potem ko mu je nezaupnico izreklo vrhovno poveljstvo izraelske armade, moral tudi odstopiti. Toda medtem tragični pokol palestinskih beguncev ne sme ostati vpet le v kolesja dolgotrajnih preiskav, ki bodo potekale pod pritiskom mnogih, v upanju, da bo spomin nanj zbledel, z njim pa tudi odgovornost po kaznovanju odgovornih. Teh pa je veliko – ne samo v Jeruzalemu in Bejrutu!

Jože Plešnar

Protesti od vsepovsod

Predsedstvo občinskega odbora ZZB NOV iz Ljutomerja je republiškem odboru ZZB NOV v Ljubljani poslalo protestno pismo, v katerem najostreje obsojajo izraelsko agresijo v Libanonu. Med drugim so zapisali:

Pridružujemo se vsem jugoslovanskim narodom v zahtevi, da bo Jugoslavija storila vse, kar je v njeni moči – v Združenih narodih, v gibanju neuvrščenih in drugod, da bo mogoče stopiti na prste izraelskemu ekspanzionizmu in nasilju, palestinskemu ljudstvu pa zagotoviti pravico do varnega življenja na tleh svoje države.

Grozljive podobe množičnih pokolov civilnega prebivalstva, ki jih vsak dan posredujejo iz Libanona, opozarjajo, da se pred našimi očmi odigrava drama, ki je poskus zadati smrtni udarec vrednotam civilizacije in temeljem, na katerih so zasnovani odnosi med državami in sistem kolektivne varnosti.

Naša družba je bila vedno na strani pravičnega boja palestinskega naroda, kar se potrjuje v reagiranju nas vseh na najnovejši zločin. To je trenutek, ko mora vsa napredna javnost v svetu, partije, politične organizacije dvigniti glas protesta in zaustaviti zločinsko delovanje, izraelsko divjanje in divjanje Beginovih petih kolon.

Slovenski narod je na lastni koži občutil posledice fašističnega nasilja, ko ga je sovražnik hotel razkosati in fizično uničiti. Čeprav majhen narod, smo vzdržali, niso nas mogli uničiti. Zato upamo in želimo, da v tem boju tudi palestinsko ljudstvo ne bo uničeno, temveč bo doseglo svoje elementarne pravice.

★

V nedeljo, 26. septembra, pa so udeleženci partizanskega srečanja na Humu prav tako odločno protestirali proti pokolu nemočnega palestinskega ljudstva v taboriščih Sabra in Šatila. Borci NOV, aktivisti OF in občani Tolminske so skupno poslali protestno pismo RO ZZB NOV Slovenije:

...Usodo in težko borbo palestinskega ljudstva doživljamo toliko bolj, ker je podobno usodo doživljal v preteklosti tudi naš narod. Pa kljub majhnosti in nečloveškemu naporu ni omagal, tako kot smo prepričani, da tudi Palestincev ne bo nihče zaustavil na poti pravičnega boja za svobodno življenje.

Naše protestno pismo je eno izmed številnih, v katerih svobodoljubni ljudje vsega sveta sočustvujejo s palestinskim ljudstvom. Želimo si, da tudi oni zvedo, da niso osamljeni in da izražamo vso podporo njihovemu prizadevanju za osvoboditev. Pridružujemo se vsem, ki jim svoboda in mir med narodi pomeni največjo vrednoto.

Zato zahtevamo, da se tudi naša svobodna neuvrščena država pridruži prizadevanjem vseh miroljubnih narodov sveta, da s posredovanjem v OZN dosežejo takojšnji začetek konkretnih akcij proti Izraelcem, ki kršijo temeljne človekove pravice in ne spoštujejo norm mednarodnega ravnanja.

★

Med protestnimi izjavami, ki od vsepovsod prihajajo na RO ZZB NOV v Ljubljano, je tudi ogorčena izjava, ki so jo z zasedanja zborov občinske skupščine poslali delegati zborov skupščine občine Ljutomer in DPO Ljutomerja. Izražajo ogorčenje in zaskrbljenost ob pokolu in obsojajo izraelske agresije. Zahtevajo odločne ukrepe celotne mednarodne skupnosti, posebej varnostnega sveta in generalne skupščine OZN. Palestinskemu ljudstvu izražajo vso podporo v pravičnem boju. Tako kot vsa napredna javnost tudi v Ljutomeru vidijo edino pravično rešitev palestinskega vprašanja v zagotovitvi pravice do varnega življenja palestinskega ljudstva na lastnih tleh in v okviru svoje neodvisne države.

Šaron: »Nismo hoteli tvegati življenj židovskih vojakov!«

oklopna vozila so bili razporejeni okrog in okrog taborišča ter se niso zmenili za dogajanja v njem...«

Najprej so morili z noži

Dopisnica londonskega Guardiania Clara Hemphill je zabeležila pričevanje 57-letnega Palestinca Yahie Hassama Salame, ki je v pokolu izgubil 80-letnega brata: »Klanje se je začelo že v četrtek (16. septembra! Novinarji so postali pozorni na dogajanja šele v petek!). Pripeljali so še s kakimi 30 tovornjaki. Najprej so začeli moriti z noži, najbrž zato, da streljanje ne bi opozorilo ostalih prebivalcev. Toda že naslednje jutro so začeli uporabljati tudi avtomate in bombe. V petek popoldne so začeli preiskovati hišo za hišo ter pobijati otroke, ženske in moške. Nato so podtaknili dinamit ter razstreljevali hiše nad nesrečnimi žrtvami.«

Dopisnik ameriške revije »Newsweek« James Pringle se je skušal prebiti v taborišče Sabra, da bi se na lastne oči prepričal, kaj se dogaja, vendar so mu pot zaprli izraelski vojaki in pripadniki desničarske milice majorja Hadada.

koljeno taborišče«. Na vprašanje, ali se morda ne boji, da bi Hadadova milica utegnila zagrešiti kakšen zločin nad prebivalci taborišča, je polkovnik odgovoril:

»Upam, da ne bodo storili ničesar takega!«

Pokol je bil načrtovan

Izraelski tisk je pozneje odkrito zapisal, da sta izraelska vlada in armada bili natančno seznanjeni s tem, kaj se dogaja v taboriščih Sabra in Šatila. Ugledni dnevnik »Ha'aretz«, ki je na lastno pest začel preiskavo o pokolu palestinskih beguncev, pa ugotavlja naslednje:

»Pokol je bil načrtno delo: njegov cilj je bil zastrašiti Palestince in jih tako prisiliti, da zapustijo Bejrut in Libanon. Načrt so izdelali še pred umorom Bešira Gemaila. Tragična morija nima nobene zveze z obtožbami, češ da je šlo za maščevanje krščanske desnice nad Palestinci.«

Podobne trditve sta postavila tudi »New York Times« in »Washington Post«. Časopisa ugotavljata, da so pokol vodili najvišji vojaški poveljniki falange. V načrtovanju »akcije prodora v palestinska taborišča« je ves čas so-

Devetdeset trdoživih let Marije Vidmarjeve

V Smolniku nad Rušami živi mama Marija Vidmar, ki je pred kratkim praznovala devetdesetletnico. Tega dne se je na njeni kmetiji zbralo šest pravnukov, štiri generacije in predstavniki organizacij krajevnih skupnosti Smolnik-Fala.

Rojena pod Krimom v vasi Jezero je odrasla v družini, kjer je bilo šest otrok. Spoznala se je z delavcem Antonom (z njim sta 1971. leta praznovala zlato poroko, čez štiri leta je umrl) in si v Padežu pri Borovnici ustvarila nov dom.

»Takrat so bili hudi časi. Pomanjkanje na vsakem koraku. Zelo težko sva živela. Zato sva se 1923. leta s hčerko preselila na Pohorje v Zgornji Smolnik pri Rušah na Gornjakovo posestvo. Najela sva zemljo z gospodarskim poslopjem in stanovaško hišo. Vse to sva odsluževala z delom, prevozom lesa, najemnino pa sva morala plačati z denarjem. Raznih opravil je bilo nič koliko. Ponoči sem morala žeti svojo rž in druge posevke, da sem lahko naslednji dan že zarana odšla dnariti,« se spominja Marija Vidmarjeva.

In tako je teklo življenje. Povila je osem otrok, živih je še pet. »V tistih časih otroci drvarjev, oglarjev, bajtarjev in najemnikov, kot sva bila midva, niso mogli hoditi v

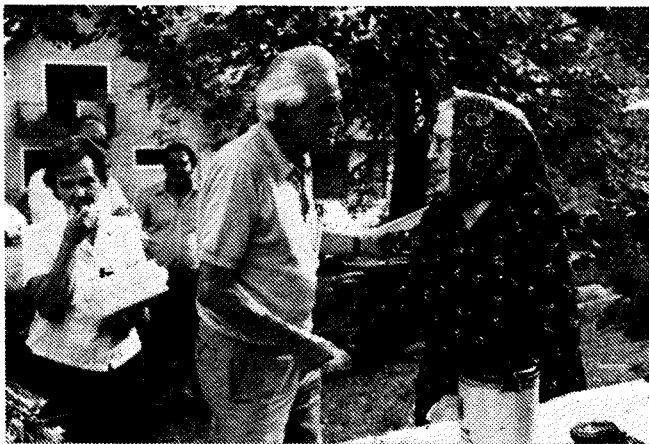
šolo. Sklenila sva, da se preseliva bliže Ruš, in tako sva prevzela v najem Hlebičevo posestvo. Dela je bilo veliko, dohodka pa malo. Zato se je mož oprijel še kovaškega dela in tudi čevljariti je znal. Kljub temu smo v družini lahko rezali le tenak kos kruha.«

Nastopila je okupacija. Vidmarjeva sta bila zatožena, da sta zavedna Slo-

hčerki Marica in Tončka. Italijanom to seveda ni ostalo skrito in so vse zaprli.

Vidmarjevi so z velikim veseljem dočakali svobodo. Vrnili so se na domačijo v Smolniku, kjer so vse morali začeti znova. Pa vendar je šlo. Volje in zaupanja v prihodnost ni manjkalo.

Devetdeset let. Mama Vidmarjeva pa še danes

Maks Gašparič v imenu krajevnih skupnosti čestita mami Mariji Vidmar.

venca. To je bil tudi zadosten razlog, da so ju s petimi otroki izselili v Zavidoviče v Bosni in Hercegovini. S seboj so lahko vzeli le cule. Tukaj je oče Tone kot priložnostni žagar le stežka preživel sedemčlansko družino. Pozneje jim je uspelo, da so se preselili na Notranjsko k bratu Vidmarjeve mame na kmetijo. Z močim Tonetom sta začela sodelovati z OF. Na posestvo so prihajali partizani po hrano in drugo opremo. Pomagali sta tudi

bere in šiva brez očal in ima zavidanja vreden spomin ter je sorazmerno zdrava. Pred nedavnim, ko se je poročila njena vnukinja Jasna, je še plesala.

Ob svojem jubileju si želi le MIR in nič drugega. To besedo je izgovorila s takim spoštovanjem, da jo je bilo treba napisati z velikimi črkami. Krajevna konferenca je mami Vidmarjevi podelila priznanje OF.

Drago Miklavc

V spomin umetniku in revolucionarju

Že zelo daleč za nami so najtežja leta naše preteklosti, ko je sila enotnosti in volje uspela razdredi najtrdnjše zidove nasilja in krivice. Res daleč, če jim prisluhnemo z ušesi naše mladine, ki nam je zrasla v brezskrbni prostosti, nikoli pa daleč, če se jih spominjamo mi starejši, ki smo vse to trpljenje doživljali. Dolgo smo hlastali po zmagi, medtem pa smo padali, jokali, stradali, se mučili, se borili in se s krvavečimi ranami bližali praporu zmage. Na strmi in bodeči poti so ostajali naši tovariši, ki sta jim sovražnik in surovi čas prekinila dih življenja. Premnogo je bilo teh naših sestra in bratov, ogromno gomil, grobov in skupnih grobišč je raztreseno po vsej naši deželi. Preveč je bilo gorja, rafalov in smrti, da bi jih smeli kdajkoli pozabiti in njihova počivališča zanemariti. Letos naj zopet posvetimo naše misli padli žrtvi – umetniku, slikarju in kiparju HINKU SMREKARJU. Ena od treh krajevnih skupnosti v Spodnji Šiški v Ljubljani nosi njegovo ime, hkrati pa praznuje svoj krajevni praznik 1. oktobra, ob dnevu smrti svojega krajana.

Umetnik Hinko Smrekar se je rodil v Ljubljani. Vse svoje življenje je posvetil delu in ustvarjanju. Živel je z ljudstvom in za ljudstvo, saj je v svoji mladosti in tudi pozneje pretrdo okusil bedo in pomanjkanje. Nikoli ni hlepel po veličini, saj jo je v svojem bistvu sovražil. Težko je oceniti z očmi krajana njegovo umetniško delo. Nikoli mu ne bomo dorasli, da bi imeli

pravico napisati oceno. Nihče ne more do dna izmeriti vse tiste veličine ustvarjalne duše, ki bruhala na dan impulze doživetij, pretresov, razočaranj, ogorčenj, laži, teme in krivice, pa tudi svetlobe, resnice, toplote in lepote. In Hinko Smrekar je živel v tistem času, ko je bila vsepovsod teptana pravica, ko preprost človek ni imel veljave in ne moči, ko sta se bratila laž in hinavstvo v vsem svojem razcvetu. Višek ogorčenja pa je vzbudila v njem krivična druga svetovna vojna. Zato je tako razumljivo, da zveni vse njegovo delo v karikaturi in satiri, kjer je smešil lažnive rodoljube in izkoriščevalce.

Bil je odličan grafik, ustvaril je nešteto jedkanic, lesorezov in litografij, znana pa je tudi njegova osebna tehnika v pastelu in akvarelu. Mnoge njegove ilustracije pestrijo narodne pesmi, ljudske legende in pravljice. Kadar je nekdo velik kot ustvarjalec, je navadno veliko tudi njegovo srce, ki je bilo odprto za vsakogar, ki je veroval v pravico, lepoto in dobroto. Zato je bil tudi umetnik Hinko Smrekar najvnetejši pristaš OF, njen vzpodbudnik in sopotnik takrat, ko je domovino pestil tujec in izdajalec v svojem domu. Že pred vojno je bil velik prijatelj mladih, med vojno pa jim je vrata odprl še bolj na stežaj. Z njimi je imel stanke, jih politično izobraževal, jih pripravljaj za razne akcije in sabotaže, z njimi skupaj onemogočal sovražnikove namene, z njimi risal in pisal in pripravljaj kader zrelih in sa-

mozaveznih ljudi. Svoje ga prepričanja ni skrival, saj je celo javno izobešal karikature tedanjih italijanskih oblastnikov in njihovih izdajalskih sodelavcev.

Nekega septembrskega večera ga je na križišču Hotimirove in Aleševčeve ulice ustavila italijanska patrolja. Vračal se je domov, v žepu je imel prepovedani list Radijski vestnik OF. Aretirali so ga in odpeljali v ljubljanske zapore. Zasliševali so ga in mučili, vendar je ostal nem. Fašisti so spoznali, da tega moža ne bodo strli z udarci in mučenjem. V svojem besu so mu izrekli smrtno obsodbo. Veliki umetnik je moral pasti. Dne 1. oktobra 1942 so ga odpeljali v Gramozno jamo in ga tam ustrelili kot talca.

Z njegovo smrtjo so surovi fašisti iztrgali iz vrst slovenskih kulturnikov še eno svetilko, ki je tako vztrajno metala pramene svetlobe na pot, kjer je delovno ljudstvo iskalo svoje pravice. Čeprav so svetilke v tem predoru večkrat ugašale, se je po dolgem trpljenju in času vendarle prižgala velika luč, ki je zasvetila tudi v imenu vseh tistih, ki so svoje ljudstvo spremljali na svetlo.

Ob 40. obletnici njegove smrti je prav, da se skupaj s krajani krajevnih skupnosti Hinka Smrekarja tudi vsi drugi v mislih poklonimo umetniku resnice, učitelju mladine, aktivistu revolucionarju, ljubitelju slovenskega rodu, človeku in tovarišu, ki je v svojem srcu nosil tolikšno moč in veličino!

Jožica Zoroja

Miloš
Rutar

NARODNI HEROJI

1

PREDVOJNI ŠPORTNIKI

V Jugoslaviji je med narodnoosvobodilno vojno dobilo red narodnega heroja skupaj 1322 borcev in bork. V Sloveniji je v vojni bilo 157 herojev in 19 herojnih.

Po podatkih, s katerimi razpolagamo (ki pa niso popolni), je več kot 75% borcev z nazivom heroja bilo pred vojno tako ali drugače povezanih s telesno kulturo in športom. Eni so bili aktivni tekmovalci v športnih klubih in društvih, drugi so bili med organizatorji in športnimi delavci, mnogi so bili v telovadnih društvih ali pa so redno zahajali v gore in na skupne tovariske izlete v naravo. Take izlete v naravo je še posebej načrtovala partija, ker je bil to eden od načinov za partijske in skopevske sestanke. Ko je partija začela prodirati v množice, posebno po letu 1937, po prihodu Tita na čelo partije, so bile velike kadrovske rezerve prav v telovadnih, kulturnih in športnih organizacijah, tako v mestih kot na vasi. V telesni kulturi je bila zbrana nepokvarjena, vzdržljiva, telesno pripravljena in narodnostno zavzdana mladina.

Kako so bili športniki v prvih dneh

oboroženega odpora cenjeni in zaželeni, nam lahko povedo nekateri podatki. Udarne grupe v Ljubljani, prve partizanske čete, varnostno-obveščevalna služba OF in narodna zaščita so v prvem letu vojne poleg članov partije in skojevcev, ki so akcije tudi vodili, bile izpopolnjene z mnogimi mladimi športniki iz vseh mogočih sredin: iz društev Svobod in Vzajemnosti, iz organizacije Kmečkih fantov in deklet v vaseh, iz sokolskih društev in organizacij, pripadniki skavtov in planincev, študentskih klubov, športnih klubov, posamezniki pa celo iz vrst klerikalnih Slovenskih fantov in deklet. Že v prvem letu 1941 so športniki vstopili v mladinsko OF in v oborožene partizanske čete.

Pri pregledu in obdelavi podatkov o narodnih herojih Slovenije si lahko ustvarimo vsaj približno sliko, da je med NOB v partizanskih enotah sodelovalo vsaj 60% partizanskih borcev in aktivistov, ki so bili pred vojno športno, rekreativno ali organizacijsko povezani s telesno kulturo.

Pa se vrnimo k herojem – športnikom. Da bi bil pregled čim bolj jasn,

smo jih razdelili v nekaj skupin.

1. Narodni heroji, ki so aktivno tekmovali v posameznih športih:

Vida Janežič – članica reprezentance Jugoslavije v hazeni;

Cveto Močnik – kajakaški državni prvak;

Bojan Polak – državni prvak v desetboju;

Mirko Bračič – prvak jugoslovanske vojske v teku na smučeh;

Darko Marušič in Janez Učakar – tekmovalca v boksu;

Franc Stadler – telovadec, atlet, skakalec v vodo;

Drago Flis – telovadec in odbojkar;

Mirko Jerman – rokoborec;

Andrej Žvan in Tonček Dežman sta tekmovala v smučarskih tekih.

Največ je seveda bilo nogometašev, ki so igrali v manjših nogometnih klubih:

Jože Gregorčič, Ljubo Šercer, Rado Iršič, Jože Borštnar, Zvonko Runko, Andrej Cetinski, Evgen Matejka in verjetno še kdo.

2. Heroji med športniki, ki so se ukvarjali s splošno telesno vzgojo in telovadbo:

V sokolskih društvih, v telovadnih sekcijah delavske Svobode, med telovadci pri Slovenskih fantih in dekletih so sodelovali naslednji narodni heroji: Malči Belič, Janko Rudolf, Stane Potočar, Edo Brajnik, Miro Svetina, Teršič, Vinko Robek, Mihaela Škapin, Milan Zabukovec in verjetno še kdo.

3. Planinci in ljubitelji gora so med heroji bili:

Marjan Breclj, Sergej Mašera, Aleš Bebler, Vida in Tone Tomšič, Silvia Tomasini, Franc in Viktor Avbelj, Ivo Slavec, Slavko Šlander, Karel Destovnik, Lojze Kebe, Stane Kossec, Slava Klavara, Josip Tomažič, Matija Verdnik, Majda Vrhovnik in še kdo.

4. Med organizatorji športne in kulturne dejavnosti so bili naslednji heroji:

V društvih Svobod in Vzajemnosti: Tonček Žerjal, Jože Menih, Franc Ravbar, Jože Moškrič, Anton Velušček, Peter Stante, Maks Pečar.

V Sokolu: Alojz Šarh, Rado Pehaček, Franjo Vrnunč.

V društvih Kmečkih fantov in deklet: Stane Žagar, Štefan Kovač, Maks Krmelj, Milan Majcen.

V študentskih klubih: Jože Kerenčič, Lidija Šentjurec, Dušan Mravljak.

V skavtski organizaciji: Boris in Dušan Kraigher, Jože Mirtič.

Med nogometaši: Miro Perc in Milan Česnik.

Med težkoatleti: Miloš Zidanšek.

V delavskih prosvetnih društvih: Rok Tavčar, Franc Pasterk, Fric Kerčič, Jože Šesko in verjetno še nekateri. Podatki so nepopolni in jih še zbiramo.

V nekaj nadaljevanjih se bomo seznanili s šestimi narodnimi heroji, ki so pred vojno aktivno tekmovali, spoznali bomo njihovo življenjsko, športno in partizansko pot.

Bruno Scortegagna

»Kujemo dobre sosedske odnose!«

Sodelovanje med demokratičnimi in protifašističnimi silami Slovenije, Italije in Avstrije je obstajalo že pred drugo svetovno vojno. Naš NOB je dal temu sodelovanju oziroma tedaj že oboroženemu boju samo nove vzpodbude. Sodelovanje med protifašističnimi in demokratičnimi silami je že tedaj pomenilo ne samo široko bazo za oboroženi upor proti okupatorju, ampak tudi boj za nove odnose med državami in narodi.

Sodelovanje slovenskih in italijanskih protifašistov se je začelo že leta 1941. Posebno hitro pa se je razvilo jeseni 1943. Več tisoč italijanskih protifašistov je vstopilo v vrsta NOV in POS ali pa so kasneje ustanovili samostojne enote, ki so neposredno sodelovale pod poveljstvom NOV in POS ter se bojevale skupaj s slovenskimi in hrvaškimi bojnimi tovariši v Istri.

Zahodno od Soče je vse preizkušnje zime 1943/44 preстал bataljon »Mazzini«. Pozneje je v zahodni Beneški Sloveniji, Reziji in Karniji nastalo še 5 partizanskih bataljonov, tako da so 17. julija 1944 ustanovili brigado »Garibaldi Natisone«, 17. avgusta 1944 pa udarno divizijo »Garibaldi Natisone« z dvema brigadama in s sedežem v Grmušnici (Stremiz) pri Fojdi (Feadis). Ko pa so vanjo vključili 21. avgusta še brigado »Osoppo«, se je preimenovala v divizijo »Garibaldi Osoppo«, vendar je po izločitvi brigade »Osoppo« ponovno prevzela ime »Garibaldi Natisone«. Tedaj so ustanovili še tretjo brigado. Divizija »Garibaldi Natisone« pa je poslej imela v svoji sestavi 156. brigado »Bruno Buozzi«, 157. brigado »Guido Picelli« in 158. brigado »Antonio Gramsci«. Po dogovoru je divizija »Garibaldi Natisone« dne 7. novembra 1944 prišla pod operativno vodstvo IX. korpusa NOVJ.

Bruno Scortegagna, zdaj že 57-letni upokojenec, je visoko kvalificirani mozaičar, pa tudi kipar, katerega dela krasijo številne dvorane na Brionih, Ohridu, v Ljubljani in še drugod. Ponosni garibaldinec je ustanovni član, zadnja leta pa tudi predsednik Italijanskega kulturnega društva »Paolo Morgan«, ki ima svoj sedež v Ljubljani na Vodnikovem trgu 5, društvo pa uspešno deluje že od leta 1947. »Beneški fantje«, ki letos praznujejo 30-letnico ustanovitve, so bili povod za ta zapis, društvo »Paolo Morgan« pa je zibelka njihove ustanovitve.

57-letni Bruno Scortegagna

Enote divizije so 24. decembra 1944 šle čez reko Sočo in se premestile na območje Trnovskega gozda in Cerkljanskega. Sodelovala je v vseh bojih IX. korpusa, med katerimi so bili najhujši v zadnji zloglasni sovražnikovi ofenzivi »Winterende« (konec zime). Tako kot nekatere druge enote IX. korpusa je imela takrat velike izgube. Divizija je z 800 borci šla v noči od 15. na 16. april 1945 čez železniško progo Ljubljana-Trst v sestavi VII. korpusa NOVJ. Z enotami VII. korpusa NOVJ je sodelovala v bojih proti nemškim in domobranskim postojankam v Kočevju, Ribnici in Grosupljem ter na pohodu za osvoboditev Ljubljane. Po osvoboditvi Ljubljane je 20. maja 1945 prišla v osvobodjeni Trst.

Bruno Scortegagna, zdaj že 57-letni upokojenec, je visoko kvalificirani mozaičar, pa tudi kipar, katerega dela krasijo številne dvorane na Brionih, Ohridu, v Ljubljani in še drugod. Ponosni garibaldinec je ustanovni član, zadnja leta pa tudi predsednik Italijanskega kulturnega društva »Paolo Morgan«, ki ima svoj sedež v Ljubljani na Vodnikovem trgu 5, društvo pa uspešno deluje že od leta 1947. »Beneški fantje«, ki letos praznujejo 30-letnico ustanovitve, so bili povod za ta zapis, društvo »Paolo Morgan« pa je zibelka njihove ustanovitve.

»Dokler so se fašisti sprehajali po mestu, zame se ni bilo konec vojne,« je pričel s pripovedovanjem Bruno, ki je prišel v Ljubljano leta 1945 kot politični begunec. »Bil sem komandant jurišnega bataljona divizije »Garibaldi«. Kot simpatizer in borec sem sodeloval v Briškobeneškem odredu, to je pa

Komemoracija ob spomeniku padlim borcem divizije »Garibaldi« v Goriških Brdih leta 1979. Na desni strani v uniformi je Bruno.

tudi razlog, da so me Italijani kaznovali z dosmrtno ječo in beg v Ljubljano je bila moja rešitev. Leta 1947 je takratni minister Ivan Regent ustanovil sedanje kulturno društvo, katerega član sem od samega začetka. V našem društvu je 120 članov, v odboru, ki šteje 6 članov, so med borci tudi trije garibaldinci.

Med člani je tudi veliko nekdanjih italijanskih partizanov, garibaldincev, znanih kot »Garibaldini del Paolo Morgan, Ljubljana«, zastopani pa so tudi Ljubljanci, ki so simpatizerji našega društva. Tu v klubu organiziramo številna posvetovanja, kulturna in športna srečanja, pomembne pa so tudi kulturne ure o Cankarju, Prešernu in drugih velikanih slovenske besede, kulturna srečanja pa so še pestrejša ob večjih slovenskih in jugoslovanskih praznikih.

Že od ustanovitve društva »Paolo Morgan« njegovi člani ves čas težijo k še tesnejšemu sodelovanju na vseh področjih, tako na ravni krajevne skupnosti, kjer ima društvo svoj klub, na ravni občine in mesta Ljubljane. Sodelovanje zajema tudi borčevsko organizacijo, kajti ravno med njimi se prepletajo dobre prijateljske in tovariške vezi še iz časov naro-

dnoosvobodilne vojne, do bro sodelovanje med Italijani in jugoslovanskimi narodi in narodnostmi pa je tudi želja italijanskega konzula v Zagrebu.

Prirajejo tudi številna športna srečanja, zlasti v šahu, ustanovili pa so tudi sekcijo »GO« (japonski šah) in nemalo so ponosni na osvojen prvo mesto v Sloveniji in Jugoslaviji, tekmujejo pa tudi izven naših meja. Sodelovanje je vidno še drugače.

Zveza telesno-kulturnih organizacij Ljubljane krije del stroškov kluba »Paolo Morgan«, Birotehnični in stenodaktilografski izobraževalni center pa ima na voljo prostore društva za usposabljanje kadrov, za prijetno po-

čutje in razvedrilo so na voljo časopisi, revije in knjige. »Beneški fantje«, ki v klubu v nekoliko spremenjeni sestavi pridno vadijo in se pripravljajo na nove nastope, pa pričarajo še delček življenja Beneških Slovencev.

Člani italijanskega kulturnega društva »Paolo Morgan« pa pridejo šele v večernih urah. Ob šahu in srečanjih se tu prepletajo številne zgodbe iz časov NOB, ob tem pa se sklepajo in kujejo nova poznanstva in prijateljstva. V očeh sogovornika Bruna je še čutiti trdno voljo do dela in tovarištva. Klub, soborci in tovariši mu pomenijo vse in brez njih si ne zna predstavljati jutrišnjega dne.

Jože Čurin

Jože Okretič ima 90 let

Upokojeni železniški uslužbenec in borec Jože Okretič je prekoračil 90 let svojega življenja,

kljub temu pa je še vedno svež in bister. Svoja leta preživlja v Ljubljani na Zaloški cesti.

Njegova življenjska pot se je začela na Krasu. Otroška leta je preživljal

v Dornberku pri Gorici. V prvi svetovni vojni je bil na ruski, francoski in italijanski fronti in kot zaveden Slovenec je bil tudi koroški borec. Ob okupaciji naše domovine se je vključil v delo OF, kakor tudi vsa njegova družina. Jože Okretič je okusil taborišče v Gonarsu, Pengerju in Dachauu. Medtem je izgubil dve hčerki, Franika je padla v roški ofenzivi, Danica pa je umrla v Ravensbrücku. Vse to ga ni omajalo, pač pa prekalilo. S svojimi močmi je po osvoboditvi poprijel za delo. Za svoje delo je bil odlikovan z medaljo za hrabrost, z redom republike z bronastim vencem in medaljo zaslug za narod.

Ob visokem jubileju mu čestitamo in mu želimo še mnogo zdravih let.

Sodite mi kot jugoslovanskemu oficirju, ki je ostal zvest svojemu narodu

Ljubo Šercer je telovadil, igral nogomet, šah in rad zahajal v gore – Izbral si je vojaški poklic – Sposoben in pogumen partizanski voditelj, izreden tovariš, med borci nadvse priljubljen

LJUBO ŠERCER je bil rojen leta 1915 v Brniku pri Gorici. Družina se je preselila v Ljubljano, kjer je končal štiri razrede gimnazije, v Beogradu pa vojno akademijo. Pred napadom na Jugoslavijo je bil poročnik v Kninu. V dijaških letih je telovadil kot naraščajnik pri Sokolu, igral je nogomet, smučal in planinaril. Bil je tudi zelo dober šahist. Kot mladinec je nogomet igral pri NK Kamnik, kot aktivni oficir pa pri NK Dinara v Kninu.

V Ljubljani se je prek dr. Aleša Beblerja povezal z OF. Bil je eden od prvih oficirjev, ki se je vključil v borbene grupe. Politično je bil med napredno usmerjenimi v društvu Sokol. Ljubil je domovino in zavedal se je, da se kot oficir mora boriti proti okupatorju. Julija 1941 se je priključil Molniški četni in postal mitraljezec. Zaradi izredne borbenosti, vojaške sposobnosti in ljudskih vrlih so ga soborci izbrali za svojega komandirja.

Velik uspeh je dosegel kot komandant polbataljona oktobra 1941, ko je sredi bega dne napadel italijansko posadko v Ložu. Po umiku se je Šercer z Dakijem, Novakom, Močnikom in drugimi soborci vrnil v Ljubljano in se vključil v ilegalno delo. Zaradi izdajstva je padel v roke Ita-

lijanov, bil zverinsko mučen, toda molčal je kot grob, kot pravi rodoljub. Na sodišču je izjavil: »Sodite mi kot jugoslovanskemu oficirju, ki je ostal zvest prisegi, ki jo je dal svojemu narodu in domovini!«

Skupaj s petimi soborci je bil ustreljen v Strahomerju pri Tomišlju. Tajno so jih pokopali nekje čez staro mejo v Italiji.

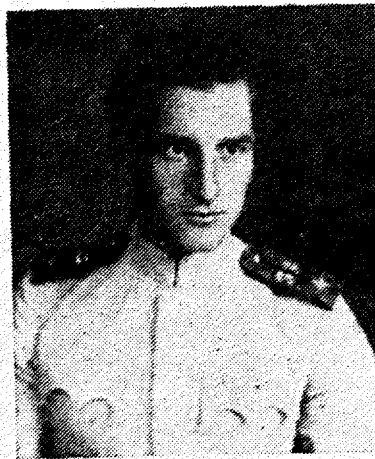
Za narodnega heroja je bil proglašen med prvimi Slovenci, skupaj s Tonetom Tomšičem, še med vojno, oktobra 1943.

Vojaško sodišče za Slovenijo in Dalmacijo je obsodilo...

Iz vojaškega zapora, iz celice 132, so 15. decembra 1941 karabinjerji pripeljali pred predsednika italijanskega vojaškega sodišča polkovnika Antonia Benikasa 15 partizanov, okovanih v verige, na čelu z Ljubom Šercerjem. Obtožnica jih je bremenila, da so sodelovali v napadu na Lož, da ... »so izvršili zločine proti obstoju države in da je Šercer pod imenom Ljubo Petrič bil glavni pobudnik, organizator in vodja.«

Kapetan Pivotti in štirje vojaki, bivši partizanski ujetniki, ki jim je prav komandant Šercer rešil življenje, so obtoževali ujet partizane in Šercerja. Cel dan je trajalo zasliševanje pred nabito dvorano fašistov in sorodnikov obtožencev.

Obtoženi niso priznali krivde, bili so odločni, odgovarjali so ponosno in z dvignje-

Narodni junak
LJUBO ŠERCER
poročnik jugoslovanske vojske in komandant polbataljona slovenskih narodno-osvobodilnih partizanskih čet,
Ustreljen 22. XII. 1941.
Založila OF
Cena 2 L. za partizanske vlovice in stroje

Heroj Ljubo Šercer je bil telovadec, nogometaš, smučar, planinec in uspešen šahist.

Izvršni odbor Osvobodilne fronte je konec decembra 1941 v več tisoč izvodih natisnil fotografijo narodnega junaka, poročnika Ljuba Šercerja. Frontovske organizacije so v Ljubljani množično prodajale slike v korist partizanskim vdovam in sirotam.

no glavo. Ljubo Šercer-Petrič je spretno odgovarjal na vprašanja tožilca in sodniki mu niso mogli dokazati, da je prav on vodil napad na Lož. Tudi ostali obtoženci ga niso izdali. Naslednjega dne je bilo zaslišanje z dokaznim postopkom končano. Ob prisotnosti komandanta XI. armadnega korpusa

generala Maria Robottija, ki je prišel, da bi osebno videl skrušene partizane, ko bodo padli na kolena in prosili za milost, je predsednik sodišča v popolni tišini razglasil obsodbo:

»... Na smrt z ustrelitvijo so obsojeni: Ljubo Šercer, Ivan Verbič, Valentin Kariž, Rado Kogoj, Karlo Kranjc, Ignac Žagar in mladoletnik Filip Lipovec in Ladislav Janežič ...«. Ostale obtožene so obsodili na do dvajset let ječe. Ni bilo čuti kesanja, obtoženci so dostojanstveno in ponosno sprejeli obsodbo.

Zgodaj zjutraj 22. decembra 1941, prav na dan, ko je bila v Rudu ustanovljena 1. proletarska brigada, ko je bila rojena nova jugoslovanska armada, je poročnik kraljevih karabinjerjev Pietro Resimi v spremstvu dveh karabinjerjev odprl celice na smrt obsojenih. V mrzlo, megleno jutro je po hodniku zaporov odročljajo šest na smrt obsojenih. Oba mladoletnika je sodišče pomilo-stilo in obsodilo na zaporno kazen. Natovarili so jih na kamion, na drugega pa so naložili na hitro zbite krste iz desk. Kolona kamionov je krenila pod Krim proti vasi Tomišelj.

Eksekucijski vod italijanskih karabinjerjev, ki je bil določen za streljanje, je odvlekel obsojence pod drevesa. Drugi so iztovorili šest krst. Obsojenci so odrekli, da bi jim zavezali oči. Plotun je presekala šest mladih življenj...

Svoje zločine so Italijani po običaju opravili brez prič. Neznana bi bila tudi smrt Šercerja in tovarišev, kako so se držali pred fašističnimi cevmi, predno so se poslovili od življenja, če ne bi bilo pedantnega poročnika Resimija. Ta je v fonogram št. 103 v. p. 81 z dne 22. decembra 1941 zapisal: »Obsojenci so pred ustrelitvijo klicali: Živela svoboda! Živeli tovariši! Ljubo Šercer je dvignil okovane roke in vzkliknil: Smrt fašizmu!, tovariši pa so mu odgovorili: Svoboda narodu!«

Se nadaljuje

»Naša Trebuša«

Televizijsko oddajo – Čas, ki živi – 21. 9. 1982 ob 18.45 smo premnogi dandanes po svetu raztepeni Trebušarji in mnogi partizani, ki poznajo ta kraj, nestrpno pričakovali in bili verjetno vsi hudo razočarani. To sodim po tem, da sem po končani oddaji kot znan Trebušar dvigal telefonsko slušalko in poslušal prizadete somišljenike (Albina Završnika, Ivica Šuligoj, Marico Kolenc in druge), ki so se dobesedno zgrazali nad vsebino te oddaje. Po njihovih prošnjah in v njihovem imenu tudi sestavljam te vrstice, dasi zelo na kratko in omiljeno.

Kot prvo: celotna oddaja ni povedala nič konkretnega o prispevku in žrtvah kraja v času NOB, ni prikazala spomenika z imeni padlih, ni omenila Čibejevine kot prve požgane hiše, ne oboroženega upora itd.

In kot nadaljevanje: ni prikazala današnjega razvoja, dela, trdoživosti ljudi, domačinov, niti ne velike pomoči družbe. Danes je cesta skoraj do vsake hiše, koliko je že traktorjev, kosilnic, koliko avtomobilov... Električna do zadnje hiše (celo brez ljudi!) in še in še. Zdaj (kot je bilo slišati v tej oddaji) je tolminska občina znova zbrala milijardo in 300 milijonov (starih, če je prav?) za cesto! To je zelo veliko, zlasti če upoštevamo, da je to občina, ki se krčevito otepa z nerazvitostjo, in da smo v resnih stabilizacijskih težavah itd. Oddaja pa je zelo kritično prikazala Trebušo z razpadajočimi hišami in ni pohvalila ljudi, ki pa vztrajno nadaljujejo, gradijo, obnovljajo, imajo otroke in kažejo bodočnost.

Višek, krona te oddaje pa je golota v postelji! Saj ne gre za osebno, tudi pornografski filmi ne motijo, toda v tej oddaji o partizanski Trebuši pa je to moralni udarec ljudem, trdoživim rodovom te doline, ki so šli skozi najtežje čase, danes pa iščejo nove oblike in poti razvoja teh krajev v svobodni jugoslovanski skupnosti.

Podpisani
Šuligoj Ivica
Kolenc Marica
Makuc Karel

»Razglašenost koncertov« po naših krajih

Ni dolgo, ko smo na teh straneh brali kritiko o enem delu vsebine radijskih oddaj »Koncerti po naših krajih«. Ne da bi se spuščali v oceno dvomljive kvalitete teh komercializiranih oddaj, ki jih morajo financirati radijski poslušalci z nakupom vstopnic, delovne organizacije in Ljubljanska banka pa z reklamo, nas še vnaprej zanima samo eden od programskih vložkov na teh javnih oddajah. To je takomenovana »predstavitev kraja«, v katerem se dogaja snemanje javne oddaje za »naše podežele«.

V nedeljo – 26. septembra – dopoldne smo lahko poslušali prenos take javne oddaje s Črnega vrha nad Idrijo. Uredniki oddaje so prepustili besedo domačinu in mu jo očitno tudi skrajšali in priredili na tisti čas, ki ga pač takšen vložek v okviru planšarskih in podobnih muzikalnih nastopov prenese. Domačin nam je tako pripovedoval o zgodovini Črnega vrha, o prvi zidani hiši, prvem šolmoštru itd. in se je nato ustavil pri narodni zavesti in protifašističnem boju, ker je bila v kraju močna organizacija TIGR. Tu pa se je tudi končalo in nadaljevalo s cestami, komunalo, zaposlitvijo in drugimi problemi po vojni. Narodnoosvobodilnega boja torej na Črnem vrhu in okrog njega ni bilo!

Prav gotovo v okviru takšnih oddaj ni mogoče in niti ni potrebno predavati o partizanih in narodnoosvobodilnem boju. Tega nihče ne pričakuje. Toda če že predstavljamo zgodovinsko podobo krajev, potem je potrebno vsaj v enem ali dveh stavkih omeniti tudi novejšo zgodovino kraja. To navsezadnje sodi k resničnemu poznavanju naših krajev. V primeru Črnega vrha pa bi bilo potrebno reči vsaj nekaj besed, recimo takole: V narodnoosvobodilnem boju na Primorskem so sodelovali tudi borci tega kraja. Prav sedaj poteka tudi 38. obletnica napada na domobransko postojanko na Črnem vrhu, ko je bila uničena četa 100 domobrancev, zabarikadirana v središču vasi. V napadu so sodelovali predvsem primorski borci v enotah 30. divizije.

Recimo, da bi to za takšno oddajo in zgodovinsko predstavitev Črnega vrha zadoščalo. Kdo je kriv, domačin ali urednik, ki sta to spregledala, pozabila? Mislimo, da urednik in organizator oddaje. Tokrat se to ni zgodilo prvič, samo ponovilo se je. Prav gotovo gre za nevednost, da ne bomo namigovali na kaj drugega. Ampak s kakšno pravico nevedni uredniki pripravljajo te odda-

je in podcenjujejo radijske poslušalce po Sloveniji? Ne potrebujemo ne opravičil ne praznih izgovorov, zakaj dogodki NOB tako po pravilu izpadajo iz »predstavitev naših krajev«. Nevednost ni nikakršno opravičilo, tak površen odnos do naših krajev in njihove zgodovine kaže samo na neresnost in plitvo improvizacijo teh oddaj. Da ne bomo govorili o tem, da je to povsem ignorantski odnos do novejših zgodovine, do NOB, predvsem pa do velikih dogodkov, kakršnega je gotovo predstavljal poraz domobranske kontrarevolucije na Črnem vrhu. Niti besedice ni bilo izrečene o tem v predstavitvi kraja. Menimo, da naj s svojim neznanjem opraviho v uredništvu teh oddaj in nam ponovno ne solijo pameti, kaj vse je »objektivno« oviralo »zabavno oddajo« na Črnemu vrhu.

Drago Vresnik
glavni urednik

Še o letošnjih Banjolah

Naj zapiševa nekaj besedi o našem oddihu v Banjolah. Najprej je treba poudariti, da nam je v veliko zadovoljstvo sedanji režim prevoza z avtobusom. S tem odpade mučno prekladanje prtljage ob prestopanju.

Ob prihodu v Banjole se najprej srečamo z osebjem v recepciji, kjer nas vljudno sprejmejo kljub gneči in porazdelijo po sobah. Ob prihodu v restavracijo nas šef strežbe lepo pozdravi in pojasni vse težave zaradi pomanjkanja strežnega in kuhinjskega osebja.

Že kar nekaj let v tem jesenskem času letujemo v našem počitniškem domu; čeravno smo iz raznih občin, nam je to srečanje prijetno. Veselo zapojemo in obujamo spomine na razne dogodke. Naši skupini se je letos priključil še nekdanji borec, dober pevec in harmonikaš Gustelj iz Domžal. Prepevali smo ob spremljavi harmonike narodne in predvsem partizanske pesmi. Ostali so nam v spominu družabni in tovariški večeri. Prav zadovoljni smo tudi z našim tovarišem zdravnikom Rozmanom, ki nam je vsak dan na razpolago (tudi ob nedeljah). Nekaj še o pogradih, ki so nameščeni ob obali in predvsem namenjeni za počitek starejših borcev in invalidov. Žal je tako, da nekateri, predvsem mlajši, zasedejo te pograde, invalid ali starejši borec pa mora sedeti na kamnu. No, uredilo se je tako, da je bil že odprt bazen z morskjo vodo.

Na račun regresa je bilo med borci slišati razne umestne pripombe (in to iz raznih krajev). Mnogo bolj pravično bi bilo, da bi regres ukinili in porazdelili na vse borce enakomerno, dnevni penzion pa bi bil za vse toliko cenejši. S tem ukrepom bi odpadlo marsikatero negodovanje.

Kljub nekaterim pomanjkljivostim je bilo v Banjolah lepo in prijetno. Želja nas vseh je, da bi se še vrsto let srečevali čili in zdravi ter preživljali prijetne trenutke, ki nas osrečujejo. Po tej poti pošiljava vsem borcem lepe pozdrave z željo, da se zopet srečamo in poveselimo.

Tončka Berčič
Marija Bricelj

Bili smo v Drači

S TV-15 in Slavnikom sva odšla na izlet v Beograd in Kragujevac. V avtobusu smo se zbrali borci iz raznih krajev Slovenije in se med seboj spoznavali. Spoznali smo tudi nekaj mladih Postojčanov, skratka, z vodičko Ditko in šoferjem Stanetom smo bili prav zanimiva družba. Pot nas je vodila najprej v Beograd, kjer smo se v Hiši cvetja poklonili spominu dragega maršala Tita. Nato smo si ogledali zanimivosti Beograda – Avale in Oplenca v Topoli.

Po prelepi gričevnati Šumadiji smo prišli v Kragujevac. Tu pa se je začelo tisto, kar me je pripravilo do pisanja. Prospekt nam je obetal »kosilo na selu ob sprejemu domačina«, vendar nam to ni povedalo veliko.

Ob prihodu v hotel »Kragujevac« nas je prisrčno sprejel in pozdravil predstavnik gostinsko-turistične delovne organizacije Kragujevac tovariš Sveta Zdravković, ki nas je po kratkem odmoru odpeljal, ne da bi nam prej pojasnil kam. Pa se nismo peljali daleč, le v nekaj kilometrov oddaljeno vas Drača do hiše gazde Milovana Čurića, ki je prvi v vasi pričel s kmečkim turizmom. In imeli smo kaj videti! Pričakali so nas domačini z dekleti v narodnih nošah, nas sprejeli po starem običaju s kruhom in soljo. Prisrčen sprejem, da kar ne najdem pravih besed, s katerimi bi ga opisal, kot bi to zaslužil. Pri kosilu, pope-

strenem s številnimi domačimi dobrotami, so se vrstile zdravice domačinov, med njimi tudi predsednika občinskega odbora ZZB NOV Kragujevca tovariša Čurulića, ki nas je tudi zaprosil, naj prevzamemo v spomin na ta prvi obisk borcev iz Slovenije v vasi Drača za mestni odbor ZZB NOV Ljubljana lepo opremljeno knjigo izbranih pisem Kragujevčanov z vsemi dobrimi željami za ozdravljenje obbolelemu tovarišu Titu.

Med domačini nas je pozdravil tudi eden redkih, ki mu je uspelo pobegeti iz strahovitega masakra, ko so Nemci v pičlih 7 urah pobili 7300 Kragujevčanov. Pretreseni smo bili ob pripovedovanju Dimitrija Radovanovića, ki mu je obstrelenemu uspelo pobegeti z morišča in se nato vključiti v NOV, kjer se je do osvoboditve boril v vrstah slavne 1. proletarske brigade. Sedaj je upokojeni major JLA.

Bili smo presenečeni ob tolikšni pozornosti do nas, saj smo v ta kraj prišli kot turisti in ne kot predstavniki določene organizacije ZB, pa tudi zelo nerodno nam je bilo, saj nismo bili na to prav nič pripravljeni. Povsem spontano se je nato oglasilo nekaj naših borcev, ki so se zahvalili za prisrčen sprejem in pogostitev, predvsem pa poudarili skrb za ohranitev naše največje pridobitve – bratstva in enotnosti narodov in narodnosti Jugoslavije – ki so jo v Drači gojili že od leta 1941, ko so medse sprejeli mnoge izseljenke slovenske družine. Želijo si več takih srečanj, posebno pa še s tistimi, ki so med vojno uživali njihovo gostoljubje.

Z dobrimi željami so se od nas poslovili mnogi domačini. Tretji dan našega izleta smo si ogledali muzej in grobišča na Šumarici, položili cvetje ter se tako poklonili spominu padlim. Po ogledu drugih znamenitosti Kragujevca nas je pot nato vodila nazaj v Ljubljano.

Čeprav je bilo potovanje razmeroma naporno, smo se vrnili s tako bogatimi vtisi, da jih bržkone nobeden od nas ne bo zlepa pozabil.

K. F.

Najbolje je biti zdrav

Sem vojaški vojni invalid X. stopnje. Vsako leto sem na podlagi pregledov pri doktorju Turku v dispanzerju za borce NOV Ljubljana Šiška odhajal na prepotrebno klimatsko zdravljenje. Po takem zdravljenju so mi bile bolečine olajšane, počutje izboljšano. Tudi letos sem ravnal podobno, vendar se tukaj začne zaplet.

8. junija 1982 sem prejel obvestilo Komiteja za družbene dejavnosti občine Ljubljana Šiška, ki ga je podpisal predsednik Komiteja za družbene dejavnosti Drago Ščernjavič. V tem ciklostiranem obvestilu zdravniška komisija podaja ciklostirano mnenje, da nenadoma nimam več pogojev za zdraviliško-klimatsko zdravljenje. Kajti v smislu pravilnika iz seznama indikacij (Ur. list SFRJ, št. 2/82) sem že bil na zdravljenju več zaporednih let. Obenem so me poučili, da je ugovor možen pri Komisiji zdravnikov izvedencev.

Seveda sem se lotil prvočasnega ugovora posebej zato, ker o zdraviliškem in klimatskem zdravljenju vojaških vojnih invalidov govori edinole Uradni list SFRJ št. 7/1982. Kaj pravi? Po tem pravilniku se sme vojaški vojni invalid napotiti na tovrstno zdravljenje, če je bolezen zdravil tudi v zadnjem letu s sodobnimi medicinskimi ukrepi. Meni je tokrat bolezen kar ostala, zdravljenje pa papirnatno odpadlo. Pri vsem tem pa podpisani komite ni dal nobenega pismenega odgovora kar cele 4 mesece. Napravil sem pritožbo zaradi uradnega molka na Republiški komite za zdravstvo in socialno varstvo. V prvočasnem roku je republiški komite opozoril šišensko komisijo o moji pritožbi, prav tako pa je obvestil tudi mene. Moram povedati, da še vedno čakam na odgovor Komiteja za družbene dejavnosti Ljubljana Šiška.

Pri vsem tem pa gre za nekaj drugega. Vem, da so sredstva za zdraviliško-klimatsko zdravljenja borcev in vojaških vojnih invalidov za leto 1982 omejena. Vsi poznamo in razumemo naša stabilizacijska prizadevanja. Vendar pa so številni med nami še vedno bolni in taka zdravljenja pač potrebujejo. Prav je, da pazimo pri porabi teh sredstev, ki so se po pripovedovanjih uporabljale tudi nenamensko, marsikdo se je zdravil, pa hoste še povohal ni. Nekateri so boja v zdraviliščih preživljali tudi več mesecev. Ni pa prav, da bolniku, ki je pod stalnim nadzorstvom svojega zdravnika in ki mu le-ta zdravljenje predpiše, komisija, ki verjetno bolnika sploh ne pozna, zdravljenja ne odobri. In to prepotrebno zdravljenje.

Ko sem obvestil o svojem primeru predsednika ZZB NOV Ljubljana Šiška Cveta Novaka, mi je odgovoril, da mi on osebno plača zdravljenje. Menim, da to ne sodi v pogovor med tovariši in soborci. Vendar tu

ne gre za plačilo neke zadeve, ki jo pač nekateri še vedno uživajo, drugi pa po nekem čudno izbranem ključu ne. Kdo pravzaprav ugotavlja medicinske indikacije bolnika? Ali osebni zdravnik ali Komisija zdravnikov izvedencev, ki je jaz in najbrž še številni prizadeti sploh ne poznamo? Kdo torej upravičeno odobrava ta 10-dnevna klimatska zdravljenja, zdravnik ali komisija? Kdo plačuje tovrstna zdravljenja? Kot delegat OO ZZB NOV krajevnne skupnosti dr. Petra Držaja sem vedno vabljen le na občni zbor organizacije ZZB NOV Ljubljana Šiška, kaj pa 9 izvoljenih komisij med letom dela, pa nikoli ne zvem. In tako kot delegat ne morem v svoji osnovni organizaciji nikoli o ničemer poročati. Pot, ki jo ubiramo, zanesljivo ni dobra, diši po birokratizmu, etatizmu in privilegiranosti. Mi moramo biti vzgled mladi generaciji, na tak način pa si ga le kvarimo.

Slavko Zajc
Celovška cesta 143, Ljubljana

Dr. Vojko Ozim s fotografije

Odmev na Slikal sem Nemce in partizane, 33. št. TV-15

Kot dolgoletni naročnik našega borčevskega časopisa, ki ga redno prebiram, sem v 33. številki z dne 19. avgusta 1982 s posebnim zanimanjem zasledil ob članku »SLIKAL SEM NEMCE IN PARTIZANE« (Jože Vidic) svojo fotografijo med neznanimi fotografijami tovariša Matije Debelaka. To je druga fotografija na desni strani, od zgoraj navzdol. Sem v angleškem vojaškem plašču in z angleškim šalom okoli vratu, čez plašč pa imam opasak. V tistem času sem bil poslušalec radijskih poročil in sestavljalec vesti za enote 31. divizije NOV v propagandnem odseku te divizije. Tedaj je bil vodja odseka tovariš Rihtar, njegov namestnik pa Stane Keržič. Komandant divizije je bil Evgen Matejka-Pemc. Divizija je imela svoj štab, kadar ni bila v akcijah, v Čeplezu nad Cerknim, sam pa sem občasno tudi opravljal posle vojnih poročevalcev in sem se premikal v okoliših divizije, tako tudi na relaciji Čeplez-Kladje-Sovodenj-Fuzine. Fotografija je, kot se spominjam, nastala pozimi leta 1944, ko sem obiskoval tudi Sovodenj.

Zdi se mi, da je tovariš, ki je na fotografiji nad mojo, operativni oficir 31. divizije, tovariš Zgonc, nisem pa povsem prepričan.

Tovarišu Matiji Debelaku in vašemu uredništvu se zahvaljujem za zanimivo objavo in upam, da bodo še drugi bralci lahko kaj več prispevali k »neznanim fotografijam«.

Tovarišu Debelaku želim še veliko let čvrstega zdravlja, obenem pa bi mu bil hvaležen, če bi mi lahko poslal negativ moje fotografije.

univ. prof. dr. Vojko Ozim,
Maribor, Kmetijska 3 b/II

Samovolja v urejeni državi

V eni od krajevnih skupnosti v koprski občini se je zgodil nevsakdanji primer. Ena od slovenskih družin z dvema otrokoma se je nezakonito vselila v že dve leti prazno hišo. Seveda je prišlo do tožbe, katere zaključek je ukaz za izselitev, vendar prizade- ti lahko vložijo pritožbo na višje sodišče.

Mati je hčerka aktivnega borca NOV. K partizanom je šel s šestnajstimi leti, torej še otrok. Mož pa je tudi sin borca NOV, doma iz Brkinov. Gospodar hiše, v katero sta se vselila, je tudi sin aktivnega delavca OF Slovenije onstran državne meje. Boris Kraigher je bil pri njem jeseni leta 1944. Je pa to vas, v kateri so v večjem številu naseljeni ljudje iz drugih republik. Ves problem je v tem, da toženka in zavedna družina ni mogla iti v svojo hišo, ker je v njej že sedem let nasilno vseljena družina iz druge republike, ki ne plačuje stanovanja ali davkov. Davke plačuje mati tožene hčere.

Če te reči pogledamo nekoliko drugače, vidimo, da mora pošten delavec, povrhu še delavec v političnih organizacijah, v tem primeru z dvema otrokoma, stanovati pod smreko, zato da se drugi šopirijo v njegovi hiši in se mu smejejo. Povrhu pa so to še ljudje, ki niso preveč naklonjeni naši družbi. Družina, vseljena v hišo tožene stranke, si baje lasti stanovanje, kot da je njihovo, in niti slišati noče za izselitev samo zato, ker so v hišo napeljali vodovod.

Upam, da bodo krajevna skupnost in druge družbenopolitične organizacije zavzeli pravilno stališče do te zavedne mlade družine, da bo ta le prišla do svojega stanovanja oziroma hiše.

Ludvik Šest

NAGRADNA KRIŽANKA

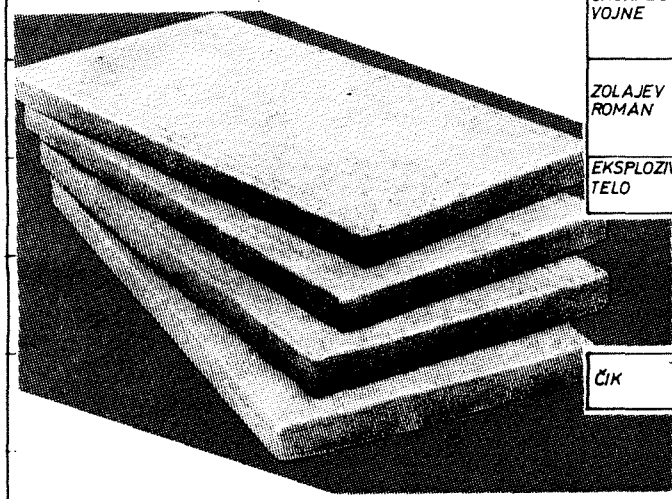
IZOLIRKA LJUBLJANA

RAZPIS NAGRADNE KRIŽANKE

V jesenskih dneh je križanka dobrodošla, še posebej, če ni prelahka ali pretežka. Takšno smo vam pripravili skupaj s kolektivom IZOLIRKA LJUBLJANA. Veliko sreče in znanja. Žreb bo razdelil tri knjige iz programa Založbe Borec. Rešitve pošljite do 21. 10. 1982 na naslov Uprava TV-15, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana in v spodnji del pisma napišite IZOLIRKA LJUBLJANA.

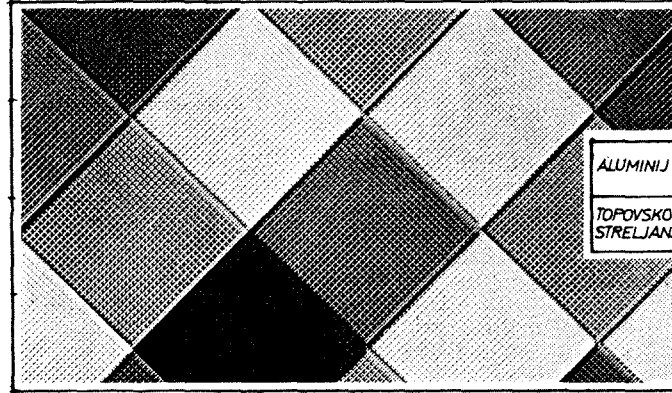
DRŽAVA VAFRIKI	IMPORT	METNA ZANKA	JUNIOR		TANČICA	JOSIP MURN	REKA V SZ
USEDLINA MIRLUJOČIH VODA				MONGOLSKI POGLAYAR			
OBER				SKANDIN. M. IME IZDELOVAL. SIRA			
VRSTA JELENA			PESEM ŠKOTSKI PISATELJ				

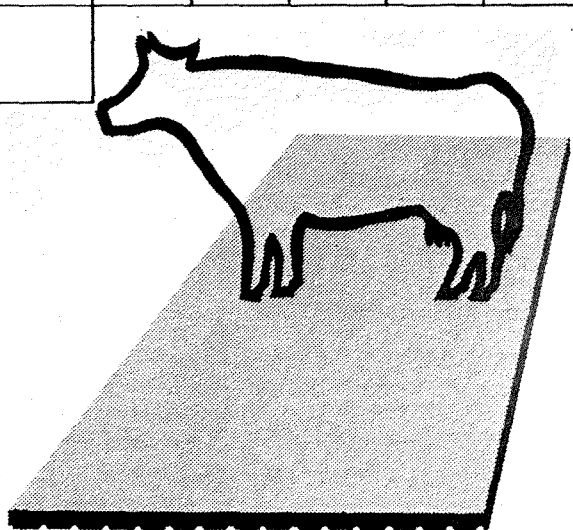
GRŠKI BOG VOJNE					LISTEK PLOŠČICA	POLJSKI PLEMIČ	REKA V SLOVENIJI	JUGOSLOV. KOŠARKAR	GOTSKI KRALJ	VOLTAMPER
ZOLAJEV ROMAN				VRSTA PESMI FR. ŠVIC. PISATELJ			REKA V TURČIJI			
EKSPLOZIV. TELO							BREG MESTO V JORDANIJI			
OSVOBODIL. FRONTA	IZVOR			DINARKA OSEBA IZ BIBLIJE						VISOKI IGR. KARTE
ČIK						ZAKLJUČNI IZPIT EVROPSKI VELE TOK				
							OČRT			

BIVALŠČE MRTVIH				TUJE Z. IME VELIK KAMEN				ITALIJANI		
ŠTEVNIK				NEMŠKI PISATELJ KOVAČIČ						
ZAHOD				JOSIP OGRINEC KESOVILJA		GL. MESTO GRČIJE	VRSTA ORLA			
TUJE M. IME										
DOGORJENE KOLIČINE										
ŠTEVNIK										
GOSTOLEVEK										
RENIJ				VEZNIK HOJA OKOLI ČESA			NAZORI			

REŠEVALNE SANI	ZACETEK ABECEDE KRČEVINA			DALMATIN. Z. IME	RAA VODNA ŽIVAL		
ALUMINIJ				DEL. MUSL. HIŠE NAME. ŽENSKAM			
TOPOVSKO STRELJANJE	NOBELIJ						

Nagradni kupon

IME _____

PRIIMEK _____

NASLOV _____

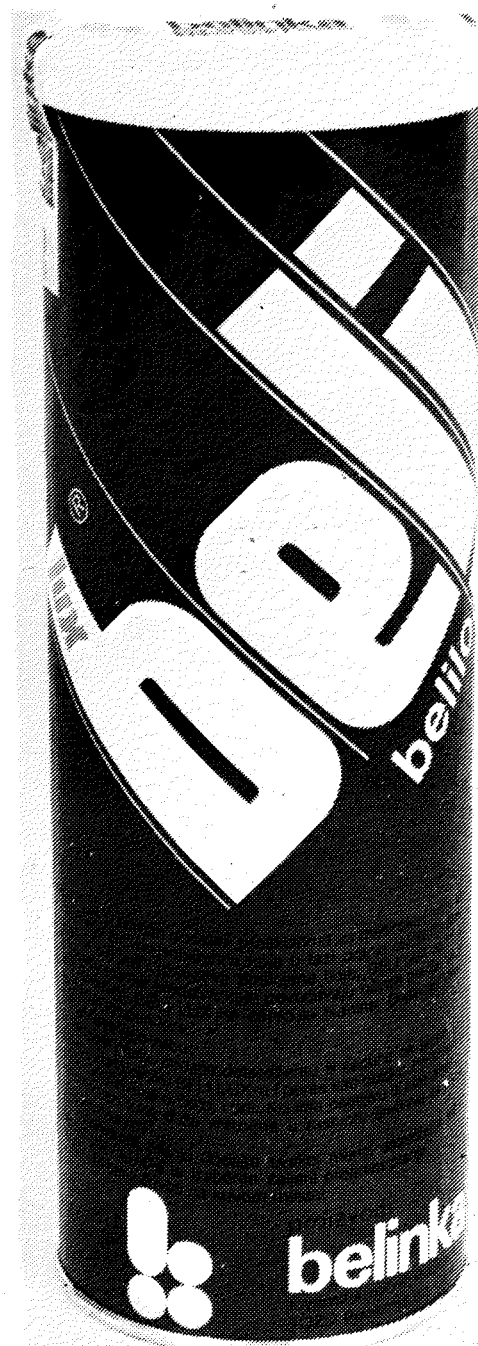
**TOVARNA BARV IN LAKOV
MEDVODE**

SLOVENIJA JUGOSLAVIJA

TOZD SMOLE

61215 Medvode

tekoči račun pri SDK Ljubljana Šiška št. 50104-601-26677

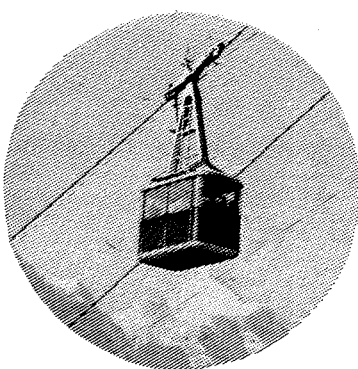
belinka
tovarna kemičnih izdelkov
Ljubljana pp. 5-1

**BELO,
SNEŽNO
BELO**

BELI I u x BELO

**TOZD GOSTINSTVO IN ŽIČNICE
Kamnik**

**INVALIDI,
BORCI
in REZERVNI
OFICIRJI**

priporočamo vam
oddih, počitek,
planinske sprehode
in planinski mir na

**VELIKI
PLANINI**

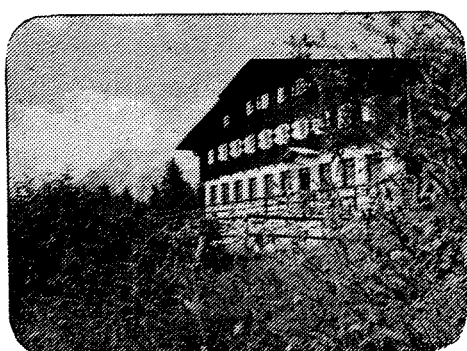
V času od 15. 9. do 15. 12. 1982
poseben popust v hotelu
ŠIMNOVEC

penzion 370 din

polpenzion 320 din

nočitev z zajtrkom 250 din

Cene so več kot nizke, postrežba odlična,
hrana dobra in pijače pristne.

Zahtevajte še posebne ponudbe.
Organizirane skupine dobe še poseben popust po dogovoru.
Torej odločite se za poceni oddih na Veliki planini.

HIDROMONTAŽA z n. sol. o.

ELEKTRO IN SPLOŠNA MONTAŽA

MARIBOR, Gosposvetska cesta 86, telefon (062) 25-841, telex 33-119

s svojimi temeljnimi organizacijami

- **TOZD MONTAŽA, Gosposvetska 84**
- **TOZD OSKRBA, Sokolska 45**
- **TOZD PROJEKTIVA IN KONTROLA, Gosposvetska 84**
- **TOZD PROIZVODNE DELAVNICE, Sokolska 45**

Izvajamo montažo vseh vrst opreme v energetskih in industrijskih objektih, opravljamo prevoze opreme največjih tež in dimenzij z lastnimi specialnimi prevoznimi sredstvi, izdelujemo različne jeklene konstrukcije za energetske, rudniške in industrijske objekte ter projektiramo razne konstrukcije in naprave.

»Slovenec sem...«

V Beneški Sloveniji je umrl oče pogumnega beneškega partizana Marina Bodigoja-Marjana

Oktobra lani je v vasi Osnje v Beneški Sloveniji umrl eden izmed najstarejših sodelavcev NOB na Beneškem: Nadalin Bodigoj, star 88 let, oče že pokojnega partizana Marina Bodigoja-Marjana. Nadalin je vse življenje opravljal težakša dela, večinoma kot mali kmet na domači kmetiji in kot delavec v raznih podjetjih doma, v Furlaniji in v inozemstvu. Le kadar so ga odpustili z dela zaradi prenehanja del ali iz drugih razlogov, se je ukvarjal samo s kmetijstvom. Toda kmetija, ki jo je imel, je bila tako majhna, da na njej ni mogel pridelati hrane niti za štiri mesece na leto. Moral si je pomagati tudi z dninarskim delom. Bil je izredno priden delavec, žilav, močan in k sreči vedno trdnega zdravlja. Šele po 85 letih sta mu odpovedali nogi in se je prvič zatekel k zdravniku, ki pa mu žal ni mogel pomagati.

V prvi svetovni vojni je služil v italijanski vojski. Kot alpinec Čedadskega bataljona se je bojeval na kobariško-bovškem odseku fronte in drugod v Furlaniji. Po vojni, še vedno kot vojak, je prišel v stik s socialisti, ki so zahtevali spremembo družbenega sistema in rešitev socialno-ekonomskih problemov, ki so tedaj obremenjevali italijansko družbo. V kratkem času je postal njihov somišljenik, čeprav ni poznal njihovih programskih načel in ciljev. Njihov simpatizer je ostal tudi po prihodu fašizma na oblast in če ne bi bil hraber vojak v prvi svetovni vojni, spoštovan med domačini, bi fašisti prav gotovo obračunali z njim. Tako pravijo pač domačini.

Njegova žena Marija, rojena Ošnjak, ni bila nasprotnica moževih naprednih idej, celo podpirala jih je. Bala pa se je, da ga bodo fašisti zaprli, kakor so že nekatere domačine v grmiški in dreški občini. Moža je venomer opozarjala na previdnost.

Sin v partizanskih vrstah

Takoj po razpadu Italije sta se oba strinjala, da njun edini sin Marino, star komaj 19 let, vstopi v partizanske vrste. Marino, s partizanskim imenom Marjan, se je priključil šentlenarški skupini domačih partizanov. K takšnemu združenju jih je privedel še ne docela dozorel čut, da pripadajo slovenskemu narodu in da se morajo boriti v sklopu enot NOV. Za poveljnika skupine, ki je štela približno 17 mož, je bil izbran domačin Amedeo Chiacic (Kjacič).

V prvi polovici septembra 1943. leta je iz Goriških Brd prišel v Šent Lenart, v vas Podutano, partizan Franc Blažič-Tom, ki je prevzel vodstvo te skupine. Poslal ga je štab BBO, da bi tudi na tem območju organiziral partizanske enote. Po njegovi zaslugi in s pomočjo komisarja 2. Soške brigade je bila ustanovljena Šentlenarška četa BBO, ki je štela približno 35 mož, v glavnem mladih fantov. To število se je z vstopom novincev večalo vse do nemške novembrske ofenzive. Za komandirja čete je štab BBO imenoval Toma.

Prvi ognjeni krst je četa doživela v vasi Dolenja Mjersa ob napadu na nemško enoto, ki je prvič prestopila meje svobodnega ozemlja »Kobariške republike«, ki je vključevalo tudi Beneško Slovenijo. Marjan se je v tem spopadu izkazal kot pogumen partizan, hraber bojevnik, pa tudi pretirano drzen. Ko je zagledal Nemca, ki sta zdirljala v neko hišo, se je v hipu dvignil iz svojega kritja in stekel za njima. V hišo je vrgel bombo in hudo ranil oba Nemca. Nekaj trenutkov kasneje je zopet opazil skupino Nemcev, ki so se zatekli v sosednjo hišo. Z domačinoma Evgenom Bledičem in Jožefom Chiabaijem (Kjabajem) Beputom se je v hiši tako srdito spopadel z Nemci, da so se le-ti morali umakniti iz hiše. Pod zaščito avtomat-

skega orožja so poskakali skozi okno, vendar se je spopad nadaljeval na dvoriščih, cestah, po njivah in travnikih. Trajal je več ur. Nemci so naposled le morali zapustiti vas zaradi čedalje hujšega pritiska hrabrih beneških in čedadskih borcev, ki so se jim pridružili. Nemci so ime-

Marino Bodigoj - Marjan, partizan iz Beneške Slovenije

li večje število mrtvih in ranjenih.

Pri obrambi »Kobariške republike«

Nekaj dni kasneje se je Marjan udeležil bojev, ki so divjali na nadiški fronti. Pogumno je branil meje svobodne »Kobariške republike«. Ko je iz svojega kritja z lahkim mitraljezom streljal na Nemce, ki so na vse načine skušali prodreti v osrčje svobodnega ozemlja - V Kobarid, je na ves glas vpil: »Prekleti Prajzi, ne boste živi prišli na beneško zemljo!« Dne 26. oktobra je bil kot pripadnik 2. bataljona 18. brigade, ki je zasedal položaje na območju vasi Srpence in branil svobodno ozemlje, hudo ranjen. Nemške krogle so mu večkrat prestrelile obe nogi. Hoditi ni več mogel. Uro kasneje so nemške enote tesno obkrožile bataljon. Ker ni videl druge rešitve, je prosil svojega bratranca (partizana Joška Ošnjaka), naj ga takoj ustrelji s pištolo. Četudi je bil bratranec sam ranjen, si ga je zadel na pleča in ga s težavo le zvelkel na varno. V vasi Breginj, kjer je bila začasna partizanska bolnišnica, sta se oba zdravila, v novembru mesecu, dan pred bitko na Matajurju, pa so oba odpeljali na varno v bližino nujne rojstne vasi, kasneje pa k sorodnikom v vas Ipplis pri Čedadu. Marjanu so se rane le počasi celile in šele po enem mesecu je zdravnik po natančnem pregledu ugotovil, da ima poleg več hudih ran tudi kroglo pod kolonom desne noge. Izpulil mu jo je, Marjan pa je ob tem potrpežljivo prenašal hude bolečine.

Proti koncu oktobra je štab BBO sklenil, da poleg drugih tovarišev pošlje v ofirsko šolo tudi Marjana in njegovega bratranca Joška. Šola sta obiskovala v Metliki, po dveh mesecih pa sta se vrnila na domače ozemlje in bila dodeljena Beneškemu bataljonu OŠZP, ki so ga ustanovili med njuno odsotnostjo.

Organiziranje Šentlenarške čete

Konec januarja 1944. leta se je zdravstveno stanje obeh ranjencev izboljšalo. Zadnje dni februarja ali v začetku marca sta se oba odzvala vabilu in se udeležila sestanka, ki ga je sklical štab BBO v vasi Podrob v Pra-

rotniški dolini. Na tem sestanku so sklenili, da se morata oba vrniti v domači kraj, da bi ponovno in v čim krajšem času organizirala Šentlenarško partizansko četo, ki jo je nemška novembrska ofenziva popolnoma razbila. Borci so se tedaj razkropili po varnih krajih v domačem okolju, pa tudi izven njega. Oba sta s polno odgovornostjo sprejela to nalogo in jo z velikim navdušenjem in narodno vneto uspešno opravljala. Odslej sta bila vedno v stikih z odgovornimi predstavniki BBO in političnimi aktivisti OF. Zaradi prizadevanj slednjih in drugih domačih terenskih delavcev je bilo v maju 1944 organizirano veliko zborovanje domačinov vasi Poštak. Na to zborovanje je z majhno partizansko enoto prišel komisar BBO Franc Črnugelj-Zorko, ki je na ozemlju Beneške Slovenije v letih 1943-1945 odigral izredno pomembno politično vlogo. Spregovoril je o potrebi po mobilizaciji in aktiviranju vseh sposobnih Beneških Slovencev za borbo proti okupatorju. Enaindvajset novincev je takoj stopilo v vrste NOV. Teden dni kasneje je bila ponovno ustanovljena Šentlenarška četa, ki je v avgustu mesecu prerasla v bataljon. Imenovali so ga Briški bataljon. Kmalu se je spopadel z močno nemško kolono v Praprotniški dolini pri vasi Valendol, nekaj dni kasneje pa z italijansko republikansko vojsko v Špetru Slovenov. Marjan se je tudi tokrat izkazal kot neustrašen borec za svobodo.

Proti koncu oktobra je štab BBO sklenil, da poleg drugih tovarišev pošlje v ofirsko šolo tudi Marjana in njegovega bratranca Joška. Šola sta obiskovala v Metliki, po dveh mesecih pa sta se vrnila na domače ozemlje in bila dodeljena Beneškemu bataljonu OŠZP, ki so ga ustanovili med njuno odsotnostjo.

Marjan Bodigoj se je odslej pa vse do osvoboditve boril še z večjo vneto, do dna duše prežet z narodno zavestnostjo, ki je takorekó gorila v njem. To so lahko videli vsi tisti, ki so se z njim bojevali. Kot namestnik komandirja čete je v letu 1945 do osvoboditve sodeloval v bojih proti kozakom v vasi Savodnje, v Šent Lenartu, v napadu na močno nemško policijsko enoto na Ravnah pri Livku, v spopadu z umikajočo nemško kolono pri vasi Ažla in pri osvoboditvi Čedadu 1. maja 1945. leta.

V vseh teh borbah je Marjan jurišal na sovražnika, ga obmetaval z bombami in če je bilo potrebno, šel nadenj tudi z bajonetom na puški. Z njegovo pomočjo je bilo v teh poslednjih bitkah ujetih več kot 250 nemških, italijanskih in kozakiških vojakov, prek 100 pa je bilo ubitih.

Mati, na katero je bil čustveno zelo navezan, je med vojno umrla, stara komaj 45 let. V partizanski uniformi se je udeležil pogreba in se nato takoj vrnil v enoto. Doma sta ostala le oče in 75-letna stara mati Roža.

Tudi po vojni ni bilo miru

Po osvoboditvi, ko so se morale enote OŠZP umakniti iz Beneške Slovenije in Furlanije na levi breg reke Soče, je Marjan obiskal svojce, da bi se poslovil od njih. Najbrž je slutil, da se ne bo mogel več vrniti domov. Kmalu po njegovem prihodu je hišo obkolila trikoloristična skupina (bivši ozopovski partizani in republikanski fašisti) in ga nameravala brez slehernega vzroka aretirati. Rožljala je z orožjem in naposled celo streljala v zrak, da bi prestrašila družino in vse tiste vaščane, ki so sodelovali z NOV. V takšni - takorekó vojni - situaciji je najprej prišel iz hiše oče in ko se je prepračil, da trikoloristi nameravajo odpeljati sina, je odhitel v hlev, vzlel vile in se kot zver pognal proti njim. Trenutek kasneje je tudi Marjan skočil pod lopo, zgrabil sekuro in se pridružil očetu. Nastala je nepopisna zmeda, slišati je bilo vpitje, preklinjanje, padanje po tleh in streljanje v zrak. Naposled je orodje premagalo orožje. Trikoloristi so se začeli umikati. Stara mati, ki je vse to opazovala, se je nezavestna zgrudila po tleh. Marjan in oče sta jo odnesla v posteljo. Od strahu, ki ga je doživela, se ji je zmešalo in nedolgo zatem je umrla.

Zaradi vojne, ki so jo trikoloristične skvadre odkrito napovedale večini beneškega ljudstva, ki je sodelovalo v NOV, je moral Marjan zapustiti dom in se vrniti v svojo enoto. Poleg tega je zoper njega teklen kazenski postopek samo zato, ker je bil slovenski partizan. Na znanem procesu zoper 59 Beneških partizanov, ki se je končal v Firencah leta 1959, je bil Marjan 9. po vrsti. Javni tožilec je zahteval od porote, da se kaznuje tega hrabrega beneškega partizana in oficirja zavezniške JLA z 18-letni zapora. Takšna zahteva je bila plod skrajno umazane politike in sramota, ki v zgodovini italijanskega sodstva najbrž nima primere.

»Slovenec sem...«

Italijanske oblasti so Marjanu celo preprečile, da bi prišel na pogreb umrle stare matere, ki jo je cenil in imel zelo rad. Toda Marjan ni klonil niti pred takšno politiko psihološkega pritiska. Zavedal se je, da je ubral pravično in pošteno pot, ko je prostovoljno vstopil v vrste NOV in POS. Vendo je govoril: Slovenec sem in zato je prav in umevno, da sem se boril v enotah slovenske vojske, ki se je tako kot angleška, ameriška in ruska borila proti skupnemu sovražniku.

Nadvse je sovražil neofašistične trikoloriste, njihov vodstveni center v Čedadu in lokalno italijansko oblast, ki jih je podpirala na beneških tleh. Podpirala jih je v boju proti njemu in vsem tistim, ki so kot partizanski borci dali svoj doprinos za svobodo in demokratično preobrazbo Beneške Slovenije in Italije.

Svojo poslednjo dolžnost kot poročnik JLA je Marjan opravljal v odredu JLA za Istro, Trst in Slovensko Primorje. V tej enoti je leta 1946 zaradi posledic vojnih naprov zbolel na pljučih, v letu 1958 pa je zaradi pljučne bolezni umrl v Kanalu ob Soči. Njegovi posmrtni ostanki počivajo daleč od očeta in njegovih dragih, daleč od rodne zemlje.

Joško Ošnjak

Med prvimi pionirji

Letos mineva 40 let, odkar sem stal pri vaškem kozolcu v vasi Krsinji vrh pri Trzišču na Dolenjskem in izgovarjal besede, ki so pomenile pionirsko prisego. Tega dogodka se še vedno živo spominjam, čeprav sem bil takrat star komaj 12 let.

Pred vojno sem živel na Studencu pri Sevnici. Ko je sovražnik okupiral našo domovino, nas je sklenil izseliti v Nemčijo. Da nas ne bi izselili, smo pobegnili na Telče, ki so bile pod Italijansko oblastjo. Na Telčah je že v predvojni Jugoslavi-

Avtor pred koncem vojne

ji delovala partijska celica, ki jo je ustanovil znani učitelj, komunist Jože Jurančič. Zato so se takoj ob vdoru okupatorja v našo državo na Telčah in v bližnji okolici zbirali partizani.

Spominjam se, da sem prvič srečal oboroženega partizana v zgodnji spomladi 1942. leta na Malkovcu. Obleden je bil v usnjeno obleko s triglavko na glavi, na rami je nosil puško, okoli pasu pa je imel obešenih nekaj bomb. O tem srečanju sem pripovedoval doma. Kmalu sva bila tudi midva z bratom Zvonkom »oborožena«. Iz lesa sva si izdelala puški, mama pa je sešila kapi - triglavki.

Nekega dne 1942. leta nam je dejal znani partizanski aktivist Jože Jermančič, ki so ga pozneje zaradi izdajstva skupaj z aktivistom Francetom Majcnom domobranci ujeli, mučili in ustrelili, naj pridemo v nedeljo vsi otroci na Krsinji vrh, to je vas, ki je oddaljena od Telč uro hoda. Tja naj pridemo »oboroženi« in seveda s triglavkami na glavah, kakršne so takrat nosili partizani.

Bil je lep sončen dan. Telčani, Lojze Mrgele-Rženčkov, Jože Bedenk, Franci Dolenšek, Lojze Švigelj, brat Zvonko, jaz in morda še kdo, smo se zbrali, sredi vasi in se napotili proti zbornemu mestu. Pot nas je vodila tik ob nemško-italijanski meji, ki je bila obdana z žico in zaminirana. Ko smo stopali drug za drugim, je bilo vsem tesno pri srcu, kajti bali smo se, da bodo na nas streljali nemški vojaki, ki so stražili mejo. No, k sreči ni nihče streljal, mi pa smo se s hitrimi koraki oddalje-

vali od meje in se približevali Krsinjemu vrhu. Ko smo bili že blizu vasi, smo zaslišali petje in vriskanje. Videli smo tudi partizane, ki so stražili vas. Le - ti so vedeli, kdo smo, zato nas niso ustavili. Pogumno smo jih pozdravili z dvignjeno pestjo: Smrt fašizmu - svobodo naraodu!

Takoj za ovinkom smo zagledali pri velikem vaškem kozolcu mnogo otrok in partizanov. Vsi so bili dobro razporejeni, kajti ta kosček slovenske zemlje, ki je bil pod italijansko okupacijsko oblastjo, je bil takrat svoboden in nihče ni slutil, koliko grenkih trenutkov nas je še čakalo, predno bo zopet svobodna vsa naša domovina. Po prihodu še zadnje skupine otrok iz sosednjih vasi je nastopil težko pričakovani trenutek.

Na majhen hribček pri kozolcu se je povzpел mlad partizan. Najprej je govoril o sovražnikih naše domovine in o njihovih zločinih. Potem je opisoval uspehe, ki so jih dosegli partizani v bojih proti okupatorju in domačim izdajalcem. Spominjam se, da je bil odličen govornik. Ko je opisoval tudi junaška dejanja otrok, smo še bolj začutili dolžnost, da moramo tudi mi pomagati partizanom, kjer koli bo to mogoče. Seveda bi najraje postali kar pravi partizani. Bili pa smo še premladi, zato ne bi mogli vzdržati naporov, ki so jih morali premagovati partizani.

Kljub temu smo bili zadovoljni, saj smo vedeli, da bomo lahko tudi mi mnogo pomagali. Nadvse prijetno pa smo bili presenečeni, ko smo podali pionirsko prisego. Partizan, ki je vodil to svečanost, je dejal, da smo z današnjim dnevom vsi sprejeti v pionirsko organizacijo in da se zato imenujemo pionirji. Čeprav smo skoraj vsi prvič v življenju slišali besedo pionir in je zato tudi nismo dobro razumeli, smo se zavedali, da pomeni biti pionir nekaj častnega.

Na povratku domov nas je pri svoji hiši pozdravila tovarišica Helena Tomažič iz Otavnika, znana aktivistka, najaktivnejša med ženskami daleč naokoli. Spravevala nas je, kako je bilo, in se veselila z nami. Ob slovesu je še razrezala velik hlebec rženega kruha in ga razdelila. Tako sta delala z možem v vsem času vojne.

Od takrat se je marsikaj spremenilo. Mnogo partizanov, ki so bili prisotni ob našem sprejemu v pionirsko organizacijo, in tudi mnogo pionirjev je darovalo svoja življenja za našo lepšo bodočnost. Naj bodo te vrstice, napisane ob 40-letnici ustanovitve pionirske organizacije, njim in tudi vsem tistim, ki so se ves čas vojne razdajali brcem in aktivistom, skromna zahvala in spomin na težke, a veličastne dni.

Slavko Smerdelj

LJUBLJANA

O spominskem znaku

Na seji predsedstva Skupnosti vojaškega šolstva NOV in POS, ki je bila 30. septembra v Ljubljani, so proučili predlog začasnega pravilnika o plaketi in spominskem znaku skupnosti in predlog o obliki plakete ter spominskega znaka. Pravilnik bo začasen, ker ga bodo najprej obravnavali in sprejeli na seji odbora, za dokončen sprejem pa je pristojna skupščina, ki bo šele čez dve leti. K osnutku je bilo nekaj spreminjavalnih predlogov, ki jih bodo v glavnem upoštevali. Predsednika, tajnika predsedstva in predsednika komisije za pripravo aktov so pooblastili, da pripravijo dokončno besedilo pravilnika in obliko spominskega znaka, kar bodo obravnavali na seji odbora. Ta bo še oktobra v Ljubljani. Pri tem naj povemo, da je v spominskem znaku, ki bo v premeru velik 35 mm, upodobljena peterokraka zvezda, ki je obdana z lovorjevimi vencem. Za zvezdo bo v najustrežnejši legi puška, svinčnik in po dodatnem predlogu tudi knjiga. Sredi zvezde bo napis »Vojaske šolstvo NOV in POS«. Znak naj bi se podeljeval učno- vzgojnemu osebju, borcem vojaškega šolstva in zmagovalcem tekmovanj, ki bodo povezana z izročili vojaškega šolstva NOV in POS. Plaketa bo predvidoma velika 100 mm in bo enaka kot znak. Ta naj bi se podeljevala družbenopolitičnim organizacijam ter organizacijam združenega dela za uspešno sodelovanje in pomoč, borcem in učnovzgojnemu kadru in drugim posameznikom za prizadevno ter uspešno uresničevanje nalog skupnosti in njenih organov. Ob podelitvi plakete in znaka bo izročeno tudi ustrezno potrdilo, v katerem bo vpisano, zakaj se omenjena podeljuje. Predlog, da naj bi se za vsako vrsto šol in tečajev podeljevale drugačne plakete in znaki zaradi finančnih možnosti ni mogel biti sprejet. Kot tretje so obravnavali priprave na sejo odbora, ki bo oktobra. Glede na to, da sta v minulem obdobju umrla Franc Habat, član predsedstva, in Franc Kramar-Šime, član odbora, bodo na seji odbora dali predlog za dopolnitev predsedstva, ki bo po določilih pravil štel devet članov. Vanj bodo kooptirali še direktorja vojaške gimnazije in predstavnika republiškega odbora ZRVS.

Vinko Kepic, predstavnik domicila, pa je poročal o pripravah na proslavo 40-letnice ustanovitve vojaškega šolstva, ki bo prihodnje leto v Metliki. Proslava bo vključena v program proslav republiške konference SZDL in republiškega odbora ZZZ NOV. Za izvedbo vseh svečanosti in pripravo vsega drugega, kot je postavitve obeležja vojaškemu šolstvu in spomenika padlih herojev, deluje poseben odbor, za program na proslavi pa ga bodo v kratkem imenovali. Besedilo na obeležju vojaškega šolstva bodo obravnavali in sprejeli na eni od prihodnjih sej.

BRANKO BLENKUŠ

CERKNICA

Vrsta prireditve

Prebivalci cerkniške občine se bodo 19. oktobra zopet spomnili dogodkov izpred 41 let, ko so partizani uspešno napadli sovražnikovo postojanko v Ložu in Bezuljaku. Ta dva pomembna dogodka iz narodnoosvobodilne vojne so si prebivalci cerkniške občine zbrali za svoj občinski praznik.

Letošnje praznovanje občinskega praznika in istočasno krajevnega praznika krajanov Loške doline se bo pričelo že v soboto 9. oktobra, ko bo ob 9. uri v športni dvorani v Cerknici košarkaški turnir, na katerem bodo sodelovali košarkaški klubi Helios Domžale, Postojna, Triglav iz Kranja in Cerknica. V nedeljo 10. oktobra bo v Cerknici kolesarsko prvenstvo osnovnih šol za prehodni pokal KK Gradišče, v petek 15. oktobra pa bo izvedla ob 17. uri v Domu kulture v Starem trgu in ob 20. uri v kinodvorani v Cerknici monodramo Lizika igralka Milena Muhičeva. Na strelskem turnirju v Cerknici bodo v soboto 16. oktobra sodelovali strelci iz Ilirske Bistrice, Kamnika, Kovinoplastike iz Loža, Maribora, Nove Gorice, Postojne in iz Bresta. V nedeljo 17. oktobra ob 10. uri bo svečana seja skupščine krajevnih skupnosti Loška dolina v Starem trgu, zatem pa bodo odkrili spominsko ploščo na rojstni hiši pokojnemu akademskemu slikarju Lojzetu Perku. Dne 21. oktobra ob 16. uri bodo odprli prostore Vzgojno-varstvene enote v Novi vasi na Blokah, v petek 22. 10. ob 12. uri bodo položili temeljni kamen za novo orodjarno in livarno Kovinoplastike v Ložu, ob 18. uri istega dne pa bodo v stari osnovni šoli v Cerknici odprli notranjsko galerijsko zbirko. V soboto 23. oktobra ob 9. uri bodo v salonu pohištva Brest v Cerknici odprli sedemdesetno razstavo o razvoju Bresta, ob 10. uri pa se bo pričela osrednja prireditev in sicer v delavski restavraciji Bresta v Cerknici. Na svečanem zboru delegatov skupščine občine, družbenopolitičnih organizacij in skupnega delavskega sveta Bresta ob občinskem prazniku in 35-letnici Bresta bodo med drugim podelili občinska priznanja 19. oktober in plakete občine Cerknica zaslužnim občanom in organizacijam, posameznim delavcem Bresta pa izročili odlikovanje predsedstva SFRJ. Poleg tega pa bodo na zboru delegatov podpisali tudi listino o pobratenju občine Cerknica s hrvaško občino Čabar. Za zaključek letošnjega praznovanja pa bodo v nedeljo 24. oktobra ob 9. uri organizirali že tradicionalni množični pohod na Slivnico.

SLAVKO BERGLEZ

HUM NAD PODMELCEM

Zbor aktivistov

V malem zaselku Hum na obronkih Jalovnika so v nedeljo 26. septembra odkrili spominsko ploščo na hiši partizanske družine. Pobudo za postavitve obeležja je dal odbor aktivistov severnoprimorskega okrožja.

Menda je ni daleč naokoli družine, ki bi bila imela kar sedem svojih članov v partizanih, dva v internaciji, trije pa so padli za svobodo. Iz te izjemno zaslužne družine je prvi sin Ivan odšel v partizane že 28. oktobra 1941, sodeloval je v številnih težkih bojih po Jugoslaviji in tudi v legendarnem gmanskem maršu, pa v slavni 1. proletarski brigadi in bil zaradi hrabrosti in predanosti dodeljen zaščitni četi vrhovnega štaba, kjer je bil tovariš Tito. Za Ivanom je v letu 1942 in v začetku 1943. leta (ko je bil fašizem še na višku svojih bojnih pohodov), odšlo v mrzli zimi v partizane še pet bratov, sestra Danica in oče Jožef, s partizanskim imenom »Očka«. V februarju 1943 so fašisti iz hiše odgnali še mater in najmlajšo hčerko, ki sta bili edini še doma. Hišo so izropali, na njo pa z velikimi črkami napisali »CASA DEI RIBELLI« (hiša upornikov).

Velik delež pa so za NOB prispevale tudi ostale domačije na Humu, saj ni bilo družine, ki ne bi imela koga v partizanih ali pa v internaciji. Obeležje Manfredovi družini so sprejeli v varstvo otroci iz oddelčne šole Illova, ki so skupaj s pevskim zborom KS Kneza sodelovali tudi v kulturnem programu.

Zbor aktivistov severnoprimorskega okrožja na Humu pa je izzvenel v odločen protest proti strašnem pokolu nedolžnega palestinskega ljudstva v zahodnem Bejrutu. »Verjeli smo,« je dejal v svojem govoru predsednik občinske konference SZDL Tolmin Janko Razpet, da se po strahotni moriji druge svetovne vojne kaj takega ne bi smelo več ponoviti; a se je zgodilo prav te dni.

KORITNICA

V Baški grapi partizansko slavlje

Ob 40. obletnici prvih partizanov v Baški grapi bo v nedeljo 10. oktobra 1982 ob 10. uri na Koritnici pred spomenikom padlim borcem partizansko slavlje. Srečanje je posvečeno prvim borcem, ki so odšli v partizane iz Koritnice in Bukovega, in skorajšnji prvi obletnici smrti prvega organizatorja Osvobodilne fronte na Baškem in Cerkljanskem, Andreja Brovca.

Kot zaveden Slovenec in protifašist se je Andrej Brovc že leta 1934 vključil v organizacijo TIGR (kratica Trst, Istra, Gorica, Reka). Pred fašističnim preganjanjem je leta 1936 emigriral v staro Jugoslavijo v Kranj. Takoj se je vključil v napredno delavsko gibanje. Že leta 1938 je bil sprejet v Komunistično partijo Slovenije. Ob nemški zasedbi Gorenjske aprila 1941 se je takoj vključil v osvobodilni boj.

Meseca avgusta 1941 je Andreja Brovca poslal mestni komite KPS Kranj v domači kraj. Takoj po prihodu domov v Spodnje Bukovo je okrog sebe začel zbirati zanesljive ljudi in jih organizirati v Osvobodilno fronto. Na območju, kjer je v letu 1941 deloval Andrej Brovc, je poleg njega še pet nosilcev spomenice leta 1941 in še več, ki imajo priznano delovanje v OF v dvojnem šteju od konca leta 1941.

Leta 1942 se je organizacija OF po vseh vaseh Baške grape in na Cerkljanskem, zlasti še potem, ko je na to območje prišel Albin Kovač-Jaka, ki ga je poslal februarja 1942 CK KPS, zelo razmahnila. V sleherni vasi so bili ustanovljeni odbori OF, trojke ali pa so delovali posamezniki. Na Koritnici je deloval tudi mladinski odbor iz mladink in mladincev.

Nastajale so ugodne razmere za ustanovitev partizanske skupine organiziranih mladincev in tistih, ki so prihajali na dopust iz italijanske vojske. Janko Čelik iz Bukovega je bil meseca julija 1942 na izrednem dopustu. Ni se več vrnil v italijansko vojsko, ampak je 9. avgusta 1942 odšel kot prvi iz te vasi v partizane. V partizane so odšli tudi Joško Cvek iz Koritnice in njegova brata Boško in Mirko, Egidij Sorli, Rado Brovc, Miha Brovc (Maistrov borec) in njegov sin Domicijan, star komaj 17 let. Z njimi se je umaknil v ilegalo tudi njihov organizator Andrej Brovc, ki je od takrat dalje opravljal terensko delo ilegalno. Ta skupina 9 partizanov se je v dneh 9. in 10. avgusta 1942 zbrala v hribu Kozice nad Zarakovcem, le streljaj daleč od italijanske postojanke. Tu so taborili le par dni in se nato preselili na Obliški vrh, kjer so uredili taborišče. Tu se jim je pridružil še Albin Kovač-Jaka in dva mladince. Albin Kovač je do takrat organiziral odbore OF v zgornjih vaseh Baške grape.

Septembra, oktobra in novembra 1942 so se jim pridružili še drugi mladinci, predvsem iz Bukovega. Vsi so se pridružili 2. bataljonu Soškega odreda, ki je bil ustanovljen 20. oktobra 1942, po prihodu Loškega odreda na Primorsko. Partizani so tri mesece bivali v tem taborišču, 25. novembra 1942 pa so jih napadli fašisti v spremstvu italijanske vojske iz Podbrda, ker so bili izdani. V taborišču je bil takrat komisar prve čete Črt, ki je prišel z Loškim odredom. Poškodoval si je nogo in ni mogel hoditi. Na fašiste je streljal, dokler mu ni zmanjkalo nabojev. Zadnji naboj je prihranil zase in si raje sam vzel življenje, kakor da bi fašistom padel živ v roke. Fašisti so ga v taborišču našli mrtvega, »junaško« so mu odrezali glavo, nataknili na leseno palico in jo nosili nazaj grede proti Podbrdu in se ob njej slikali. Tako je bil storjen prvi zločin nad mrtvim partizanom.

Nedeljsko slavlje bo po večletnem premoru nudilo priložnost obujati spomine iz pretekle vojne in je tudi ena izmed oblik prenašanja tradicij NOB na mladi rod.

FRANC HVALA

Vabila

Odbor borcev jurišnega bataljona 31. divizije sklicuje zbor borcev dne 9. oktobra 1982 ob 14. uri v Domu JLA v Ljubljani. Na zboru, ki bo eno uro pred srečanjem borcev 31. divizije, bomo obravnavali in sprejemali pravilnik enote ter izvolili organe te enote. Odbor poziva borce, da se zbora polnoštevilno udeležijo.

Za odbor Zdravko Vidrih

★

Odbor skupnosti borcev 31. divizije 9. korpusa NOV in POS vabi borce Gradnikove, Prešernove in Vojkove brigade, jurišnega in inženirskega bataljona ter štaba in njegovih služb 31. divizije, da se s svojci udeležijo zbora skupnosti borcev 31. divizije, ki bo v soboto 9. oktobra 1982 ob 15. uri v Domu JLA v Ljubljani.

Odbor skupnosti borcev 31. divizije

★

Odbor skupnosti partizanskih učiteljev Primorske vabi vse udeležence 1. pedagoškega tečaja za partizanske učitelje Primorske, ki je bil v Dolanah (Smihel-Ravne) pri Pivki v času od junija do septembra 1945, na tovariško srečanje, ki bo v soboto 9. oktobra 1982 ob 10.30 v Dolanah pri Pivki.

Odbor skupnosti PUP

★

Po programu dela odbora skupnosti borcev 3. prekomorske udarne brigade (za leto 1982) organiziramo 3-dnevni izlet z avtobusom na polotok Pelješac, zaradi udeležbe na slovesnosti ob otvoritvi Spominskega parka NOV v Stonu, v katerem so pokopani tudi padli borci 3. PUB, 5. bataljona 11. DUB, ki so padli v bojih za osvoboditev polotoka Pelješca v jeseni 1944.

Avtobus bo predvidoma peljal (če bo dovolj prijav) na relaciji: Nova Gorica-Sežana-Postojna; Piran-Izola-Koper-Rupa. Če bo dovolj prijav, bo avtobus peljal tudi na relaciji: Tolmin-Izola-Izola naprej do Pelješca.

16. oktobra 1982 (sobota) ob 6. uri zjutraj bodo avtobusi krenili iz Pirana, Nove Gorice (in eventualno iz Tolmina). Kosilo med potjo (Zadar). Namestitve v hotelu v Makarski, večerja in prenočitev.

17. oktobra 1982 (nedelja) zajtrk v Makarski, udeležba na slavnosti ob otvoritvi Spominskega parka NOV v Stonu ob 10. uri. Kosilo v Stonu. Popoldne z avtobusi ogled Janjine, Trpnja, (Orebiča) in povratek v Makarsko. Večerja in prenočitev v Makarski.

18. oktobra 1982 (ponedeljek) zajtrk v Makarski, kosilo v Zadru in povratek v Piran, Novo Gorico (Tolmin).

Za prevoz z avtobusom, hrano in prenočišče bo vsak posameznik prispeval 2.900 din. Nosilci partizanske spomenice 1941 imajo popust 1.200 dinarjev (imajo brezplačno vožnjo) in vojaški vojni invalidi 900 dinarjev (imajo 75% popusta pri prevozu), v kolikor predložijo knjižice za znižane vožnje.

Prijave za izlet bodo sprejemali na sedežih občinskih odborov ZZZ NOV vseh primorskih občin do 11. oktobra 1982. Vplačila pa nakažite na naslov: SLAVNIK Koper, Kidričeva 44, žiro račun: 51400-601-10308 – za izlet na Pelješac, prav tako do 11. oktobra 1982.

★

Vabimo borce 13. proletarske hrvatske brigade Rade Končarja na proslavo 40-letnice ustanovitve, ki bo 6. in 7. novembra med 12. in 13.30 v Domu JLA v Ljubljani. Za spanje in hrano v Zagrebu bo poskrbel odbor brigade, ostale stroške krijejo udeleženci sami. Prijave o udeležbi pošljite na RO ZZZ NOV Slovenije Vrtača 11, Ljubljana (za odbor brigade), najkasneje do 20. 10. 1982.

Pododbor brigade

GRGAR

Tradicija samouprave

Ob letošnjem krajevnem prazniku v Grgarju pri Novi Gorici so vsebino osrednje prireditve usmerili v nastanek in razvoj njihove samouprave. Povabili so vse še živeče člane povojnega okrajnega NOO Grgar in tudi predstavnike KS celotnega takratnega območja, ki je zajemalo

trnovsko, trebuško, čepovansko, banjsko in lokovsko področje. Na proslavo, ki je bila v nedeljo, 12. septembra, so povabili sekretarja PNOŠ za Primorsko dr. Joža Vilfana, ki je z živo besedo oživel spomine na začetni boj za resnično prvo ljudsko oblast v teh krajih, in to v najtežjih časih boja ter ob vseh kasnejših mednarodnih spletkah. Za udeležence, zlasti za današnjo generacijo pa je bil zanimiv tudi prikaz ustanavljanja prvih odborov OF na tem območju. Prav

Skupnost borcev V. prekomorske brigade Ivana Turšiča – Iztoka, ki ima svoj domicil v Celju, že leta deluje nadvse uspešno. Njena posebnost so pododbori po vseh občinskih središčih, koder žive bivši borci. Ti so tudi sicer aktivni v borčevskih organizacijah po občinah in krajevnih skupnostih, razen tega pa sodelujejo v skupnostih borcev tistih brigad, v katerih so se borili po razformiranju V. prekomorske.

Preživelih borcev V. prekomorske brigade je še vedno veliko, kar dokazujejo njihova vsakoletna srečanja, saj se jih skupaj s svojci zbere tudi do tisoč. Dosedanja srečanja so bila v Celju, Mariboru, Ljubljani, Ljutomeru, Vinici, Gospiču, v nekaterih krajih celo večkrat, letošnje srečanje pa bo 16. oktobra v Domžalah. Organizira ga pododbor Domžale-Karnik, ki je že razposlal vabila. Do konca septembra se je priglasilo že nad 700 borcev s svojci, kar pomeni, da je zanimanje tudi za to srečanje veliko.

Srečanje bo v domžalski športni dvorani in se bo začelo ob 9. uri z otvoritvijo razstave, ki bo prikazala nastanek in borbeno pot brigade. Običajnemu zborovanju bo sledil kulturni program, udeležence pa čaka še presenečenje: skupnost je dala pri Založbi Borec ponatisniti pesnitev Koleselj iz cedilike, za katero je avtor Jože Smit pred leti prejel Kajuhovo nagrado in nagrado vstaje slovenskega naroda, akademski slikar Janez Vidic pa za ilustracije prav tako Kajuhovo nagrado. Delo je umetniško pričevanje o brigadi in je ob prvem izidu premalo prišlo med borce, na srečanju v Domžalah pa si ga bodo lahko preskrbeli.

★

V soboto bomo obrnili zadnji list! Devetintrideset obeleženih relejnih kurirskih postaj na Gorenjskem že ima svoj pečat! Devetintrideset skromnih plošč spominja popotnika na nesebično prizadevanje partizanskih relejnih kurirjev vzdržati zvezo – za vsako ceno! Vzdržali so! Izpolnili pa so tudi obljubo, dano pred dobrim letom dni. Za štirideseto obletnico – štirideset obeleženih kurirskih relejnih postaj na Gorenjskem.

Na Srednjem vrhu nad Martuljkom bo v soboto 9. 10. 1982 ob 11. uri odkritje spominskega obeležja G-32, to je zadnji od 40 kurirskih postaj na Gorenjskem.

Svečanost nam bodo polepšali pionirji in mladinci s svojo pesmijo in recitacijami. Tovariši pa si bomo ponovno segli v roke. Pridite v polnem številu. Za zaključno svečanost oblecite uniformo in pripnite odlikovanja. Nihče pa naj ne pozabi pripeti zlatega kurirskega znaka.

Vabimo tudi vse borce in aktiviste, mladino in pionirje.

Pododbor za Gorenjsko

★

Vabimo vse borce iz sestava IV. prekomorske brigade, da se dne 15. oktobra 1982 ob 10. uri udeležijo zbora skupnosti borcev IV. prekomorske brigade, ki bo v Domu kulture (pri tovarni »Tekstina«) v Ajdovščini:

Dnevni red:

1. Izvolitev organov zbora
2. Poročilo predsednika odbora, finančno poročilo in razprava
3. Obravnava in sprejem osnutka Pravilnika o organizaciji in nalogah Skupnosti borcev IV. prekomorske brigade
4. Program dela
5. Volitev odbora, predsednika, tajnika, delegatov v osrednji odbor in občinsko skupščino ZZZ NOV Ajdovščina.
6. Razno.

Odbor Skupnosti borcev IV. prekomorske brigade

Obvestilo

Preživele sodelavce Partizanskega dnevnika oziroma svojce padlih in umrlih novinarjev, dopisnikov prosimo, da sporočijo svoje naslove na RO ZZN NOV Slovenije, Svet za tradicije, Ljubljana, Vrtača 11.

tako so navzoče seznanili z današnjimi težavami in uspehi krajevne samouprave ter z nekaterimi najvažnejšimi nalogami, ki so pred krajani. V smislu stabilizacije so celotno proslavo, vključujoč športne in druge prireditve, pripravili skromno, toda lepo, z lastnimi napori in ob sodelovanju šolske mladine, domačega pevskega zbora, lovske družine in celo vojakov.

ZVONIMIR

GROSUPLJE

Strelsko tekmovanje

Grosupeljska strelska družina je v počastitev 29. oktobra, praznika občine Grosuplje, pripravila tradicionalno strelsko tekmovanje za prehodni pokal skupščine občine Grosuplje. Tekmovanja v streljanju z vojaško puško M 48 se je udeležilo pet ekip s štirimi člani. Prehodni pokal in naslov najboljšje je osvojila ekipa strelske družine 29. oktobra Grosuplje z rezultatom 413 krogov, pred strelci krajevnih skupnosti Grosuplje (370) in strelske družine »Jožeta Kovačiča« iz Sentvida pri Stični (355). Po nastopu tekmovalcev pa so njihova mesta zasedli občani, ki so preizkusili svoje znanje v rokovanju z vojaškim orožjem. Slednje je predvsem pomembno s stališča splošne ljudske obrambe in družbene samozasčite, ki temelji na Titovi teoriji o oboroženem narodu. Udeležilo se ga je 113 občanov, vsi pa so prejeli diplome za sodelovanje.

BOJAN AMBROŽ

PARTIZANSKO GOSPODARSTVO GORIŠKEGA VOJNEGA PODROČJA 10

Karel Kumše-Tomaž

Prehrana

Partizanske enote, ki so bile že od leta 1942 v Slovenskem Primorju, so se prehranjevale samo od prostovoljnih prispevkov primorskega ljudstva. Po kapitulaciji Italije so se partizanske enote kakor povsod tudi tu pomnožile in povečale. S tem se je povečalo tudi delo za njihovo prehrano in preskrbo. Tedaj so bili odbori OF, ki so doslej vodili in opravljali to delo, postavljeni pred mnogo večje naloge. Organizirale so se gospodarske komisije, ki so prevzele oskrbovanje vojske z vsem potrebnim, obenem pa so prehrano organizirali na tak način, bremena sorazmerno razdeljena med okraje, vasi in posameznike. Začelo se je načrtno zbiranje hrane za našo vojsko. Hrana se je tudi sedaj še zbirala na podlagi prostovoljnih dajatev. V to dajatev primorskega ljudstva ni bilo treba siliti, čim so bili obveščeni, koliko dajatev odpade na posameznika, so takoj izpolnili svojo dolžnost. V večini primerov se je nabralo celo več hrane, kot je bilo po planu predvidene.

Ko pa so gospodarske komisije spoznale, da primorski kmet ne bo zmogel vseh bremen, smo organizirali sabotažne skupine po enotah za sabotažne akcije. Okupator je vsak teden vozil aprovizacijo iz skladišč v svoje postojanke. Diverzantske skupine so se v manjših skupinah pretihotapile do skladišč, kjer je okupator nakladal živež za prevoz. Včasih so po ves dan pomagali nakladati vreče riža, moke, testenin, sladkorja, soli, tobaka, masti, sira in drugo. Ko je bil avto naložen, so prisledli k šoferju, ki bi moral ta živež prepeljati v drugo postojanko. Na križišču, kjer se je cesta cepila do kake partizanske enote, so šoferja s pištolo prisilili, da je zapeljal živila partizanom. Včasih pa je tudi šofer prostovoljno ubogal direktivo naših borcev. Gospodarske komisije so hrano tudi nakupovale v sovražnikovih postojankah. Nabavljali so pač kolikor in kjer so mogli. Te nabave so včasih dosegle tudi milijonske vsote. Bivša okrožna gospodarska komisija za goriško okrožje je na primer v več primerih porabila tedensko po en milijon lir za nabavo živeža, obleke, usnja in drugih potrebščin za naše borce. Hrana se je dobavljala predvsem iz Furlanije in to največ pšenica in koruza. Od tam je bilo samo v letu 1944 izvoženih okoli dva tisoč stotov pšenice in koruze.

Mlini so delovali na različne pogone

Koliko je bilo v tistem času mlinov na območju komande Goriškega vojnega področja, ki so mleli za NOV, najbrž ne bo mogoče nikdar ugotoviti. Prav gotovo pa jih je bilo več deset po številu. V Čotarjevem mlinu v Škrbini se je pričelo delati za NOV že v sredini leta 1942. V njem so delali družinski člani. Leta 1943 po kapitulaciji Italije in do konca vojne je spadal ta mlin v pristojnost gospodarske komisije in komande goriškega vojnega področja. Sin Čotar je bil že takrat določen za vodjo mlina, delali so pa še tudi družinski člani, katerim je bil dodeljen še Slavko Batista. Ta je delal do konca vojne. Prevoz žita v mlin iz mлина pa moko, so organizirale ustrezne službe komande področja. Žito iz Furlanije so vozili s kamijoni in celo z avtovlaki. Da bi tako velike količine žita skrili pred sovražnikom, so ga razdelili po hišah in tako so ga hranili do mletja. Moko so odvažali vaški in okoliški kmetje čez Vipavsko dolino v Trnovski gozd, kjer so bila velika skladišča 9. korpusa. Včasih pa posamezne enote so kar same prevzemale moko v mlinu od gospodarske komisije. Omenjeni mlin je imel dva mlinska kamna, poseben valček in poseben stroj za luščenje ječmena. Pogon je bil na elektriko. Za primer izpada električnega toka so imeli pripravljen stroj-motor od kamjona predelan na drva. Vendar ga ni bilo treba uporabljati, ker izpada toka ves čas ni bilo. Zmogljivost mlina je bila 200 kg žita na uro. V mlinu oziroma pod njim sta bila pripravljena dva bunkerja-skrivališča za skrivanje žita, moke in delavcev v mlinu. Postojanke v vasi Škrbina ni bilo. Sovražnik mlina ni nikoli odkril, zato nam ni bilo nič zaplenjenega.

Prevzem žita je moral vodja mlina vsakokrat potrditi s podpisom na dobavnici, izdaja moke pa je izvajal po razporedu, večinoma v pisni obliki gospodarske komisije. V tem mlinu so mleli noč in dan in tudi ob nedeljah. Vzdrževanje strojev in naprav so opravljali sproti mlinarji kar sami.

V Vrtovinu sta delovala dva mlina na vodni pogon. Ko pa je primanjkovalo vode smo Curkov mlin predelali na električni pogon; ta je stal ob glavni cesti Ajdovščina - Gorica. Vsi drugi mlini so bili na vodni pogon. Posebno dosti mlinov je delovalo na Cerkljanskem, ker je bilo dovolj vode.

Mesnica v Renčah pri Davidu Arčonu, ki je klal živino za KGVP, Klavnica, iz katere je lastnik delil meso za vojsko in civile.

Prehrana, klavnice in mesarije

V hiši Vincenca Poljšaka iz Hrastij pri Šmarjah v Zg. Vipavski dolini je delovala partizanska mesnica. Ta je poslovala pod vodstvom okrožne gospodarske komisije za ajdovsko okrožje od oktobra 1943, pozneje pa pod komando mesta Ajdovščine do maja 1945. Klavnica in mesnica sta bili v kleti omenjenega hiše, v bližini ceste, ki pelje skozi vas. Živino je klal domačin. V celotnem omenjenem razdobju je bilo zaklanih 490 glav živine, ki se je v glavnem porabila za potrebe partizanskih enot, deloma pa tudi za potrebe civilnega prebivalstva. Delo v klavnici in mesnici je bilo kar dobro organizirano.

Se nadaljuje

Štirinajsto srečanje pionirjev-dopisnikov v Ajdovščini

Predvsem te ne sme biti strah

Srečanje pionirjev-dopisnikov iz različnih krajev Slovenije sodi v okvir Gorjupovih dnevorov. Letos so se mladi novinarji sešli že štirinajstič po vrsti, in sicer v Ajdovščini na Primorskem. Trije dnevi od 30. septembra pa do 2. oktobra, ko se je bilo treba spet posloviti, so kar hitro minili. O vtisih, ki so se nanizali v teh dneh v mladih glavah, bomo prebrali v naslednji številki TV-15 na mladinski strani. Naši dopisniki so nam namreč obljubili, da bodo o srečanju zvesto poročali, da se bodo izkazali kot pravi novinarji. Naj omenim le nekaj stvari, ki so v zgoščenem in kar precej natrpanem programu pritegnile pozornost pionirjev, kakor tudi njihovih mentorjev. In če je vmes padla tudi kaka kritična pripomba, nič hudega - vse je šola. Da je le bila kritika dobronamerna.

Četrtek večer je bil namenjen strokovnemu posvetu mentorjev. Pogovarjali so se o radijskem mediju in o urejanju šolskih glasil. V petek so pionirji ajdovske občine predstavili svojo aktivnost in kraje, v katerih živijo. V Pilonovi galeriji so bila razstavljena šolska glasila, plod ustvarjanja pionirjev skozi celo šolsko leto. Ponemod so jih izdali več, drugod manj, kolikor so pač imeli možnosti. Pisatelj Danilo Lokar je ob otvoritvi razstave dejal: »Pregledal sem ta mladinska glasila. Vidi, se, da se mladina giblje. To je bogastvo! Upam, da je skrit kak talent med vami, da bodo vaši napori v glasilih rodili kaj večjega. Vsak napor pač pričakuje plačilo. Zato nadaljujte pot. Delajte, tudi če nimate sproti uspeha. Tudi jaz sem pozno začel, pa vendarle sem nekaj le ustvaril.«

Marsikdo je prvič spoznal delo v tekstilni tovarni v Ajdovščini. Ogled Vipave je popeljal tudi v njeno zgodovinsko preteklost. Prijetno je bilo srečanje s krajani KS Gradišče pri Vipavi ob pričetnem kulturnem programu, ki so ga pripravili mladi Vipavci, najbolj sladka pa je seveda bila pokušina vipavskega grozdja.

V sobotnem dopoldnevu so se pionirji izkazali večje tudi v pripravi javne radijske oddaje Pionirski tednik, ki je potekala »v živo«, kot temu pravimo, seveda ob pomoči strokovnjakov na tem področju. Dramski krožek iz osnovne šole Borisa Kidriča v Ajdovščini pa je za slovo predstavil še delo Svetlane Makarovičeve Hiša tete Barbare.

Nas in verjetno tudi vas pa zanima še, kako je izgledalo srečanje našega uredništva z našimi mladimi dopisniki in o čem smo se pogovarjali.

Simona Ferlež, osmošolka, je prišla iz Pesnice pri Mariboru. Pravi, da je bila zelo presenečena, ko so jo v njihovem dopisniškem krožku izbrali za predstavnico dopisnikov TV-15. Celo malo strahu in treme je bilo vmes. Toda vsega tega, ko smo sedli za mizo, ni bilo več, kot da je nekje med potjo izpuhtelo. Takole je Simona predstavila svoj kraj: »To je kak kilometer dolgo naselje, približno 400 metrov oddaljeno od glavne ceste. Ljudje hodijo večinoma na delo v Maribor, mladi pa odhajajo tja v šolo. Le dve veliki kmetiji imamo, nekaj pa je še manjših. Pohvalimo pa se lahko z novim

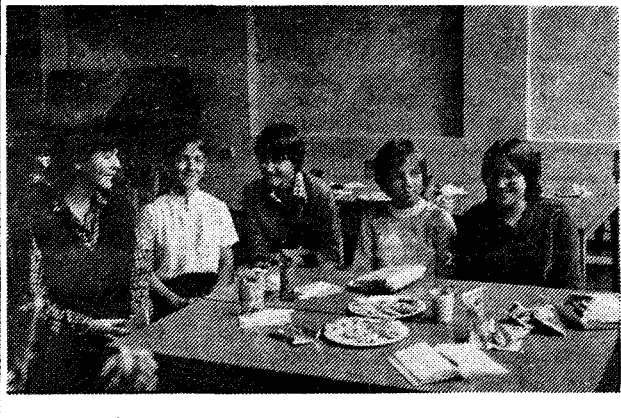
nasadom jablan. V Pesnici je še trgovina, šola, pošta, gradnja pa novo občinsko stavbo.« Naj bo to okvir, v katerega postavljamo naše zveste dopisnike iz Pesnice. »Približno dvajset nas je v krožku,« pripoveduje Simona. »Letos je veliko novincev. Še fantje so med nami, ki se doslej niso kaj dosti zanimali za pisanje. V šoli imamo malo časa za krožek, le približno pol ure pred začetkom pouka. To pa je dovolj le za to, da nam naša mentorica, tovarišica Fanika Dvoršek, predlaga teme za pisanje in da se še o kaki novinarski zadevi pogovorimo. Pišemo pa doma. Včasih se zgodi, da nihče ničesar ne napiše in pridemo praznih rok. Počutimo se kar malo krive, pa zato drugič kaj več napišemo. Najraje pišemo o naravi. Zanimivo pa je tudi zbiranje kratkih vesti o dogodkih okoli nas. In ker se okoli nas kar naprej kaj dogaja, nam ne bo zmanjkalo tem za pisanje. Radi bi pa še imeli fotoaparate, da bi naše sestavke

dopisniški krožek vodi mentorica Olga Kastelic. »Ob sredah in četrkih po kosilu se sestajamo,« pripoveduje Janja. »Predvsem pišemo o dogodkih. Če je kak športni dan ali dan šole, novinarji že vemo, da bomo prišli na svoj račun. Takrat je pač treba vzeti beležko in svinčnik v roke in preskušati svoje sposobnosti. Škoda, da nimamo še svojega fotokrožka, ki bi nam razvijal fotografije. Tako moramo čakati pri fotografu v mestu, med tem časom pa novica že zastari. Kaj je vest, novica, intervju, vse to zvemo pri krožku. Potem je to seveda treba preizkusiti v praksi. Ponavadi nam tovarišica določi temo. Poleg tega pa nas vzpodbuja, da tudi sami kaj napišemo.« Povejmo še to, da v Dolenjskih Toplicah izdajajo svoje glasilo Rog za vse učence od 1. do 8. razreda in če se včasih niso tako pogosto oglašali v našem TV-15, so sedaj postali prav pridni.

Čas, ki so nam ga odmerili za to prijetno kramljanje, se

Nagrajena šolska glasila

Kakor vsako leto na srečanju so bila tudi letos nagrajena najboljša šolska glasila. Pred komisijo je prispelo kar 150 glasil v 300 številkah. Podeljenih je bilo 7 nagrad - pet glavnih in dve posebni, in sicer prva nagrada glasilu Varda iz Slovenskega Gračišča, drugo nagrado sta prejeli glasilu Glas mladih in Tok mladih misli, ki ju izdajajo v osnovni šoli na Polzeli, tretjo TV-33 iz Stranic, četrto Naša pot iz Šentjerneja in peto nagrado Mladost pod Pohorjem iz Vuzenice. Z nagrado za posebne dosežke je bilo nagrajeno zunajšolsko glasilo Naš blok in Blokovci iz BS-3, ki ga izdajajo otroci iz ulice 29. hercegovske divizije za Bežigradom. Druga posebna nagrada za tematsko številko o Janku Premrlu-Vojku pa je pripadla glasilu Burja iz Ajdovščine.

oplemenitili s fotografijami. Pogovarjali smo se tudi že, da bomo pregradili v šoli prostor za temnico.«

V Pesnici enkrat letno izdajajo šolsko glasilo Naš list, ki prinaša različne zanimive teme in pregled šolskega dela. Ko pa smo Simono vprašali, kaj ji pomeni biti dopisnica TV-15, je dejala: »To ne pomeni samo pisati za TV-15. S tem so povezana srečanja z borci, pogovori z njimi, spoznavamo našo revolucionarno zgodovino, učimo se za današnje življenje in širimo tradicije; seveda največ z dejanji, podpiramo pa jih z besedami, zapisanimi tudi v TV-15.«

Se bi pripovedovala naša zgovorna Simona, toda čas nas je preganjal, pa smo morali besedo prepustiti še Janji Jošt iz osnovne šole Baza 20 v Dolenjskih Toplicah, ki je tudi bila naša gostja. Janja hodi v šesti razred. Njihov

je že iztekal, ko so k naši mizi prisledle še tri domačinke: Nevenka Kodelja iz 8. razreda, Maja Lavrenčič iz 7. razreda in Tanja Velagič iz 6. razreda osnovne šole Draga Bajca v Vipavi. Seveda, tudi one so naše dopisnice. V krožku jih je kar dva razreda. Pišejo pa vse mogoče, nekateri tudi pesmice, in nekajkrat so poskusili v narečju. V pogovorih z borci, ki si jih skrbno zapisujejo, vidijo pomen tudi za prihodnje rodove, ki bodo bolj kot današnji odmaknjeni od NOB, prav ti zapisi pa jim bodo lahko pričarali pred oči revolucionarno preteklost, čeprav ne bo več živih priči.

Naj bo ta misel za vzpodbudo, dragi naši mladi dopisniki, da boste radi sukali pero za naš časopis. Pa še Janjino opozorilo: »Predvsem te ne sme biti strah!«

Živa Drole

Pohodi na dan pionirjev

Devetindvajseti september pionirjem veliko pomeni, zato ga počastimo z različnimi prireditvami: pionirski konferenco, pohodi, športni tekmovanji in podobno. Učenci cerkljanske osnovne šole smo odšli na pohode v kraje, ki so med NOB veliko žrtvovali za svobodo. Spominske plošče in spomeniki so nas opozarjali na dogodke iz vojne, o njih so nam pripovedovali borci in aktivisti. Mlajši pionirji so spoznavali junaško preteklost svoje okolice, starejši pionirji pa so z mladinci odšli v bolj oddaljene vasi.

Učence petih razredov je pot vodila mimo Brdce, kjer so se poklonili spominu 47 padlih mladincev – žrtev ob napadu na partijsko šolo. Od tod so šli v Poče in skozi Labinje v Poljane. V teh vaseh so se pogovarjali o junaški zgodovini teh krajev, v Labinjah pa jim je o vlogi vasi in delu vaščanov med NOB pripovedovala aktivistka Pavla Seljak.

Šestošolci so z obiskom počastili Jesenico. Njihova pot je vodila skozi Zakriž, kjer je bila med vojno tiskarna, spomenik pa jih je opozo-

ril na znameniti napad na kabinjersko postajo. V Jesenici so se zbrali okoli spomenika, postavljenega v čast borcem, ki so jih Nemci po boju na Poreznu ustrelili v Jesenici. Nadaljevali so pot do spomenika na Rodnah, kjer je potekala prva bitka na Cerkljanskem med domačimi partizani in Italijani.

Sedmošolci so letos imeli nekoliko drugačno pot kot njihovi vrstniki prejšnjega leta. Obiskali so namreč Vojsko, ki pa ni več na Cerkljanskem, ampak na Idrijskem. Tam je bila med vojno znamenita tiskarna Slovenija. Veliko ljudi je v tem okolju prešlo kri za svobodo, na kar spominja tudi grobišče na Vojsčici.

Osmošolci pa so se na Blegošu srečali z vrstniki iz Železnikov. To srečanje je pomenilo znak tovarištva in prijateljstva. Učenci iz Cerkljanske in iz Železnikov so prehodili naporno pot, po kateri so tolikokrat hodili borci s cerkljanske in škofje-loške strani.

TATJANA JEREB, JANKO MAVRI in JANA CADEŽ,
lit.-nov. krožek
OŠ Cerkno – Spomenik NOB

Vaš in naš pionirski dom

Še pred leti so se slovenski pionirji odločili, da bodo zbirali pionirski dinar za svoj pionirski dom. Ta naj bi stal pod partizanskim Rogom v Dolenjskih Toplicah. Za lokacijo so izbrali travnik blizu šole »Baza 20«.

Dom pionirjev pod partizanskim Rogom

Travnik pa je bil last tovarišice Smrdejeve iz Dolenjskih Toplic. Kdo je to? Kratek pogovor z njo je opravil Rok Barbič, ki je sicer član novinarskega krožka.

Takole je opisal tovarišico Smrdejevo: to je simpatična, preprosta ženska. Živi v Toplicah. Rada poklepetaja; ko sem jo povprašal o zemlji, pa je dejala: »Res je, da sem dolgo premišljevala o tem travniku. Veste, na njem sem nakosila kar precej sena za moje živali. Pa blizu je. Ko sem se odločila, da zemljo »oddam«, so mi dali drug kos travnika, tako da nisem za krmo prav nič prikrajšana. Ker živim od zemlje, mi pač vsak kos veliko pomeni. Mladi pa tudi morajo imeti svoj dom. Ko ga bodo zgradili, bom z veseljem prišla pogledat vaš in naš pionirski dom,« je z zadovoljstvom v očeh in polnima pričakovanj končala tovarišica Smrdejeva.

ROK BARBIČ
novinarski krožek
Dolenjske Toplice

Družbeno koristno delo

Sončnega septembrskega popoldneva smo se udeležili delovne akcije, ki jo je organizirala pionirska šolska druga. Pobirali smo krompir pri kmetu »Spodnjem Lečniku« na Tolstem vrhu. V delovni skupini nas je bilo dvanajst. Za delo smo se odločili sami, zato smo bili pri delu resni. Naredili smo veliko, ker je bilo vse dobro organizirano.

Zadovoljni smo se vračali.

Delali smo v naravi, naučili smo se svežega zraka in opravili koristno delo.

Udeleženci delovne akcije
Osnovne šole Prežihovega Varanja
Ravne na Koroškem

S skupnimi močmi pri pionirskem domu

Petkovo jutro. Sonce se prebija skozi megleno zaveso. Skupina 25 učencev zapusti šolo. Opremljeni so z lopatami in krampi, nekateri vozijo samokolnice. Odpravijo se na nekoč tako priljubljen travnik ob šoli, na prostor, kjer naj bi v prihodnosti stal Pionirski dom. Že kratek pogled pove, da je že veliko storjenega – cesta, zasajena drevesa. Danes pa bodo učenci 8. razredov COŠ »Baza 20« iz Dolenjskih Toplic skupaj s skupino vojakov iz garnizije Milana Majcna v Novem mestu opravili še eno delo. Vojaki bodo kopali kanale za streljivo, učenci pa prekopali nekaj zemlje, skratka, »planirali«. Seveda je med vsemi najbolj hitel tovariš Grašič, ki je pravzaprav »duša« te gradnje. Zanj ni važen čas, dan, vreme. Kadar želite, ga vidite, kako pregleduje, ocenjuje, načrtuje delo vnaprej.

Učenci so se veselo zagnali na delo (saj veste, če ti odpa-de pouk, ni kar tako). Krampi in lopate so veselo švigali po zraku, samokolnice pa kot da so brez teže. Vsi so delali, vsi hiteli, saj delajo za svoj dom. In tega že močno pogrešajo.

Nedaleč od te skupine pa so kopali jarke vojaki. Sami mladi, polni delovnega elana in moči. Sem in tja je bilo slišati vesel smeh in delo se je dobro odmikalo, kot pravimo.

Sonce je postajalo toplejše, mi pa že žejni. In takrat je priskočil na pomoč tovariš Grašič, ki nikoli ničesar ne pozabi. Vsak je dobil oranžado. Zares je bila dobra. Hvala,

INGRID MOŽINA
novinarski krožek
COŠ Dolenjske Toplice

Mir – največja vrednota človeštva

Veliko ljudi je na svetu, ki so še danes zatirani. Ne vedo, kaj je mir, svoboda, vedo le, kaj je strah, obup in žalost. Masikateri otrok, ki se rodi v vojni, umre, ne da bi zaužil le kosček svobode. Zato moramo mi, svobodni ljudje, čuvati to, kar imamo; čuvati in ohraniti. Resnično sem srečna, da živim v Jugoslaviji, vendar vem, da svobode, ki jo živim, še ne znam ceniti dovolj.

Le zakaj so vojne, bombe, puške tako potrebne? Zakaj vsi ne živimo v miru? Zakaj smo nekateri srečni in brezskrbni, nekateri pa nesrečni in žalostni? Zakaj vlada v svetu takšna krivica? Še veliko je vprašanj, nanje pa ni odgovora.

Kako so nekateri ljudje hudobni! V sebi imajo nagon, slo, ki jih mami, in ko-

maj čakajo, da lahko ubijajo in trpinčijo. Takšni so bili tudi v prvi in drugi svetovni vojni. Kako lepo bi bilo, če teh ljudi sploh ne bi bilo! Mir... po vsem svetu bi vladal mir. O njem mislim jaz, misliš ti in še kdo.

Mir je potreben tudi v naši državi, da se vsi jugoslovanski narodi ljubimo in se ne prepiramo med seboj, da krepimo bratstvo in enotnost in hodimo po Titovi poti naprej. Saj, ko slišiš besedo »MIR«, najprej pomisliš na tovariša Tita. Že zaradi njega, zaradi partizanov in tudi zaradi nas samih moramo spoštovati bogastvo miru, svobodo in jo ohraniti, ker je to največja vrednota človeštva.

ANDREJA DREV,
OŠ Bratov Letonje
Šmartno ob Paki

Ostala bom zvesta novinarskemu krožku

Ko sem hodila v 4. razred, me je tovarišica navdušila za novinarski krožek. Redno sem obiskovala sestanke in dobivala sem pomembne naloge. Delo v novinarskem krožku je zanimivo in odgovorno. Na koncu šolskega leta smo se tovarišici zahvalili za pomoč in obljubili, da bomo ostali njeni zvesti novinarji. V septembru pa smo se zopet srečali in izdelali program dela. V krožek so se vključili tudi mlajši člani – učenci. Prispevke bomo redno brali po šolskem radiju in jih objavljali.

Življenje na šoli je pestro, zato nam ne bo zmanjkalo gradiva.

VERA TRAFELA,
novinarsko-dopisniški krožek
OŠ Prežihovega Varanja
Ravne na Koroškem

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Solidarnost s palestinskim ljudstvom

Pokol nedolžnih Palestincev v Bejrutu je pretresel vso svetovno javnost. Koliko palestinskih življenj je ugasnilo? Predsednik izvršnega komiteja osvobodilne organizacije Palestincev Jaser Arafat meni, da jih je padlo 3.300. Ljudje se zgražajo in protestirajo. Tokrat so protestirali tudi Židje v ZDA in končno tudi nekateri Izraelci. Protestirajo vsi – stari in mladi. Protestni shodi obsojajo in izražajo solidarnost s palestinskim ljudstvom.

Tudi pionirji čutijo grozo dejanja, ki pušča madež na vsem človeštvu. V teh razmišljanjih niso nič več otroci z brezskrbnim smehom; zelo resni znajo biti, morda bolj kot bi od njih pričakovali. Iz raznih krajev Slovenije so nam pisali o svojih protestnih zborovanjih: iz Ajdovščine, iz osnovne šole Grad na Goričkem, iz osnovne šole Karla Destovnika-Kajuha v Murski Soboti. V osnovni šoli Lackovega odreda Brezno-Podvelka so za izraz solidarnosti s Palestinci izkoristili srečanje z borci Lackovega odreda in s pionirji osnovnih šol, ki nosijo ime po borchih te enote – Pernice, Kamnica, Gradišča in Brezno.

»Do kdaj bo OZN le govorila o pravicah palestinskega ljudstva, do kdaj bodo Palestinci prepuščeni na milost in nemilost Izraelcem in njihovim hlapcem?« nam pišejo naši mladi dopisniki. Iz Nove Gorice nam je o tamkajšnjem protestnem zborovanju na Kidričevi ploščadi, pri Ljubljanski banki in za zgradbo občinske skupščine pisala naša redna dopisnica iz osnovne šole Solkan Martina Kramar. Med drugim je napisala: »Veliko napisanih parol na transparentih v rokah mladincev se je prepletalo: HOČEMO MIR, NE VOJNO, PROTESTIRAMO PROTI NOBELOVI NAGRADI ZA BEGINA, VSAJ MALO SONCA, VSAJ MALO SMEHA ZA PALESTINCE, KI TEGA NIMAJO... Zazelela sem si, da bi se uresničile vse misli na transparentih, misli, ki jih nosimo v naših srcih.«

Dragi naši mladi bralci, mi imamo sonce; to je čutiti iz vseh sestavkov, ki govorijo o vašem življenju in delu in ki iščejo svoje korenine v našem narodnoosvobodilnem boju. Vaše sonce je tako svetlo, da je sposobno posijati tudi za Palestince in za vse druge, ki so še zaslužnji. In čeprav so daleč, so vaše misli z njimi – zdaj in tu. Pa napišite nam še kaj o tem.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Sporazum med osnovnošolci in borci

Osnovna šola Borcev Lackovega odreda Brezno-Podvelka je lahko zgled prenašanja revolucionarnih tradicij na mladi rod in iz njih izvirajoče vzgoje mladih v vseh pogledih. Letošnji dan pionirjev 29. september so izkoristili za srečanje z borci Lackovega odreda in s pionirji osnovnih šol, ki nosijo ime po borchih oziroma enotah Lackovega odreda: COŠ Lackovega odreda Kamnica, OŠ Selnica ob Dravi, podružnica D. Babičiča Gradišče na Kozjaku, OŠ Vuzenica, podružnica 2. bataljona Lackovega odreda Pernice ter OŠ Borcev Lackovega odreda Brezno-Podvelka. Poleg zanimive razstave o poti Lackovega odreda so pripravili še kulturni program, v katerem so se s pravimi folklornimi plesi izkazali celo cicihani iz vrtca v Podvelki. Najpomembnejši pa je seveda bil podpis sporazuma, s katerim pionirji potrjujejo, da bodo še naprej ohranjali in negovali izročila NOB.

Kaj pomenijo tradicije mladim v Breznu in kako jih gojijo, bomo napisali v prihodnji številki TV-15.

Živa Drole

Irena Koprivec, komendantka na zvezni MDA Sarajevo'82

Z akcije bogatejši

Mladinske delovne akcije so mimo, ocene so dane, pohvale in graje izrečene. S tem pa ni rečeno, da bi morala nanje do pomladi prihodnjega leta pozabiti. V času akcij smo večinoma pisali o tistih, ki so bogatili našo republiko. Slovenski brigadirji pa so trošili svojo voljo in svoje moči tudi v drugih republikah po Jugoslaviji. Pa pogledajmo, kaj se je dogajalo za republiško mejo. Ondan smo ustanovili **Ireno Koprivec** iz Slovenijalesa. Mlada Bežigradjanka dela v tej delovni organizaciji že peto leto kot knjigovodja v tozdu – izvoz polfinalnih izdelkov, potem ko je končala srednjo ekonomsko šolo v Ljubljani. Sicer pa je Irena članica predsedstva OK ZSMS Bežigrad, predsednica konference mladih delavcev in članica centra za mladinske delovne akcije.

Koliko zanimivega nam je znala povedati, ko seje letos vrnila z zvezne mladinske akcije v Sarajevu.

Irena, menda si bila edina ženska komendantka brigade na akciji Sarajevo '82. Kako so te sprejeli brigadirji, v štabu in kako si sploh prišla na to akcijo?

Kaj naj najprej povem? Občinska konferenca mladine iz Bežigrada je na akcijo v Sarajevu poslala celo brigado. Ime nosimo po Edvardu Kardelju. Med nami je bilo le osem deklet. Brigadirji so bili večinoma učenci iz gospodarstva, trinajst jih je prišlo iz združenega dela, štirje so bili mladi ekonomisti, študenta pa ni bilo nobenega.

V podjetju mi niso delali težav pri odhodu na akcijo, čeprav moram priznati, da je delo v računovodstvu kar zahtevno delovno mesto in si prihodnje leto ne bi upala spet izraziti želje po odhodu na akcijo. Pripravljena pa sem posredovati izkušnje drugemu mladincu ali mladinki iz naše delovne organizacije, ki bi se odločila, da stopi med brigadirje. Naj bo to veriga, ki se nadaljuje.

Komendantka pa sem postala takole: Lani sem bila na republiški MDA v Istri na mestnica komandanta. Po tem sem hodila še na neke seminarje za vodstveni kader v brigadah. Na lokalni akciji v Dolu pri Ljubljani sem spoznala svoje brigadirje. Na brigadni konferenci smo ustanovili aktiv ZK v brigadi, določili namestnike in referente za različna področja. V Sarajevu pa so me najprej malo debelo pogledali, češ ženska – komendantka! Pa smo se hitro ujeli z ostalimi komandanti in si pomagali med seboj. Sodelovanje v štabu je bilo dobro uglaseno z brigadirji pa sploh.

Bili ste prva izmena. Koliko brigad je delalo in kakšno je bilo medbrigadno sodelovanje?

Zbrana je bila kar Jugoslavija v malem, kot to večkrat pravimo, če se zberejo predstavniki vseh naših republik in pokrajin. Brigadirji iz dvanajstih jugoslovanskih mest so sestavljali dvanajst brigad: iz Negotina, Smederevske Palanke, Bijeljine, Sanskega Mosta, Mostarja, Duvna, Tetova, Bihaća, Ljubljane, Novega Sarajeva, Suboti-

ce in Ivanić-Grada. Zadnji dan se je bilo kar težko posloviti, tako smo se spoprijateljili. Akcija je minila, kot bi trajala le tri kratke dni. Morda je zanimivo to, da sem s seboj pripeljala slovensko brigado, v njej pa je bilo Slovencev komaj četrtno. Na spoznavnem večeru smo predstavili delček slovenske kulture v pesmi in plesu, kar so brigadirji iz ostalih republik z navdušenjem sprejeli, kakor tudi mi njihovo kulturo. To je veliko pripomoglo k zblizanju. Potem pa smo si

jeva pa cestne nasipe. Delovišče je bilo nedostopno za stroje. Pomagali smo si le s krampom, lopato in macolo, večkrat pa smo morali z golimi rokami odmetavati material. Morda je prav zato naš doprinos večji, mi pa smo začeli ceniti delo ljudi na cestah v vsaki vremenski okoliščini.

Vsak dan smo se dve uri vozili na delovišče. V naselja smo se vračali okrog petih popoldne. Dve uri do večerje smo imeli na razpolago za interesne dejavnosti in če je bi-

začeli kar brigadirje izmenjavati med brigadami. Rezultat vsega je, da se brigadirji še sedaj dobivajo in si dopisujejo.

Kako pa so vas sprejeli domačini? Je prišlo do sodelovanja?

Sam sprejem je bil čudovit. Na slovesni otvoritvi na Skenderiji v središču Sarajeva je pozdravilo brigadirje kakih 3000 domačinov. Pa sprevod po mestu, špalirji... bilo je res enkratno. V času naše akcije pa smo tesnejše stike navezali le z občinsko konferenco mladine v Sarajevu, s katero smo tudi sicer pobrateni. Obiskale so nas tudi delegacije mladih. Do samih domačinov pa niti nisimo prišli. Tu in tam smo srečali kakega pastirja. Zdelo se mi je, da niso vajeni ljudi. In še to: po končani akciji smo prejeli precej telegramov domačinov, da si nas še želijo.

O vsem sva že razpravljali, nisva pa še povedali, kaj ste sploh na akciji delali?

Akcija v Sarajevu je bila vezana na Olimpiado v letu 1984. Delali smo smukaško progo na Bjelašnici (1600 do 1800 metrov visoko), na Jahorini progo za slalom in veslalom, na Malem in Velem polju kompleks skakalnic, na Trebaviću jarke za PTT kake, v Hadžićih blizu Sara-

lo še kaj prostega časa, smo ga preživeli na igrišču ob brigadirskem naselju. Stanovali smo v srednješolskem gozdarskem centru v znanem zdraviliškem kraju Ilidži, dvanajst kilometrov oddaljenem od Sarajeva.

Kaj bi rekla o rezultatih akcije?

Naredili smo tri udarne dneve. Zaslužili smo si udarništvo obeh dekad. Tudi interesne dejavnosti smo ocenjevali. Vsaka brigada je izdala štiri biltena, pa še dva ideološka biltena in pisali smo za stenski časopis. Predstavili smo Ljubljano – mesto heroj, na ideološkem področju pa smo spregovorili o Edvardu Kardelju in tovarišu Titu. Športnega področja smo prinesli pokal kot najmasovnejši v moških in ženskih disciplinah. Pa še pet udarniških značk in pet pohval smo prejeli. Podelili jih je štab brigade. Dve udarniški znački pa je izročil štab akcije. To so seveda zunanji znaki. Kar poleg tega da akcija vsakemu, ki je zainteresiran za mladinsko prostovoljno delo, skoraj ni mogoče opisati. Iz brigad črpamo najboljše mladinske kadre.

Ko si prvič na akciji, se ka-liš, ko greš drugič, že lahko nekaj prispevaš.

Živa Drole

Ivan Bukovec

Z mejo v srcu

Za dobra dva streljaja od karavle Djura Djakovića na Duhu na Ostrem vrhu, na čudovitem platoju tik nad prepadno dolino, kjer se vleče avstrijsko-jugoslovanska meja, cementni stebrički so dobro vidni od tod, sta v poznem popoldnevu žagala drva moški in ženska. Enakomerni potegljaji žage so zveneli v soparno temino. Graničarji nedaleč vstran so se prekladali sem in tja, mogočeni volčjak je renčal za drevesom. Na avstrijski strani se je na dolgo, brez glasu, zabliškalo. Dva, trije bliski še nato. In spet nobenega grmenja. Zven žage edini glas daleč naokoli.

Čok se je odvalil. Ivan Bukovec, Savinjec iz Prebol-da, ga je pobral in naredil prostor za novega.

Z Bukovcem se ni bilo težko pogovarjati. Sleherni dogodek je pojasnil na dolgo in široko, ga postavil natanko tja, kjer mu je bilo mesto v času in prostoru, razmerah, ki so Bukovca naredile in izgladile, izstružile takorekoč.

Ljudi, kakršen je on, življenje ni pestovalo. Navadilo pa

nihče tega tudi posebej poudarjal ni. Borili so se, vsak po svoje, kot je kdo vedel in znal. Tudi mladi Bukovec.

»Kljub pomanjkanju me je oče dal učiti za strugarja. Pozneje, po končani učni dobi, sem odšel v Zagreb v podoficirsko šolo. 1941. leta sem se vrnil iz Bosanske Gradiške peš domov. Uka je bilo konec. Vtaknili so me na prisilno delo. Bil sem pač iz kroga ljudi, kot so bili Kotnik, Turk, Šlandrovi, stari revolucionarji, četudi z njimi neposredno nisem sodeloval. Konec avgusta 1943 sem pobegnil iz Nemčije. Niti domov nisem šel. Potegnil sem jo naravnost med revirske partizane. V varnostno-obveščevalno službo. K Štaterju.«

In je sedlal konja upora. Iz Kamniško-zasavskega odreda v Šlandrovo, iz Šlandrove v KNOJ k Antonesku. Lovil po Pohorju izdajalce.

Okoli 20. maja 1945 se je znašel v Železni Kapli.

Z Darkom Ahčinom, avtorjem knjige Spomini iz štirih brigad, sva drugovala. Pomagal sem mu pisati knji-

ga je iznajdljivosti. Vrgli so ga, neplavalca, v vodo in niti tega mu niso povedali, da je treba vendarle plavati, če hočeš preživeti.

Delavska družina kurjača tekstilne tovarne v Prebol-du, ki je v za delavca nič kaj dobrih časih spravila na svet sedem otrok, Ivan je bil edini fant, se je morala boriti. To v tistih časih, v močno rdeče obarvanem Preboldu, kot so radi rekli nasprotniki naprednega delavstva, ki so mu pozneje dajali močan pečat Šlandri, Turki in Kotniki, ni bilo nič posebnega in zato

go. Ni majhna reč toliko dogodkov, toliko pomembnih stvari spraviti na papir.

Če je bilo obdobje vojne eno najpomembnejših v življenju Bukovca, Savinjecana na Duhu, potem je zanesljivo čas, ki ga je prebil kot komandir mejnih enot, drugo najpomembnejše.

»Seveda sem potem bil še marsikje. Denimo v Makedoniji, pa sekretar preboldske tekstilne tovarne, vendar sem se 1952. leta spet vrnil na Duh. Graničarstvo se človeku zaleze pod kožo. Nikjer ni stik vojske z ljudmi tako

pristen kot na meji in nikjer to ni tako pomembno. Že takrat smo od ljudi dobivali hrano, les, marsikaj, brez česar bi tenko piskali. Toda to je bilo treba vrniti. Kako drugače kot s pomočjo, s prijaznostjo, nesebičnim razumevanjem njihovih težav, njihovih želja. Meja je svojevrstna skupnost, popolna simbioza vojske in ljudi ob meji.

Tistikrat so ob meji blodile raznovrstne bande. Ljudje so nam sporočali o njihovih premikih. Šlo je za našo in njihovo varnost, za varnost mlade države. Torej med nas in nje ni smelo priti nič, kar bi skalilo odnose. Najpomembnejša je informacija, ki ti jo da, še svežo, kmet ob meji.

Bukovec opazuje z ostrimi očmi. Tega se človek navadi. To pride v kri, če človek, graničar, blodi v temnih nočeh mimo kamnov, ki se belijo v temini...

»Kakšni bodo ti stiki z ljudmi – in reči moram, da so tudi danes dobri, pristrčni – je seveda precej odvisno od starešine. Na Duhu se ljudje še danes radi spominjajo Berceta,« prepričano govori Bukovec – meja se mu je zadrla v oko.

Kakšen nauk je dala sogovorniku služba ob meji?

»Človek se pač vse življenje uči,« brez pomisleka odgovori. »Nič brez ljudi. Človek ob meji je najboljši varuh meje. Skočimo nekoliko v zgodovino. Vojne krajine in podobno. Meja je vzgojila v vseh časih najbolj zavedne in predane ljudi.

In mi? Kaj smo in koliko smo storili zanje?

Ne veliko. Res smo speljali v bregovje nekoliko cest, dali telefon, grozljivo drag... V Avstriji, ob meji, kmetom to pridobitev ponujajo skorajda na pol zastonj, če jo le hočejo imeti. Ceste, hm, saj so res, le vzdrževati jih nihče noče. Glejte, divjad temu kmetu uniči skorajda vse. Odškodnine so skromne, miloščina skoraj. To ni prav. Mladi so z obmejnih kmetij odšli. Prepričati se ni težko. Kaj poslej?

Gozdarji razen cest ne ponujajo kmetu kaj dosti. Les je preskromno plačan, iz gozda ga je težko dobiti in tako naposled ob lepem številu kubikov kmet ostane praznih rok. Niti za delo v teh težkih pogojih ni plačan. Vemo pa, da gre naša meja pretežno po slabo dostopnih krajih...

Zamahne z roko. To pomeni, da bi rad nekaj pokazal, o nečem vroče razglabljal.

»Niso še tako oddaljeni časi, ko je tukajšnji kmet na veliko sejal pšenico in na veliko tudi žel. Pogledajte, pod mojo hišo so ogromne planjave. Prazne. Pred vojno je ta kmet pridelal deset ton pšenice. Za mejo vsekakor pomembno dejstvo.

Kakorkoli pač obrneš, precej govorimo, in če bi v dejanjih bili tako spretni, polovice besed ne bi bilo treba.

Milenko Strašek

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: DRAGO VRESNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektor: MILENA GLAVNIK; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 320-486 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana. Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35